

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV FILOZOFICKÉ FAKULTY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**POJETÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN VE VÝUCE DĚJEPISU
NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH VE MĚSTĚ PŘÍBRAM**

Vedoucí práce: PhDr. Jana Zahradníková

Autorka práce: Hana Blažková

Studijní obor: ČJ – D/SŠ

Ročník: 6.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma „Pojetí regionálních dějin ve výuce dějepisu na středních školách ve městě Příbram“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 23. 11. 2011

.....

Poděkování

Ráda bych vyjádřila svůj hluboký vděk paní PhDr. Janě Zahradníkové za návrh tématu mé diplomové práce, její průběžné vedení, odborné konzultace i poskytnutou literaturu. Můj dík patří též paní Ing. Libuši Tošovské za zformátování textu.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na pojetí regionálních dějin ve výuce dějepisu ve městě Příbram. Přináší současný pohled na regionální dějiny z pohledu didaktiky a snaží se ukázat stávající stav regionálně historického bádání. Celá práce je rozdělena na tři velké celky.

První část se zabývá pojmem region, jeho významem a pojetím. Dále mapuje významné regionální historiky a badatele, stručně přibližuje jejich díla a seznamuje nás s významnými osobnostmi příbramského regionálního bádání. Též se zabývá dějinami města Příbram a jeho nejbližšího okolí.

Ve druhé části diplomové práce jsou zpracována data získaná při empirickém výzkumu, který proběhl na sedmi středních školách ve městě Příbram, kde se vyučuje dějepis v maturitních oborech. Zjištěná fakta o stavu regionální historie ve výuce dějepisu jsou konfrontována s původními cíli a hypotézami.

Třetí část se zaměřuje na konkrétní metodické možnosti, jak využít regionální dějiny ve výuce dějepisu na středních školách. Předkládá dva návrhy na projektovou výuku, které mohou učitelé ve svých hodinách využít.

Summary

The diploma work is focused on the conception of regional history teaching in the city of Příbram. It brings an up-to-date view on regional history seen through didactics and tries to show contemporary condition in the regional historical research. The whole work is divided into three big parts.

The first one is aimed on the term region, on its meaning and understanding. Further it maps significant regional historians and researchers, it briefly draws near their work and makes us familiar with important personalities of Příbram regional research. It also deals with the history of the town Příbram and its closest surroundings.

Data obtained from an empirical research, which was taken at seven high schools in Příbram where history as a subject is taught in final exams branches classes, are elaborated in the second part of the work. The found out facts about the state of regional history in history teaching are then compared with the former aims and hypothesis.

The third part is focused on certain methodical possibilities of taking advantage of regional history in history teaching at high schools. Two proposals for project teaching methods which might be used in lectures by the teachers are presented.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 REGIONÁLNÍ DĚJINY	9
1.1 Pojetí a význam regionálních dějin	9
1.2 Regionálně historické bádání na Příbramsku	17
1.2.1 Regionální badatelé na Příbramsku před rokem 1945	19
1.2.2 Regionální historici Příbramska po roce 1945.....	19
1.3 Regionální dějiny ve vyučování dějepisu	21
1.4 Dějiny Příbramska	26
1.4.1 Pravěk	26
1.4.2 Středověk	27
1.4.3 Novověk.....	29
1.4.4 Devatenácté století	32
1.4.5 Dvacáté století.....	35
2 POJETÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN VE VÝUCE DĚJEPISU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH VE MĚSTĚ PŘÍBRAM	43
2.1 Empirický výzkum na středních školách ve městě Příbram (cíle, hypotézy, použité metody a techniky výzkumu, respondenti, průběh a výsledky).....	43
2.1.1 Cíle a hypotézy výzkumu	44
2.1.2 Metody a techniky výzkumu.....	45
2.1.3 Respondenti	48
2.1.4 Průběh a výsledky výzkumu	54
2.2 Rozbor dotazníku pro učitele dějepisu na středních školách ve městě Příbram.....	68
2.3 Výsledky výzkumu	76
2.3.1 Zařazování regionálních dějin do výuky dějepisu na středních školách ve městě Příbram	76
3 METODICKÉ NÁMĚTY NA UPLATNĚNÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN VE VÝUCE DĚJEPISU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V MĚSTĚ PŘÍBRAM.....	79
3.1 Umělecké osobnosti spjaté s Příbramskem	79
3.1.1 Cíle projektu	80
3.1.2 Klíčové kompetence	80
3.1.3 Mezipředmětové vztahy.....	82
3.1.4 Fáze projektu.....	83
3.1.5 Hodnocení	84
3.1.6 Pomůcky a materiál	85
3.2 Historická vycházka	85
3.2.1 Hlavní cíle.....	86
3.2.2 Klíčové kompetence	86
3.2.3 Mezipředmětové vztahy.....	88
3.2.4 Fáze projektu.....	88
3.2.5 Hodnocení	89
3.2.6 Pomůcky a materiál	90
ZÁVĚR	92
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	94
PŘÍLOHY	99

ÚVOD

Problematika regionu se dotýká všech jeho obyvatel, jejichž životy ovlivňuje jeho ekonomická prosperita, sociální politika i rozvoj kultury. Na to vše má vliv i historie regionu. Vidíme ji ve svém okolí, promítá se do současného vzhledu města, připomíná význačné osobnosti regionu a regionální historie a též se často dotýká i různých institucí. Znalost historie regionu posiluje identifikaci s ním, probouzí zájem o stav okolí, jeho problémy i jejich řešení. Jedním z úkolů školního dějepisu je seznamovat žáky s minulostí místa, kde žijí, zprostředkovávat jim místní tradice, vychovávat je k úctě a péči o jeho památky. Je otázka, zda tento úkol školní dějepis vždy plní a zda dokáže žákům předávat informace o minulosti regionu pro ně přitažlivým způsobem. Proto byl zvolen jako téma této diplomové práce empirický pedagogický výzkum, jehož cílem je zjistit, jakým způsobem jsou regionální dějiny využívány ve výuce dějepisu na středních školách ve městě Příbram včetně metod a forem výuky. Dále má výzkum přinést informace o tom, jak žáci příbramských středních škol regionální historii vnímají, jaká témata preferují a jaká podoba výuky je pro ně přitažlivá.

Diplomová práce je rozdělena na tři části. Teoretická část se věnuje chápání regionu a pojmu regionální historie, regionálnímu dějepisectví a regionálním dějinám Příbramska. Nejdříve je zde vymezen pojem region a regionální dějiny¹. Dále je stručně nastíněn vývoj českého regionálního dějepisectví od 2. poloviny 19. století do současnosti. Pozornost je věnována také osobnostem a dílu regionálních historiků, kteří se zabývali dějinami Příbramska. Na toto navazuje stručný přehled dějin města.

V části zabývající se pojmem region a regionální dějiny je vycházeno především z článku *Region v historickém diskursu* od Václava Bůžka² a toto vysvětlení konfrontují s údaji ze *Slovníku cizích slov*³ a *Českého etymologického slovníku*⁴. Při začleňování regionálních dějin do systému výuky (nejen) dějepisu se lze opřít o různé metodické⁵ a didaktické příručky⁶. Základním textem, z něhož je vycházeno při využití regionálních

¹ Více viz Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 5-13.

² Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 5-13.

³ Jiří LINHART a kol., *Slovník cizích slov pro nové století*, Litvínov 2003, s. 317.

⁴ Jiří REJZEK, *Český etymologický slovník*, Praha 2000, s. 532.

⁵ Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

⁶ Vratislav ČAPEK, Blažena GRACOVÁ, Tomáš JÍLEK a Helena VÝCHODSKÁ, *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, PF ZČU Plzeň 2005.

dějin ve výuce dějepisu na středních školách, je *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*⁷ a *Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání*⁸. Užitečná východiska byla nalezena též v Jílkově stati, která vyšla v *Úvodu do studia didaktiky dějepisu*⁹ s v *Rámcovém vzdělávacím plánu pro základní vzdělávání*¹⁰.

Pro představení významných regionálních badatelů byly použity *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*¹¹ a pro uvedení regionálních historiků zabývajících se Příbramskem bylo čerpáno především z publikace *Velký slovník osobností vědy a kultury příbramského regionu*¹². O dějinách města Příbram bylo již napsáno mnoho studií a knih a zde je zdůrazněna práce současného ředitele Hornického muzea v Příbrami Josefa Velfla *Příbram v průběhu staletí*¹³, která posloužila jako osnova při zpracování městských dějin.

Druhá část diplomové práce je věnována empirickému pedagogickému výzkumu na sedmi středních školách v městě Příbram. Jsou zde popsány cíle a hypotézy, metody i techniky výzkumu. Dále je tu charakterizován soubor respondentů z řad žáků středních škol i z řad středoškolských pedagogů. Pomocí grafů a tabulek jsou interpretovány získané informace a tato interpretace je konfrontována s hypotézami.

Třetí část práce obsahuje dva metodické náměty autorky na využití regionálních dějin ve výuce dějepisu na středních školách ve městě Příbram. Autorka při jejich zpracování vychází z informací získaných v rámci výzkumu a uplatňuje při výuce vyučovací formy a metody, které žáci v odpovědích v rámci výzkumu preferovali. Jedná se o projektovou výuku, mimoškolní formy vyučování a práci s moderní didaktickou technikou.

Tato práce tedy mimo jiné předkládá praktické návrhy na využití regionálních dějin Příbramska na středních školách v městě Příbram či pro další školy v okolí města. Byly osloveny všechny střední školy ve městě Příbram a jejich ředitelům byla předložena nabídka na zaslání a možné budoucí využití námětů pro zapojení

⁷ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007.

⁸ *Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání*, Praha 2007.

⁹ Vratislav ČAPEK - Blažena GRACOVÁ - Tomáš JÍLEK - Helena VÝCHODSKÁ, *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, Plzeň 2005.

¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, Praha 2004.

¹¹ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997.

¹² Václav TRANTINA A KOL., *Velký slovník osobností vědy a kultury příbramského regionu (1945 až současnost)*, Příbram 2001.

¹³ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998.

regionálních dějin do výuky dějepisu. Tyto náměty lze aplikovat při výuce dějepisu, ale zároveň je možné je využít i při hodinách občanského a společenskovedního základu.

1 REGIONÁLNÍ DĚJINY

1.1 Pojetí a význam regionálních dějin

Podle *Slovníku cizích slov pro nové století*¹⁴ je region krajinný celek, správní celek, okrsek. Slovo region se do češtiny dostalo přes německé Region z latinského *regiō*, gen. *regiōnis* "kraj, země, hranice", které je utvořeno od slovesa *regere* "řídít, spravovat, ovládat".¹⁵ v románských jazycích se setkáváme s významy slov "region" a "regionální" i v současném jazyce. Chápeme pod nimi slova jako kraj, krajina, správní oblast, pásmo.¹⁶

Pod pojmem regionální dějiny se rozumí *dějiny společnosti v historicky, administrativně či ojediněle i kulturně vymezených teritoriích, která jsou menší, než je stát*.¹⁷ Je to územně ohraničená jednotka, jež se může vymezovat ekonomicky, správně, kulturně či zeměpisně.

V současnosti se regionální historie zabývá historickým vývojem z pohledu mikrohistorie. Region je ovlivňován specifickými přírodními, sociálními, ekonomickými či duchovními podmínkami, které indikují jeho zvláštní kolorit a vlastnosti, a tak nám nabízí různé metody bádání hodící se pro konkrétní oblast. *Při bádání v regionálních dějinách se spojují interdisciplinárně dílčí historické vědy – především výsledky teorie památkové péče, folkloristiky a etnografie, muzeologie, historické geografie a demografie*¹⁸.

Česká regionální historie se začíná rozvíjet v 19. století. S tímto počínáním úzce souvisí taktéž rostoucí popularizace dějin. Prvními autory na poli regionálního dějepisectví byli autoři, kteří si vymezovali regionální témata, psali o dějinách měst či míst. Jedním z čelních představitelů v této době byl Václav Vladivoj Tomek, jenž se zabýval historií, ačkoliv původně vystudoval práva. Jeho stěžejním tématem s regionálně historickým zaměřením jsou dějiny města Prahy. Shromažďoval materiály k historii tohoto města a v roce 1845 vydal *Dějiny obce Pražské*¹⁹ v krátkém nástinu,

¹⁴ Jiří LINHART a kol., *Slovník cizích slov pro nové století*, Litvínov 2003, s. 317.

¹⁵ Více viz Jiří REJZEK, *Český etymologický slovník*, Praha 200, s. 532.

¹⁶ Více viz Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004, s. 21.

¹⁷ Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 5-13.

¹⁸ Vratislav ČAPEK, Blažena GRACOVÁ, Tomáš JÍLEK a Helena VÝCHODSKÁ, *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, PF ZČU Plzeň 2005, s. 68.

¹⁹ Václav Vladivoj TOMEK, *Dějiny obce pražské*, Praha 1845.

kterým předcházelo dílo *Kurze Geschichte Prags* z roku 1844. Tyto dvě studie spolu s dalšími materiály slučuje ve své životní dílo *Dějepis města Prahy*²⁰.

Na moravské dějiny, se zvláštní pozorností k oblasti kolem Rajhradu, se orientoval benediktin Řehoř Tomáš Volný. Jeho první studie se obracely k církevním dějinám a dějinám rajhradského kláštera. Volný se intenzivně věnoval důkladnému topografickému průzkumu Moravy.

S postavou Karla Havlíčka Borovského a s jeho pobytem v Kutné Hoře nás seznamuje kutnohorský archivář Petr Miloslav Veselský, jenž se soustředil právě na spisovatelův pobyt ve městě. Jičínskem a jeho historií provází dílo středoškolského učitele Antonína Malocha, jenž sepsal *Dějiny města Jičina a okolí*²¹.

V druhé polovině devatenáctého století se Jan Orth a František Sládek pokusili o souhrnný topografický přehled, a tak roku 1870 vychází *Topograficko-statistický slovník Čech*²², jenž je doplněn o historickou část *Vlasteneckým slovníkem historickým*²³ z roku 1877 od Jakuba Malého. Ke spojení historické a topografické části dochází až v devadesátých letech devatenáctého století, kdy se ke Kotyškově *Úplnému místopisnému slovníku království českého*²⁴ připojuje historický oddíl z rukou Augusta Sedláčka.

Před první světovou válkou se tedy regionální bádání orientovalo především na historii obcí a jejich okolí²⁵.

*V době mezi oběma světovými válkami mělo regionální bádání ryze vlastivědný charakter. Zaměřovalo se na historický místopis, na popis kultury administrativně, geograficky či národopisně vymezených a současně uzavřených malých lokalit a regionů.*²⁶ J. V. Šimák se pokoušel o široké pojetí vlastivědy, ale postupně byl pojem vlastivěda zkonkretizován a zúžen Františkem Roubíkem na to, že vlastivěda "obrací svůj zájem především k zemi, tj. Vlasti jako územnímu jevišti života obyvatelstva v jejích vzájemném působení jak po stránce přírodní, tak i z hlediska hmotné a duchovní kultury"²⁷.

²⁰ Týž, *Dějepis města Prahy*, Praha 1855 – 1901.

²¹ Tento rukopis nikdy nebyl dokončen.

²² Jan ORTH – František SLÁDEK, *Topograficko-statistický slovník Čech*, Praha 1870.

²³ Jakub MALÝ, *Vlastenecký slovník historický*, Praha 1877.

²⁴ Václav KOTYŠKA, *Úplný místopisný slovník království českého*, Praha 1895.

²⁵ Kupříkladu Václav Vladivoj Tomek, který se zabýval dějinami Prahy.

²⁶ Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 6.

²⁷ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997, s. 908.

V letech 1918 – 1939 se těžiště bádání v regionálně historické oblasti přesouvá z vysokoškolských center zejména do archivů a muzeí. Kromě odborníků historiků se na této práci podílejí i nadšení amatéři, pocházející často z řad učitelské veřejnosti. Výsledky tohoto bádání se objevují především v regionálních periodikách. Mezi významné regionálně historické badatele v tomto období patřil například plzeňský archivář a muzejník Fridolín Macháček, jenž se zabýval dějinami města Plzeň²⁸. Toto město zkoumal také Macháčekův současník, ředitel plzeňského národopisného muzea, Ladislav Lábek²⁹. Hospodářským dějinám Plzně se věnoval Adolf Zeman³⁰. Hospodářské a sociální dějiny Plzně studoval taktéž opavský středoškolský profesor Václav Čepelák, jenž se později stal profesorem československých dějin na pedagogické fakultě v Plzni. Jeho první díla se dotýkala především Opavska, v jeho pozdějších dílech mapuje převážně hořovický a plzeňský region. S místopisným, rodopisným, demografickým a etnografickým studiem lokality Spáleného Poříčí nás seznamuje ve svých pracích archivář Václav Davídek, který je autorem regionálních monografií *Naše Spálenopoříčsko*³¹ a *Staré časy Spálenopoříčska*³².

*Oblastí jižních Čech se zabýval farář a později černínský archivář František Teplý. Díky své znalosti archivů sepsal dějiny obcí Volyně, Švihova a Klenčí a za jeho životní dílo považujeme Dějiny města Jindřichova Hradce*³³. Jeho práce je pojata kronikářsky. Čerpá z mnoha materiálů a snaží se přiblížit dějiny města až "průvodcovským stylem". *Teplý toho dosahuje výkladem obecného vývoje, souhrnnými speciálními kapitolami o dějinách městského řemesla, živnosti, obchodu, obrazem náboženského, národního a kulturního života i městského zřízení a také populárně výkladovým stylem.*³⁴ Teplý se taktéž zabýval agrárními dějinami a své poznatky shrnul do tří souborů statí - *Příspěvky k dějinám českého zemědělství*³⁵, *Selské bouře*³⁶ a *Příspěvky k dějinám českého rybníkářství*³⁷.

²⁸ Mezi jeho díla patří například: Fridolín MACHÁČEK, *O staré Plzni I. – II.*, Plzeň 1923 či Fridolín MACHÁČEK, *Dvě studie k dějinám Plzně a Plzeňska*, Plzeň 1931.

²⁹ Ladislav LÁBEK, *Plzeňské konvařství*, Plzeň 1920.

³⁰ Adolf ZEMAN, *Plzeň v první polovině 18. Století*, Plzeň 1947.; Adolf ZEMAN, *Hospodářská a sociální skladba Plzně na počátku 18. Století*, Plzeň 1955.

³¹ Václav DAVÍDEK, *Naše Spálenopoříčsko*, Praha 1939.

³² Týž, *Staré časy Spálenopoříčska*, Spálené poříčí 1992.

³³ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997, s. 637

³⁴ Tamtéž, s. 637.

³⁵ František TEPLÝ, *Příspěvky k dějinám českého zemědělství*, Praha 1926.

³⁶ Týž, *Selské bouře*, Praha 1931.

³⁷ Týž, *Příspěvky k dějinám českého rybníkářství*, Praha 1937.

Současníkem Františka Teplého byl třeboňský archivář Josef Salaba. Historii studoval na zahraničních univerzitách a později se vrátil do rodných jižních Čech. Zabýval se osudem posledních Rožmberků, Viléma a Petra Voka. Věnoval se i jejich kronikáři, Václavu Březanovi. Ve svých pracích vyzdvihoval zejména postavu Petra Voka.

Mezi další významné osobnosti první poloviny 20. století na tomto poli historického bádání patřili *František Kroupa, Roman Cikhart, Josef Švehla, Jan Muk starší, Vladimír Hašek, František Navrátil, Karel Tříska, Jakub Pavel, Václav Mostecký, František Lohr, František Trnka, Jan Renner, Otakar Skoupý, Antonín Novotný, Cyril Merhaut, Zdeňka Fröhlichová, Alois Šimon, Marie Ludmila Černá, Zdeněk Kampr, Václav Ryneš, Jaroslav Skrbek, Otakar Janů, Václav Novák, Bedřich Profeld, Jan Nepomuk Lhota, Alois Jilemnický, Josef František Král, Josef Tichý, František Lašek, Josef Šmída, Jaroslav Dřimal, Josef František Svoboda, Karel Polesný, Václav Nešpor, Jan Drábek, Jan Kühndl, Jaroslav Mathon, Ondřej Příkryl, Rudolf Hurt, Vlasta Fialová, František Dostál, Bohumír Indra, Bohumil Sobotík, Adolf Turek, František Myslivec, Jaroslav Ludvík Mikoláš či Joža Vochala*³⁸.

Zpočátku byl problémem nedostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří by se snažili udržovat kontakt s pracovišti historické vědy. Tato pracoviště dlouhou dobu neměla dostatečný respekt k badatelské činnosti regionálních historiků a ti neměli uspokojivé vědomosti o metodě bádání. Tento problém byl později minimalizován, protože obě skupiny si uvědomily, jak je pro ně vzájemná spolupráce prospěšná. Není možné zabývat se národními a obecnými dějinami, pokud si neuvědomíme, že regionální dějiny jsou součástí těchto "velkých" dějin a zároveň si musíme uvědomit, že právě tyto "velké dějiny" se odráží v těch "malých".

Na rozvoji regionálních bádání se podílel i nárůst publikační činnosti, která se týkala právě regionálně historické problematiky. Regionální tematika se objevovala v časopisech ústředního charakteru, jako byly *Časopis Společnosti přátel starožitností, Časopis pro dějiny venkova* či *Český lid*. Začaly vznikat krajové a místní časopisy a sborníky. O historii Příbramska se můžeme v této době například dočíst ve výročních zprávách příbramského gymnázia, jež začaly vycházet již v 19. století³⁹. Konkrétně

³⁸ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997, s. 908.

³⁹ Nejstarší výroční zprávu sehnala autorka z roku 1878. Tyto výroční zprávy obsahovaly články, jejichž autory byli učitelé příbramského gymnázia. Jejich obsah byl nadmíru různorodý. Autoři se věnovali mj. dějinám předhusitské Příbrami, ale také např. Vývěvám. Kuriózní je překlad sanskrtského textu Urvaši.

bude pojednáno o historících zabývajících se dějinami města Příbram v následující kapitole.

Regionální historie se ale nepromítala jen do publikační činnosti, pěstována byla i na vysokých školách. Po vzniku Československa byla zřízena⁴⁰ na Filozofické fakultě Karlovy univerzity stolice historické vlastivědy v čele s J. V. Šimákem. Tento Gollův a Rezkův žák, původně středoškolský profesor, vydával nedokončená díla Zikmunda Wintera a Augusta Sedláčka. V oblasti regionálního bádání se zaměřil na svůj rodný kraj, Turnovsko. Regionální dějiny se staly i předmětem jeho teoretického zájmu a v roce 1929 vydal stať zabývající se stavem a úkoly české vlastivědy, kde vidí vlastivědu jako meziobor se značným významem pro historii. Kládl taktéž důraz na historickou kartografii a topografii. K rodnému Turnovu se vrátil v díle *Příběhy města Turnova nad Jizerou*⁴¹. Shrnutí veškeré pramenné látky k dějinám jednoho okresu vyústilo ve vydání *Dějinných pamětí okresu mnichovohradištského*⁴² v roce 1917. Šimákovým místopisným studiím je věnováno dílo *Středověká kolonizace v zemích českých*⁴³, jež se objevilo v Novotného Českých dějinách. Kolonizace je zde rozdělena na tři etapy: dobu vlády krále Přemysla Otakara II., krále Václava II. a na období 14. století. Věnuje se především oblasti Čech a Moravy, Slezsko skicuje jen okrajově. Nejenže toto dílo mapuje český historický místopis, ale přibližuje nám i pohyb národnostní hranice či poměr českého a německého osidlování. Šimák zde prokazuje vysokou účast českého obyvatelstva při zakládání měst a vesnic.

Po roce 1918 byly na nové brněnské univerzitě regionální dějiny pěstovány na katedře geografie v rámci historické geografie a zásluha na jejich rozvoji náleží především Bohuslavu Horákovi. *Psal převážně popisná díla se zaměřením jednak na historickou topografii a dějiny osídlení, jednak na regionální historickou geografii, dějiny kartografie a geografie*⁴⁴. Své poznatky o dějinách Moravy porovnává s údaji v Kosmově *Kronice české*.

Po druhé světové válce se začíná uplatňovat generace žáků J. V. Šimáka a Bohuslava Horáka, jmenovitě v Praze hlavně František Roubík a na Moravě Ladislav Hosák. *Nový impuls dostal obor vznikem Kabinetu pro historickou geografii při*

⁴⁰ Tato stolice byla zřízena v roce 1921.

⁴¹ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Příběhy města Turnova nad Jizerou*, Turnov 1903.

⁴² Týž, *Dějinné pamětí okresu mnichovohradištského*, Mnichovo Hradiště 1917.

⁴³ Týž, *Středověká kolonizace v zemích českých*, Praha 1938.

⁴⁴ Aleš NOVÁČEK, *Historická geografie v Česku: zpráva o současném stavu vědního oboru*, Klaudyán 6, 2009, č. 1-2, s. 20.

Československé akademii věd⁴⁵ roku 1953, který po jeho zakladateli Bohuslavu Horákovi vedl František Roubík⁴⁶.

František Roubík se zabýval dějinami židovského obyvatelstva⁴⁷ a dějinami kartografického zobrazování země. Ve své vědecké činnosti se věnoval i veřejné správě, kterou zmapoval především v díle *Počátky policejního ředitelství v Praze*⁴⁸ z roku 1926.

Další významnou osobností první poloviny 20. století, jejíž publikační činnost se dotýká regionální historie, byl Antonín Profous, původní profesí středoškolský pedagog. Vzhledem k regionálnímu bádání je nejzajímavější jeho filologická činnost. Hlavní oblastí jeho zájmu se stala etymologie místních jmen v Čechách. Zabýval se též oblastí Příbramska, kde jsou jeho závěry částečně korigovány v pracích⁴⁹ jazykovědce Václava Blažka⁵⁰, viz pojednání o dějinách města Příbrami a jejího nejbližšího okolí v této práci. Dalšími odborníky ve studiu toponomastiky byli například Ernst Schwarz či Vladimír Šmilauer.

*Vlastivědnou a kulturně historickou reflexi regionu*⁵¹ ukončila nacistická okupace za druhé světové války. Dílo zkázy dokonala nastupující komunistický režim. Objevují se konstrukce o smyslu dějin, které jsou více než odborně zaměřeny ideologicky. Vědomě manipulují s fakty a přizpůsobují si je diktátu režimu. Tak se mělo nově identifikovat s oblastí jak usedlé obyvatelstvo ve vnitrozemských regionech, tak lidé v příhraničních oblastech po odsunu Němců, i nově příchozí obyvatelstvo, které do tohoto prostoru přinášelo vlastní kulturní hodnoty a dějinné tradice. Na severní Moravě vycházela ideologická konstrukce identity regionu z idejí „českého Slezska“, které nebraly zřetel na historické tradice českého, německého, polského a židovského obyvatelstva této oblasti. *V jižních Čechách se nová identita regionu spojovala s husitským Táborem.*⁵²

⁴⁵ Předchůdce AV ČR.

⁴⁶ Aleš NOVÁČEK, *Historická geografie v Česku: zpráva o současném stavu vědního oboru*, Klaudyán 6, 2009, č. 1-2, s. 20.

⁴⁷ Kupříkladu František ROUBÍK, *Z dějin židů v Čechách v devatenáctém století*, Praha 1935.

⁴⁸ Týž, *Počátky policejního ředitelství v Praze*, Praha 1926.

⁴⁹ Václav BLAŽEK, *Co vypovídají místní jména o historii osídlení příbramského regionu?*, Podbrdsko VII, Státní okresní archiv Příbram - Okresní muzeum Příbram 2000, 7-13.

⁵⁰ Profesor Masarykovy univerzity v Brně a Západočeské univerzity v Plzni. Václav Blažek původně vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu UK, ale jazykovědou se zabýval již během studia v Praze. V první polovině 90. let pobýval v Německu na univerzitách v Kolíně nad Rýnem a Bonnu, kde studoval jazykovědu v rámci Humboldtova stipendia. Dnes se zaměřuje na srovnávací lingvistiku indoevropských jazyků, zabývá se jazyky světa, písmi světa, matematickým aparátem lingvistiky. Na oblast Příbramska se zaměřil ve své práci především proto, že zde žije téměř po celý život.

⁵¹ Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 7.

⁵² Tamtéž, s. 7.

Určitá změna nastala v šedesátých letech dvacátého století, kdy bylo *oživeno dílčí historické bádání v regionech na vědecké úrovni*.⁵³ Příkladem je i *Vlastivědný sborník Podbrdsko*, který začal vycházet v roce 1966. V roce 1987 tento sborník zanikl, ale již o několik let později zahájil příbramský archiv ve spolupráci s Hornickým muzeem vydávání sborníku *Podbrdsko*. Historikové se počínají věnovat především sociálním a hospodářským dějinám. Šlechta a církve se postupně ztrácí z hledáčku zájmu odborných časopisů, muzeí i samotných badatelů.

Ačkoliv je těžiště regionální historie a historické geografie v současnosti umisťováno především do anglosaského světa, i v České republice má své výrazné zastoupení. Podle Václava Bůžka došlo *k plné reflexi přirozeného kulturního a sociálního prostoru regionu až v devadesátých letech 20. století, kdy nastaly nové společenské podmínky*.⁵⁴ Po roce 1989 se české bádání může kontaktovat se světovou vědou a stejně jako ve světě, i u nás *dochází k interdisciplinarizaci přístupů*.⁵⁵ Regionální dějinné bádání se dnes rozvíjí především ve dvou akademických institucích. Historický ústav Akademie věd České republiky se věnuje historické geografii⁵⁶ a na bádání v oblasti regionálních dějin je zaměřen Kabinet regionálních dějin na Katedře historie Filosofické fakulty Palackého univerzity v Olomouci. Tradice zájmu o regionální dějiny zde byla založena již výše zmíněných Ladislavem Hosákem, který přišel na obnovenou olomouckou univerzitu v roce 1946. Jeho badatelská práce *vyústila v devítisvazkové dílo Historický místopis země Moravskoslezské*.⁵⁷ Bohužel, toto dílo trpí určitými nedostatky v heuristické metodě. Z tohoto pohledu je *kvalitněji zpracován jeho další spis - Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do r. 1848*⁵⁸ z roku 1967. V tradici započaté Hosákem pokračují kupříkladu Miloš Trapl a Josef Schulz, kteří zde realizují projekt Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 – 1960. Podle Trapla a Schulze je důležité v regionálně historickém bádání se *již dále nepokoušet definovat pojmy region, regionální, rajónování, jelikož tyto diskuse nás zavádějí do bezbřehovosti*.⁵⁹ Regionální dějiny by měly být specializovanou součástí

⁵³ Více viz Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 7.

⁵⁴ Více viz Václav BŮŽEK, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 8.

⁵⁵ Aleš NOVÁČEK, *Historická geografie v Česku: zpráva o současném stavu vědního oboru*, Klaudyán 6, 2009, č. 1-2, s. 18.

⁵⁶ Komise pro historickou geografii HÚ AV ČR.

⁵⁷ Ladislav HOSÁK, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 1937.

⁵⁸ Tž, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Sv. úvodní: *Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848*, Ostrava 1967.

⁵⁹ Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

celé historiografie a zároveň směřovat k poznání dějin daného regionu pro jeho vlastní sebezpoznání a vlastní potřeby. Pak se mohou regionální dějiny stát určitou metodou bádání ve formě tzv. Výzkumných sond. Regionální dějiny mohou přinést další pohled na zkoumání komplexní historie, kde se zkoumá život ve všech jeho podobách. Toto pojetí poté vede k již zmiňovanému propojení různých vědních disciplín, jako jsou geografie, historie, demografie, antropologie, sociologie aj.

Regionální dějiny taktéž rozšiřují základnu odborné literatury a pramenů, neboť přicházejí se zdroji provenienčně odlišnými, typickými pro určitý region. Využívají lokální historiky a odborníky, orální historii, historickou antropologii, fondy místních archivů atd.

V současnosti je počet institucí a publikací věnujících se regionálním dějinám natolik vysoký, že převyšuje počet jiných historických pracovišť a jejich tiskových výstupů⁶⁰. Pojetí regionálních dějin neustále osciluje mezi dvěma stanovisky. Na jedné straně je zdůrazňováno, že regionální dějiny jsou přirozenou součástí celé historiografie, na druhé straně musí regionální historici znovu a znovu obhajovat smysl svého počínání a vyvracet chápání regionálních dějin jako pouhého lokálního patriotismu.

Rozhodným kladem současného regionálně historického bádání je zpracování dříve tabuizovaných témat či námětů, jimž se celostátní historie nevěnuje, jako jsou například odsun německého obyvatelstva nebo kolektivizace vesnice.

Pozitivní je také publikační činnost, především populárně naučná, jež je sice čtena v menším okruhu čtenářů, ale v rámci této množiny daleko větším počtem jedinců.⁶¹ Jedná se zde jak o publikace o hradech a zámcích, o řady turistických průvodců, o soupisy památek, tak o populárně naučné zpracování dějin daného regionu. Některé publikace mohou obsahovat vyšší míru informačního textu, jiné jsou zaměřeny více obrazově.

Stále častěji je věnována pozornost vztahu člověka a přírody, vztahu historie a ekologie. Ve Spojených státech amerických vznikla v sedmdesátých letech dvacátého století tzv. environmentální historie, jež byla postupně rozšířena i do Evropy. Úspěšně je dnes rozvíjena především ve Spojeném království, Německu, Francii a Španělsku. Spojují se zde přírodovědecké obory s humanitními. Dnes je environmentální historie

⁶⁰ Tento údaj je převzat z Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.

⁶¹ Josef BARTOŠ - Jindřich SCHULZ - Miloš TRAPL, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004, s. 101.

chápana jako samostatná historická disciplína. V českém prostředí jsou jejími tématy hlavně historická klimatologie a paměť krajiny⁶².

1.2 Regionálně historické bádání na Příbramsku

Regionálními dějinami Příbramska se zabývalo mnoho odborníků. Toto území a jeho historie nabízejí některá stěžejní témata pro další zkoumání, např. naleziště pravěkých zkamenělin v okolí města Příbram, důlní činnost, III. odboj či tradici mariánského poutního místa Svatá Hora, které tvoří dominantu města.

Památky z období pravěku můžeme najít v Hornickém muzeu, které je největší ve střední Evropě. Pod toto muzeum spadá i expozice v památníku Vojna, jež nám připomíná dobu komunismu, neboť jde o bývalý vězeňský lágr. Tzv. třetímu odboji je věnováno i Muzeum III. odboje, které nalezneme v příbramském Zámečku. V Zámečku samotném je také stálá expozice fotografií významného příbramského rodáka Františka Drtikola, světově proslulého fotografa.

Nejen Příbram, ale i její nejbližší okolí poskytuje další zajímavé náměty pro regionálně historické bádání. Ve Vysoké u Příbrami je možné navštívit vilu, kde žil a tvořil významný český hudební skladatel Antonín Dvořák. V areálu se také nachází tzv. Rusalčino jezírko a ve vile je pro návštěvníky připravena expozice o jeho životě a tvorbě. V obci Hluboš stojí zámek, jenž si jako své první letní sídlo vybral prezident T. G. Masaryk. Poblíž města Dobříš se nachází "Čapkova" Strž. Zde trávili volné chvíle bratři Čapkové a jim je také věnována expozice v jejich bývalém domě. Nedaleko Slivice u Milína padly poslední výstřely druhé světové války. Dnes na místě bitvy stojí památník.

Regionální badatelé mohou využít i příběhy, jež otřásly městem v období protektorátu. Jedním z nich je kupříkladu osud Antonína Stočese, studenta místního gymnázia, jehož příběh je zpracován v povídce *Vyšší princip* v knize *Němá barikáda* od dalšího příbramského rodáka Jana Drdy.

Ve městě se také nachází Státní okresní archiv⁶³. Jeho počátky spadají již do roku 1953, kdy se tehdejší archiv města Příbram stal základem archivu okresu Příbram. V roce 1954 se tento archiv spojil s tzv. Archivem ONV. V roce 1960 se kompetence

⁶² Kupříkladu Eva SEMOTÁNOVÁ, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001, nebo Václav CÍLEK, *Krajiny vnitřní a vnější*, Praha 2002.

⁶³ Jedním ze současných významných historiků, kteří se zabývají příbramským regionem, je i bývalý ředitel Státního okresního archivu Daniel Doležal. Nynější ředitelkou je Věra Smolová.

Okresního archivu Příbram rozšířily o archivy zaniklých okresů Dobříš a Sedlčany. Ty sice nejdříve existovaly jako pobočky, avšak v 70. letech se z nich staly pouhé depozitáře. Příbramský archiv celou dobu obýval prostory v centru Příbrami, ale v roce 1994 byla z kapacitních důvodů započata výstavba nové, moderní budovy archivu. V současnosti spolupracuje se základními a středními školami v okolí. Pro jejich žáky pořádá exkurze, kde jim chce přiblížit stručně jak dějiny regionu, tak samotnou práci archivářů i dalších různých badatelů.

Pro možné badatele nabízí příbramský archiv fondy měst Příbram, Dobříš, Rožmitál pod Třemšínem, Březnice a Nový Knín. Dále zde nalezneme fondy samosprávných institucí a okresních zastupitelstev (Příbram, Sedlčany a Březnice). K nejobsáhlejším fondům se řadí fondy okresních úřadů Příbram a Sedlčany a na ně navazují fondy okresních národních výborů a nejnovější fond Okresního úřadu Příbram po roce 1990. Fondy justiční provenience představují fondy Okresního soudu Příbram, Březnice, Sedlčany a Dobříš a fondy bývalých prokuratur (dnešní okresní státní zastupitelství). Kromě toho jsou zde zastoupeny ve velké míře fondy materiálů místních základních a středních škol. Fondy *Vysoké školy báňské*, jež v Příbrami působila až do roku 1946, jsou však uloženy v Zemském archivu v Opavě. Ve městě Příbram tak zůstal pouze fond Spolku posluchačů báňské akademie *Carbonia*. Z dalších fondů jistě stojí za zmínku fondy cechů, společenstev, různých spolků a církevních institucí, o něž archiv pečuje. Z osobních fondů významných regionálních osobností jsou zajímavé fondy kupříkladu Josefa Theurera, rektora Vysoké školy báňské v Příbrami a přítele T. G. Masaryka, Ladislava Malého, kustoda příbramského muzea, a Antonína Vepřeka, učitele, hudebníka a sbormistra. Dále zde nalezneme i několik sbírek; například sbírky fotografií příbramského okresu či sbírky soudobé dokumentace. Pro badatele tvoří také významnou součást fondů uložených v archivu kroniky - obecní, školní, farní a spolkové. V současnosti jich je zde celkem 1 676.

Velmi významnou institucí pro regionální bádání na Příbramsku je i Knihovna Jana Drdy. První veřejná knihovna v Příbrami byla zřízena již v roce 1900 v Komenského ulici. Po druhé světové válce rapidně rostl počet čtenářů a sama knihovna se stále více zapojovala do veřejného a společenského života města. V roce 1948 získala knihovna status okresní knihovny a v roce 1953 otevřela první pobočku na Březových Horách. V roce 1984 se příbramská knihovna prozatím naposledy stěhovala. Jejím novým působištěm se stala bývalá budova OV KSČ. V roce 1990 byla knihovna přejmenována na Knihovnu Jana Drdy. Dnes působí i jako centrum regionálních služeb,

vydává vlastním nákladem především lokální autory a spolupracuje se Zámečkem na odborných historicko-geografických besedách.

1.2.1 Regionální badatelé na Příbramsku před rokem 1945

K nejvýznamnějším badatelům patřil Ladislav Malý, příbramský rodák. Byl absolventem nižšího gymnázia a poté učitelského ústavu v Příbrami. Vedle své pedagogické kariéry se zasloužil o rozvoj muzeí na Příbramsku a Dobříšsku. Z jeho iniciativy tak vzniklo Městské muzeum v Příbrami, kde v důchodu působil jako kustod. Podílel se i na založení muzea v Dobříši a v Žilině. V roce 1929 sám založil *Věstník Městského muzea v Příbrami*, kde publikoval mnoho článků. Ve své publikační činnosti se věnoval i turistickým průvodcům Příbramska a Dobříšska či svatbou na Císařské louce u Dobříše v roce 1815.

Dějiny hornictví a důlní činnosti na Příbramsku z různých úhlů pohledu zkoumal středoškolský profesor a absolvent příbramského učitelského ústavu Karel Valta. Mnoho jeho článků vycházelo v časopise *Od stříbrných hor*. Valta byl též členem vlastivědné komise okresního pedagogického sboru v Příbrami. Ve svých člancích se zaměřil na důlní katastrofu na Březových Horách v roce 1892 či na dějiny Vysoké školy báňské. Jeho dalšími tématy kromě hornictví se staly dějiny příbramské nemocnice či historie bývalých příbramských mlýnů.

1.2.2 Regionální historici Příbramska po roce 1945

Spisovatel a výtvarník Jan Čáka se sice v Příbrami nenarodil, ale s tímto městem a jeho okolím bude už navždy spojován. V letech 1967 – 1987 úzce spolupracoval s Vlastivědným sborníkem Podbrdsko a podílel se i na jeho grafické podobě. Při této činnosti mohl využít zkušeností, které získal jako kartograf a výtvarník. Jeho literární činnost je protkána náměty z hornického prostředí Příbrami⁶⁴ a Březových Hor⁶⁵, kde mapuje každodenní činnost havířů, jejich zvyky a obyčeje⁶⁶. Dalším Čákovým velkým tématem jsou Brdy⁶⁷, hory, jež obklopují Příbram. Jako aktivní skaut⁶⁸ je znal osobně z mnoha procházek. Toto prostředí ho inspirovalo i k jeho výtvarné a kartografické

⁶⁴ Jan ČÁKA, *Kráčím starou Příbramí*, Příbram 1998.

⁶⁵ Týž, *Březové Hory*, Příbram 1979.

⁶⁶ Týž, *Hornické tradice v Brdech*, Příbram 1966.

⁶⁷ Týž, *Toulání po Brdech*, Praha 1999.

⁶⁸ Skautingu věnoval i několik svých publikací, např. Jan ČÁKA, *Junácká symbolika*, Praha 1970.

tvorbě, a tak vzniká kupříkladu v roce 1994 obrázková mapa Brd⁶⁹ či o rok později mapa Památky příbramského okresu⁷⁰. Ve svých pracích se nezaměřoval jen na Příbram, ale i na města v jejím okolí, například na Rožmitál pod Třemšínem⁷¹.

Daniel Doležal se ve svých článcích věnuje rozmanitým tématům historie Příbramska a mnohým zajímavým osobnostem tohoto regionu⁷². Mezi osobnosti, na něž se zaměřil, patří mj. také František Gellner⁷³, kdysi student příbramské Báňské akademie. Upoutaly ho dále stopy po přítomnosti Keltů na Příbramsku⁷⁴, ale i historie okolních obcí - Milína⁷⁵, Bukovan⁷⁶, Dubence⁷⁷, Rožmitálu pod Třemšínem⁷⁸, Jinců⁷⁹, Březnice⁸⁰, Třebska⁸¹, Sedlčan⁸², Stražiště⁸³, Petrovic⁸⁴, Příčov⁸⁵, Dobříše⁸⁶ či Nového Knína⁸⁷.

Rakovnický rodák Josef Velfl, který ale žije v Příbrami po většinu svého života, se dějinám Příbramska věnoval již ve své diplomové práci Protifašistický odboj na Příbramsku, kterou obhájil na FF UK. Během osmdesátých a devadesátých let začal spolupracovat s regionálními periodiky, zejména s Vlastivědným sborníkem Podbrdsko, Středočeským vlastivědným sborníkem či sborníkem Podbrdsko. V současnosti je Josef Velfl ředitelem Hornického muzea v Příbrami a úzce spolupracuje i s Muzeem III. odboje. Zabývá se především regionální historií Příbramska 19. a 20. století⁸⁸, protifašistickým odbojem na Příbramsku⁸⁹, historií hornictví a hutnictví⁹⁰ a montánním

⁶⁹ Jan ČÁKA, *Brdy*, Příbram 1994.

⁷⁰ Týž, *Památky příbramského okresu*, Příbram 1995.

⁷¹ Týž, *Rožmitál pod Třemšínem*, Rožmitál pod Třemšínem 1980.

⁷² V roce 1996 vycházely články, které nás seznamují s 50 nejvýznamnějšími osobnostmi regionu, v periodiku Příbramský deník.

⁷³ Daniel DOLEŽAL, *František Gellner, bohém, který prožil část života i v Příbrami*, MF Dnes 9. 5. 2001, s. 6.

⁷⁴ Týž, *Keltové na Příbramsku*, Mladá Fronta Dnes 30. 1. 2001.

⁷⁵ Týž, *Milín býval přepřažní stanicí*, Mladá Fronta Dnes 15. 8. 2000.

⁷⁶ Týž, *O osudu zámku v Bukovanech*, Mladá Fronta Dnes 20. 3. 2001.

⁷⁷ Týž, *Osud zámku v Dubenci*, Mladá Fronta Dnes roč. 11, č. 171, 2000.

⁷⁸ Týž, *Pečeti rožmitálských měšťanů v 17. a 18. století*, Podbrdsko, č. 3, 1996, s. 46 – 64.

⁷⁹ Týž, *Jinecká listina z roku 1929*, Podbrdsko XII, s. 181 – 190.

⁸⁰ Týž, *Počátky četnické stanice v Březnici (1850 – 1860)*, Podbrdsko XV, 2008, s. 60 – 90.

⁸¹ Týž, *Příběh starého Třebska*, Mladá Fronta Dnes 1. 2. 2002.

⁸² Týž, *Sedlčanský kostel sv. Martina a Zámek v Sedlčanech*, Mladá Fronta Dnes 12. 9. 2000.

⁸³ Týž, *Stražiště se stalo místem odpočinku řady šlechticů*, Mladá Fronta Dnes 23. 1. 2001.

⁸⁴ Týž, *Zámek Petrovice nechala postavit církev*, Mladá Fronta Dnes 12. 12. 2000.

⁸⁵ Týž, *Větrný mlýn holandského typu u Příčov*, Podbrdsko, č. 5, 1998, s. 30 – 52.

⁸⁶ Týž, *Židé v Dobříši žili od 17. století*, Mladá fronta Dnes 17. 10. 2000 a *Historie sanatoria TGM v Dobříši*, Mladá Fronta Dnes 30. 11. 2001.

⁸⁷ Týž, *Knínská mincovna nebyla určena k ražení peněz*, Mladá Fronta Dnes 5. 12. 2000 a *Knínský mír z roku 1186 předznamenal rozvoj státu*, Mladá Fronta Dnes 6. 3. 2001.

⁸⁸ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*. Příbram 1998.

⁸⁹ Týž, *Cesty ke svobodě 1939 – 1945*. Příbram 1987.

⁹⁰ Týž, *K účasti horníků v protifašistickém odboji na Příbramsku*, In: Sborník symposia Hornická Příbram ve vědě a technice (HPVT), Příbram 1981, s. 336 – 352.

muzejnictvím.⁹¹ Sepsal též monografie věnované generálu Richardu Tesaříkovi⁹² a generálu Josefu Khollovi⁹³.

Další osobností Hornického muzea je archeolog Rastislav Korený, jenž se sice narodil na Slovensku v městě Martině, ale vysokou školu studoval již v České republice, konkrétně v Brně. Od roku 1996 působí v příbramském muzeu. Jeho odborné články můžeme nalézt ve sborníku Podbrdsko, Středočeském vlastivědném sborníku, ve sborníku Archeologie ve středních Čechách či v Archeologických rozhledech. V roce 1999 se stal spoluautorem knihy Dobříš – město na Zlaté stezce a podílel se i na přípravě výstavy 10 let archeologických výzkumů na Příbramsku.

Dějiny Milína a jeho okolí se zabývá historik Václav Trantina. Ke konci devadesátých let 20. století působil v Knihovně Jana Drdy a od roku 1999 je zaměstnán v Okresním muzeu v Příbrami⁹⁴. Publikuje, stejně jako Rastislav Korený, ve sbornících Podbrdsko a ve Středočeském vlastivědném sborníku a též v dalších regionálních periodikách. V jeho pracích se můžeme dočíst o situaci politických vězňů či o dějinách Milínska.

Další osobností příbramské středoškolské sféry, která se soustřeďuje na regionální bádání, je Josef Fryš, jenž se věnuje především historii příbramských ulic a jejich proměnám.

1.3 Regionální dějiny ve vyučování dějepisu

Historie je již od počátku součástí našich životů. Už v časech antiky se setkáváme se zkoumáním dějin, které jsou zde ale ještě zaštitěny filozofií. Od těchto časů se však již mnoho změnilo. Dnes je dějepis samostatným předmětem ve výuce jak na základních, tak i na středních školách a odborných učilištích. Rámcový vzdělávací program pro základní školy i rámcový vzdělávací program pro gymnázia zařazují dějepis do vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Avšak s regionálními dějinami se můžeme setkat i ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, která je určena jen pro první stupeň základního vzdělávání. Zde nalezneme tematický okruh Místo, kde žijeme, v němž jsou žáci seznamováni se svým nejbližším okolím. Další setkání s regionálními dějinami je možné v tematickém okruhu Lidé a čas, kde se vychází od nejnámějších

⁹¹ Václav TRANTINA A KOL., *Velký slovník osobností vědy a kultury příbramského regionu (1945 až současnost)*, Příbram 2001, s. 271.

⁹² Josef VELFL, *Jeden z hrdinů generál Richard Tesařík*, Příbram 1986.

⁹³ Týž, *GRAND – Generál Josef Khollo ve světle vzpomínek*, Praha 1999.

⁹⁴ Okresní muzeum Příbram je starý název pro Hornické muzeum v Příbrami.

událostí v rodině, v obci, regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. *Podstatou tohoto tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, kulturní bohatství regionu i celé země*⁹⁵.

Vzdělávací oblast Člověk a společnost zahrnuje dějepis jak v základním, tak ve středoškolském vzdělávání. Zde by mělo docházet k udržení soudržnosti historické paměti prostřednictvím poznávání historických jevů a událostí. *Obecné historické problémy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionu i dějin místních*⁹⁶. Žáci jsou nejen seznamováni s historií, ale měli by být také schopni samostatně vyhledávat informace ze zdrojů jim dostupných, jako jsou členové rodiny a další lidé v jejich nejbližším okolí. Pomáhat by jim měly i návštěvy památek, specializované instituce, muzea a veřejné knihovny.

Bohužel není v rámcovém vzdělávacím programu regionálním dějinám věnován dostatek prostoru, a to především z toho důvodu, že dějepis zde nevystupuje jako samostatný předmět, nýbrž jako součást celku. Je tak i snížena jeho hodinová dotace. S tím se snižuje též možnost většího zařazování regionálně historické problematiky.

Rámcový vzdělávací plán charakterizuje dějepis jako vzdělávací obor, který přináší *základní poznatky o konání člověka v minulosti*⁹⁷. Jeho hlavním posláním je kultivace historického vědomí jedince a uchování kontinuity historické paměti, především ve smyslu předávání historické zkušenosti. Důležité je zejména poznávání dějů, skutků a jevů, které zásadním způsobem ovlivnily vývoj společnosti a promítly se do obrazu naší současnosti. Důraz je kladen především na dějiny 19. a 20. století, kde leží kořeny většiny současných společenských jevů. Významně se uplatňuje zřetel k základním hodnotám evropské civilizace. Podstatné je rozvíjet takové časové a prostorové představy i empatii, které umožňují žákům lépe proniknout k pochopení historických jevů a dějů. Žáci jsou vedeni k poznání, že historie není jen uzavřenou minulostí ani shlukem faktů a definitivních závěrů, ale je kladením otázek, jimiž se současnost prostřednictvím minulosti ptá po svém vlastním charakteru a své možné budoucnosti. *Obecné historické problémy jsou konkretizovány prostřednictvím zařazování dějin regionu i dějin místních.*⁹⁸

⁹⁵ RVP ZV, Praha 2004, s. 10.

⁹⁶ Tamtéž, s. 10.

⁹⁷ Tamtéž, s. 43.

⁹⁸ Tamtéž, s. 43.

Podle Čapky jsou regionální dějiny důležité především pro mimořádný vliv na etickou výchovu žáků, jsou zdrojem národní hrdosti a vlastenectví⁹⁹. Podle Svobody jsou regionální témata vhodná především pro motivaci, kdy je záhodno využít kupříkladu vyprávění, rozhovor, demonstraci či aktualizaci, protože regionální témata jsou žákům blízká, a proto vzbuzují jejich zájem o daný problém. Osobní zájem žáka vede k lepšímu osvojování látky.

Z pohledu pedagogických věd je práce s regionální historií v souladu se základními didaktickými principy. U principu názornosti pomáhá vést od konkrétního k abstraktnímu, u principu přístupnosti směřuje od blízkého ke vzdálenému a od známého k neznámému¹⁰⁰.

Učitel žáky nejčastěji motivuje demonstrací obrazového materiálu, ke které využívá různou didaktickou techniku, ale i četbou z novin nebo archivního materiálu. Využívá i vyprávění nebo již žákům známé poznatky, jenž propojuje s novými informacemi regionálně historického charakteru.

Regionální dějiny nejsou sice hlavní náplní výuky dějepisu, ale použití jejich poznatků vede ke snadnějšímu rekonstruování dějin a vysvětlování historických dějů, a tak se žákům snadněji a jasněji vytvářejí historické představy. Tyto názorné modely vznikají na základě konkrétních událostí a jsou pro ně lokálně bližší. Tímto způsobem se buduje trvalé historické vědomí.

Pro jejich zařazení je nutné i přiměřené používání regionálně historického materiálu. Vhodné je kupříkladu využití historického dokumentu, kde je vidět, jak tzv. "velké dějiny" ovlivňují ty dějiny "malé", lokální, a naopak. Důležité je využití těchto materiálů přizpůsobit schopnostem a rozvoji poznávacích schopností žáků jednotlivých základních a středních škol. *Tak se žáci učí historicky myslet*¹⁰¹.

Na prvním stupni základních škol přechází myšlení žáků od názorného ke konkrétním operacím, a tak se důležitou stává bezprostřední zkušenost, kterou mohou žáci získat právě poznáváním svého okolí. K tomu dobře slouží právě regionálně historický materiál.

⁹⁹ Více viz František ČAPKA, *Několik poznámek k významu regionálních dějin pro vyučování dějepisu*, in: XIX. Mikulovské sympozium 1989, Brno 1990, s. 69.

¹⁰⁰ Více viz Václav Mejstřík – Vratislav ČAPEK – Václav MICHOVSKÝ, *Metodika dějepisu jako ústředního předmětu*, Praha 1964.

¹⁰¹ Luboš SVOBODA, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, České Budějovice 1986, s. 11.

Druhý stupeň základního školství již přináší poznávání a zkoumání historické skutečnosti ze všech stran, úhlů a v souvislostech. Žáci postupují od konkrétního poznávání k obecnému.

Užití regionálního historického materiálu má tedy v souladu se společenskou funkcí dějepisu vést k tomu, aby poznávání regionálních dějin z hlediska návaznosti jednotlivých poznávacích etap vývoje žákovy osobnosti ovlivňovalo v celé soustavě dějepisného vyučování rozvíjení intelektuálních schopností a morálních vlastností žáků¹⁰².

Regionální dějiny se do výuky dějepisu mohou zapojit pomocí deduktivních postupů, kdy jsou regionální dějiny chápány jako odraz národních a evropských dějin. Při využití induktivních způsobů je regionálně historická tematika zpracována jako výchozí materiál pro výklad dějin větších územních celků.

Regionální tematika se většinou nepropojuje jen s předmětem dějepisu, ale stává se takovou průřezovou oblastí, jež zasahuje jak humanitní, tak exaktní předměty a oblasti. Na základních školách se setkáváme s předmětem vlastivěda, která je právě zaměřena i na poznávání regionu. Úzce spolupracuje i s biologií, jelikož propojuje společnost i přírodu, která nás obklopuje. Posiluje v žácích nejen rozumový, ale do značné míry i citový vztah k místu, jenž je nám blízké, jenž je naším domovem, působištěm, vlastí. Na druhém stupni základní školy je vlastivěda nahrazena sérií několika předmětů čerpajících právě také z regionálních dějin. Krom již zmiňovaného dějepisu je to i občanská výuka a přírodopis. Regionální materiál je často využíván i v předmětu, který z vlastivědy nevzešel, a to v literatuře. V literatuře je jeho použití výraznější spíše ve výuce na středních školách, kde má literatura sama o sobě vyšší hodinovou dotaci. Takovým příkladem propojení regionálních dějin a literatury je již zmiňovaná kniha od Jana Drdy *Němá barikáda*, kde je povídka *Vyšší princip* napsána podle skutečné události.

Regionální dějiny jsou velmi vhodné pro výuku dějepisného semináře, kdy se mohou spojit mimotřídně organizační formy vyučování jako je exkurze či historická vycházka s výukou semináře realizovanou ve školním prostředí. Regionálně historická tematika je též častou inspirací pro projektové vyučování a právě zde se často setkáváme s mezipředmětovými vztahy, především v umění a literatuře.

¹⁰² Luboš SVOBODA, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, České Budějovice 1986, s. 3.

Právě pro zapojení regionálních dějin do výuky dějepisu se vyplatí využití moderních vyučovacích strategií, jako je objevné učení, vyučování zaměřené na komunikaci, činné učení, vyučování zaměřené na vědu a multiperspektivní přístup.

V rámci objevného učení je nutné pro učitele mít dostatečné množství zdrojů a celkově mít promyšlené řízení všech učebních činností. Tento přístup je zaměřen na samostatnost žáků, přičemž se dbá na jejich vlastní tempo, avšak je zde velmi vysoká časová náročnost. Je vhodné pro propojení historické vycházky či exkurze s pracovními listy nebo pro projektovou výuku. Často se zde dají využít nabídky různých institucí.

Ve vyučování zaměřeném na komunikaci je nutné znát především zásady účinné komunikace a následovně je vhodně použít. Zde je též bezpodmínečně nutná zpětná vazba. Při této formě moderního vyučování se obracíme především na narativní stránku dějepisu, která nám umožňuje snazší výchovné působení. Velkou nevýhodou zde může být možnost komunikačních bariér, udržení motivace a fixace takto sděleného učiva. Využívají se zde všechny formy verbální komunikace, včetně písemné. Vyučování zaměřené na komunikaci se s ohledem na regionální dějiny hodí kupříkladu pro besedu s odborníky či pamětníky.

Při činném učení se učitel snaží navodit co nejvíce autentické prostředí, kde by žáci získávali nové poznatky. Právě toto činné učení se vyznačuje trvalostí poznatku a tyto poznatky mají významný dopad na osobnost žáka. Negativními stránkami činného vyučování je možnost vytvoření si ahistorických či zkreslených představ a závěrů o historických skutečnostech. Při činném učení je často používána projektová metoda, možnosti exkurzí či promítání kvalitních dokumentů a historických snímků.

Vyučování zaměřené na vědu pomáhá vytvářet kvalitní představy o oboru, jeho systému, terminologii či způsobu historické práce. Hrozí zde však přílišné zjednodušení historické skutečnosti, což může vést až k jejímu zkreslení. Formou vyučování zaměřeného na vědu může být návštěva archivu či muzea, kde se žáci seznámí s prameny a odborníky, kteří jim přiblíží svou práci, její metody a formy.

Multiperspektivní přístup k dějepisnému vyučování přináší různé pohledy na jednu historickou událost či skutečnost. Role učitele je zde obtížná, neboť musí posuzovat, hodnotit a respektovat multiperspektivní názory žáků. Pro multiperspektivní přístup se hodí například řízená debata.

1.4 Dějiny Příbramska

1.4.1 Pravěk

Archeologické výzkumy na Příbramsku datují nejstarší osídlení do starší a střední doby kamenné. Jedná se o štípanou kamennou industrii¹⁰³, která se nezachovala ve výrazném množství.

Ve střední a starší době kamenné se zde objevovalo sporadické osídlení díky procházejícímu obyvatelstvu, které si zde budovalo svá přechodná obydlí. Hlavními komunikačními tepnami této doby byly Vltava a Litavka, proto probíhalo osidlování převážně podél nich a dnešní archeologické nálezy nacházíme spíše v okolí města Příbrami než na území samotného města. *Pobyt pravěkých lidí v mladší a pozdní době kamenné (neolit a eneolit, 5. – 3. tisíciletí před n. l.) dokládají pouze ojedinělé nálezy broušených kamenných nástrojů a zlomky keramiky.*¹⁰⁴

Změna přichází s mladší dobou bronzovou, kdy se tato lokalita začíná velmi rychle zaplňovat lidem knovízské kultury (13. – 8. století před n. l.).¹⁰⁵ Jejich naleziště tvoří pomyslný kruh podél města a z pohledu archeologických nalezišť převažují hlavně popelnicová pohřebiště jako pozůstatky různých osad, konkrétně např. lesní revír Placy, Bytíz, Konětopy, Milín, Občov, Lazec i v samotné Příbrami poblíž železniční trati.¹⁰⁶

Hraničním územím v geografickém slova smyslu byla lokalita Plešivec, kde se stýkaly kultury knovízská a milavečská. Bylo zde objeveno mnoho bronzových depotů. Nejznámější z nich, depot "jinecké bronzy", byl objeven roku 1826. Bohužel, mnoho dalších zdejších bronzových nálezů skončilo pod rukama místních kovářů. *Zachovalé kovové výrobky spadají převážně do střední až pozdní doby bronzové a svědčí o obchodním významu cesty ze středních do jižních Čech.*¹⁰⁷

Další osadníci přicházejí v době laténské a právě tento čas je spojen s Kelty a jejich kolonizací. Tato doba je na Příbramsku připomínána např. nálezy krásných šperků, náramků z 3. století před n. l. na Milínsku. Keltové jako známí kovotepci, mistři hutních i kovářských řemesel, využívali bohatá naleziště stříbra, olova, mědi, zlata a železa v regionu.

¹⁰³ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 7.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 7.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁰⁶ Více viz Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998.

¹⁰⁷ Karel SKLENÁŘ, *Památky pravěku na území ČSSR*, Praha 1974, s. 139.

Slované přicházejí do zdejší oblasti v 7. – 9. století a osidlování se postupně zhušťuje. Do desátého století byl region ovládán Slavníkovci¹⁰⁸, poté přichází doba vlády Přemyslovců. V oblasti Brodu byl nalezen stříbrný denár z období vlády knížete Břetislava II. Bohužel, není známo, že by se tato mince dochovala do současnosti.¹⁰⁹

Co se týče nálezů na samotném území města Příbram, odborníci slovanské osidlování kladou do 10. století díky depotům odkrytým na ploše dnešního náměstí T. G. Masaryka. Avšak ani tyto předměty nejsou v současné době k nalezení, a proto toto časové tvrzení o slovanském osidlování města není možné doložit hmotnými důkazy.

1.4.2 Středověk

20. červen 1216 je den, který je spojen s první přímou zprávou, která potvrzuje existenci města Příbram. Díky ní se dozvídáme, že pražský biskup Ondřej koupil statek Příbram od premonstrátského kláštera v Teplé.

Podle Václava Blažka, který vychází částečně z článku Jindřicha Bezděky o původu a významu místního jména Příbram z roku 1966, můžeme odvozovat původ jména *Příbram* od obranného charakteru svatohorského vrchu, tedy z podoby *příbrana*, kde problematickým místem je přechod *n* na *m*.¹¹⁰

Na základě historických pramenů víme, že statek Příbram byl založen blahoslaveným Hroznatou¹¹¹, který se později odebral do premonstrátského kláštera v Teplé u Mariánských Lázní, jenž sám roku 1193 založil. Zde se oddal duchovnímu životu a všechny svůj majetek včetně statku Příbram později odkázal klášteru.

Biskup Ondřej si Příbram vybral pro její výhodnou geografickou polohu; statek ležel na tzv. Zlaté stezce, jež směřovala z Prahy do Bavor. Tato významná dopravní

¹⁰⁸ Územní rozsah Slavníkovců je velmi spornou otázkou. Starší publikace vycházejí z Kosmovy kroniky, kde se dozvídáme, že hranice slavníkovských držav sahaly na jihu k Doudlebám, Netolicím a Chýnovu, na západě až po Rokycansko a východní hranice se blížila k Litomyšli. Pokud by slavníkovské panství opravdu mělo takovýto rozsah, bylo by větší než území Přemyslovců. Avšak současní historii se domnívají, že Slavníkovci vládli na území podstatně menším, konkrétně v oblasti libicko-malínské, kde jejich působení můžeme dokázat nálezy slavníkovských mincí. Více viz Michal LUTOVSKÝ a Zdeněk PETRÁŇ, *Slavníkovci*, Praha 2004. Další informace viz *Velké dějiny zemí Koruny české*, svazek I. do roku 1197, Praha 1999.

¹⁰⁹ Většinu nálezů z výše zmiňovaných archeologických nálezů můžeme vidět v expozicích Hornického muzea Příbram.

¹¹⁰ Více viz Václav Blažek, *Co vypovídají místní jména o historii osídlení příbramského regionu*, Podbrdsko VII, 2000, s. 7-14. Bezděkovo a Blažkovo stanovisko je možné porovnat s tradičním výkladem toponyma Příbram podle Antonína Profouse, *Místní jména v Čechách*, III, Praha 1951, s. 473. Zde je sídelní jméno Příbram vykládáno z osobního jména Příbram bez dalších pokusů o hlubší etymologii.

¹¹¹ Hroznata byl prohlášen za blahoslaveného roku 1897 papežem Lvem XIII. Životopis Hroznaty byl sepsán již v polovině 13. století. Je známý jako Život bratra Hroznaty.

spojnice vedla přes město až do přelomu 14. a 15. století. Později došlo k odklonění její trasy východně od města. Další cesta spojovala Příbramsko s Berounem a vedla podél řeky Litavky. Město mělo dobrou obranyschopnost i díky potokům, Příbramskému potoku a dnes neexistujícímu potoku Lušťov, který byl přeměněn v kanalizaci. Do poloviny 13. století vznikl farní kostel svatého Jakuba, kolem něhož postupně rostla městská zástavba.

V čase působení biskupa Ondřeje se Příbram postupně rozrůstala a stala se správním a hospodářským centrem panství. Rozvoj byl přerušen sporem mezi majitelem a samotným králem Přemyslem Otakarem I., který byl nakonec uzavřen kompromisem roku 1222¹¹². Tento kompromis přinesl mnohé výhody pro samotnou církev, o něž se zasloužil právě Ondřej. Ten se přesto nakonec odebral do římského exilu, kde po dvou letech zemřel. Příbram se dále rozvíjela jako město, patřící pražskému biskupovi, od roku 1344 pražskému arcibiskupovi.

V roce 1289 byla Příbram napadena a zničena družinami Dětricha Švihovce a Zdislava ze Sternberka. Obyvatelé byli pobiti či odvezeni do vězení na hrad Orlík¹¹³. Z iniciativy biskupa Tobiáše z Bechyně, jenž si na toto konání několikrát stěžoval u krále, byly roku 1290 Příbram a okolní vesnice opět osídleny. Tímto obtížným úkolem byl pověřen lokátor Přemysl, který se později stal i příbramským rychtářem.

V letech 1293 - 1295 byla Příbram obehnána palisádou a příkopem. Toto opevnění vydrželo husitské války a zničeno bylo až za třicetileté války.

S polovinou 14. století¹¹⁴ se pojí v Příbrami přestavba dřevěné tvrze v kamennou stavbu, základ dnešního Zámečku. Budova sama je nejvíce spojována s osobností arcibiskupa Arnošta z Pardubic, který zde rád pobýval.

Příbramský region se v průběhu let stal známý především svou báňskou činností, jejíž počátky na základě archeologických nálezů můžeme spatřovat již ve 12. století.¹¹⁵ Nejstarším písemným pramenem o zpracování rud na Příbramsku je listina ze dne 21.

¹¹² Tento kompromis je též známý jako Velké privilegium české církve.

¹¹³ Poprvé se v pramenech setkáváme s Orlíkem v polovině 13. století, kdy ještě jako dřevěný hrádek měl funkci celnice. Podle Antonína Profouse, který se zabýval etymologií slova Orlík, se jedná u všech Orlíků původně o názvy hradů. Bylo to jméno obrazné a výstižné: hrad stál na skále jako orlík, tj. mladý orel nad svým hnízdem na skále. Jméno Orlík se vyskytuje u více hradů v České republice. Více viz Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*, Díl III. Praha 1951, s. 285 – 286.

¹¹⁴ Tato přestavba byla vědci prokázána právě pro dobu poloviny 14. století. Existence tvrze samotné je někdy datována až do 13. století, ale podle archeologických výzkumů lze pouze prokázat, že zde bylo nějaké osídlení. Více viz Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 13.

¹¹⁵ V lokalitě Konětop se archeologové shodli na počátku zpracovávání rud již v 10. – 11. století. Podle odborníků by mělo jít o metalurgii železa.

dubna 1311, již postupuje pražský měšťan Konrád pražskému biskupu Janu IV. z Dražic huť, kterou vybuďoval se svými syny v Příbrami vlastním nákladem.¹¹⁶ Vědci diskutují o tom, zda se jednalo o olovnato-stříbrnou rudu či zda šlo o železářskou huť.

Čtrnácté století se pro příbramský region neslo ve znamení hospodářského růstu a rozvoje.¹¹⁷ Po Arnoštu z Pardubic, který nechal přestavět dřevěnou tvrz na kamenný hrádek, převzal stavbu jeho nástupce, nový pražský arcibiskup Jan z Jenštejna, a pokračoval v jeho dalších úpravách.¹¹⁸ Obehnal ho zdí a hlubokým příkopem.¹¹⁹ Sídlo bylo pojmenováno Ernestinum podle svého slavného majitele, Arnošta z Pardubic. Později se název změnil na Marienberg a v současnosti se užívá jména Zámeček.

Nejvýraznější proměnou pozdně středověkého sídelního obrazu Příbramska byla vlna celkového úpadku, časově vymezená léty 1418-1520, jejímž výsledkem byl mimo jiné i dočasný zánik čtyř vsí panství. Bezprostřední příčinou katastrofálních poměrů se staly válečné události, které se dotkly této části bývalé arcibiskupské domény.¹²⁰

1.4.3 Novověk

Po opuštění pražského arcibiskupského stolce přešla Příbram od vlády církve¹²¹ a stala se majetkem krále, který ji ale po většinu doby nespravoval, nýbrž ji dával do zástavy svým věřitelům. Důležitý, byť dílčí úspěch přesto příbramští měšťané zaznamenali listinou panovníka z 13. června 1497. Navzdory nepřízni zástavní vrchnosti v ní dosáhli od krále Vladislava II. Jagellonského potvrzení původního významného privilegia¹²² arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka z roku 1406, rozšířeného navíc o právo pořádání výročního trhu, tzv. jarmarku, a právo svobodného vaření a čepování piva.¹²³

Část příbramského obyvatelstva tvořili i Židé. Dokonce se jedna z ulic jmenovala Židovská, ale od roku 1568 byl pobyt Židů v královských městech postupně

¹¹⁶ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 16.

¹¹⁷ Z urbáře z doby okolo roku 1390 a z berního rejstříku z roku 1379 se můžeme dozvědět více o hospodářské situaci města. Příbram měla 77 domů včetně lázní, 30 krčem, 19 řezníků, 11 ševců, 9 pekařů, 4 krejčí, 3 kováře, 2 koláře. Více viz Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 22.

¹¹⁸ Více o úpravách Jana z Jenštejna viz Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 19.

¹¹⁹ Tento příkop byl zasypán až v letech 1841 - 1847, kdy byla budována nová městská zástavba a odtud se nese do současnosti název této ulice - Na Příkopech.

¹²⁰ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 26.

¹²¹ Příbram připadla panovníkovi v době po opuštění arcibiskupského stolce v Praze, tedy po roce 1421.

¹²² Tímto privilegiem byla poprvé městu udělena písemně jeho práva a povinnosti vůči vrchnosti. Konkrétně obsahovalo platby a roboty, které byly domluvené přesně již dříve, právo na konání týdenního trhu (ten byl již dávno zavedený a odehrával se vždy v úterý), právo na vaření piva atd.

¹²³ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 27.

zakazován a Židé z Příbrami se vystěhovali do okolních vesnic, např. do Trhových Dušníků. Přesto název ulice Židovská ještě určitou dobu přetrval.

Ve 30. letech 16. století vrcholila první konjunktura báňské činnosti, což vedlo roku 1534 krále Ferdinanda I. k udělení několika pravidel pro horní podnikání.¹²⁴ Takto stvrdil *platnost jáchymovského horního řádu, německého jazyka jako úřední řeči na horách (myslí se tím v důlní činnosti), stanovil povinné vedení horní knihy a způsob, jak mají být rozsuzovány spory mezi horníky.*¹²⁵

Dne 8. března 1560 byla Příbram zasažena těžkým požárem, jenž naprosto zničil 26 domů a usmrtil mnoho lidí. Příbram se musela obrátit na panovníka se žádostí o pomoc. Maxmilián II. se rozhodl žádost přijmout a roku 1570 udělil městu další privilegia, jejichž porušení mělo být těžce potrestáno. 20. listopadu 1579 byla Příbram císařem Rudolfem II. povýšena na královské horní město.

Hornická činnost na Příbramsku však postupně upadala, ale město naštěstí nebylo orientováno jen jednosměrně na báňskou činnost. Bylo schopné vydělat si a zakoupit několik okolních vsí, a tak položit základy budoucího panství.¹²⁶ Prosperitu města narušila až třicetiletá válka, kdy Příbram byla již od počátku konfliktu na straně českých protestantských stavů. Dne 12. března 1611 zde došlo ke střetnutí Pasovských s místními sedláky. Ačkoliv byla Příbram na české protestantské straně od začátku, roku 1620 ji přesto naprosto vydrancovala vojska generála Mansfelda. Po bitvě na Bílé hoře byla Příbram potrestána za svůj postoj ztrátou všech statků a odejmutím titulu královského horního města. Provinilec se velmi kál, a tak již roku 1622 bylo město králem omilostněno a listinou ze dne 25. 8. 1628 *potvrdil panovník všechny dříve udělené svobody*¹²⁷; *ovšem s omezením výsad pouze pro katolíky.*¹²⁸

V roce 1639 na Příbramsko vpadla Bannerova¹²⁹ vojska, město jim však raději zaplatilo požadovaných 700 dukátů výpalného. Bohužel, brzy po jejich odchodu dorazila císařská vojska a Příbram, která již neměla další peníze, byla naprosto vypleněna.

Protože majetek sousedního březnického panství Lokšanských z Lokšan byl zabaven a věnován katolíkovi Přibíkovi Jeníškovi z Újezda, otevřela se jezuitům cesta

¹²⁴ Konkrétně se jedná o listiny z 10. 3. 1534, 11. 3. 1534 30. 4. 1534.

¹²⁵ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 31.

¹²⁶ Tento rozvoj nebyl přerušen ani morovou epidemií z roku 1582, která si vyžádala kolem 600 obětí.

¹²⁷ Toto omilostnění s sebou neslo určité nevýhody - město muselo povinně ubytovávat císařské vojáky, což jeho ekonomiku neustále zatěžovalo. Příbramští tedy postupně opouštěli svá obydlí a odcházeli do brdských hor. Jejich domy byly vojáky drancovány, což vedlo až k požáru kostela sv. Jakuba.

¹²⁸ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 38.

¹²⁹ Jan Gustaffson Banner byl švédský generál, stál v čele protestantských vojsk.

do zdejšího kraje. Do jejich správy se tak dostala i kaple¹³⁰ na Svaté Hoře, ačkoliv obyvatelé města doufali spíše v připojení kaple k svatojakubskému děkanství.

Roku 1658 byla kaple přestavěna podle plánů stavitelů Carla Luraga a Benjamina Šlajera v honosný chrám. Postupně se tak stávala významným mariánským poutním místem. *Osobní vztah ke Svaté Hoře dala zanedlouho najevo i manželka Přibíka Jeniška, Lidmila Kateřina Jenišková z Újezda, jejíž zásluhou při budování nového chrámu vznikla v letech 1660 - 1665 jedna ze čtyř rohových kaplí v ambitech¹³¹*, dostala jméno Březnická a je situovaná v jižním křídle areálu.

Na její výzdobě se podíleli např. J. Brokoff, či P. Brandl. Konečnou podobu jí dal architekt K. I. Diezenhofer v letech 1727 - 1728.

Situace po třicetileté válce byla komplikovaná nejen díky válečným ztrátám, ale i díky zhoubné nákaze černých neštovic a díky hladomoru, jejichž působení v letech 1680 - 1714 zapříčinilo pokles obyvatelstva.

Přes veškeré válečné důsledky je možné ke konci 17. století zaregistrovat mírný ekonomický vzestup Příbramska. Úspěch slaví zemědělství, pivovarnictví, objevuje se zde čilý poutnický ruch (svatohorská tradice), rozvíjí se řemeslná výroba a pokračuje se v dolování stříbrné rudy. Kvůli zvyšující se poptávce po železné rudě začínají se i na Příbramsku budovat vysoké pece¹³² a hamry. Bohužel, v první polovině 18. století přichází veliký problém – na Příbramsku vysychají zdroje dřeva a obec je nucena ho nakupovat v sousedních panstvích, např. na dobříšském panství.¹³³ Kvůli těmto problémům se městská rada rozhodla k pronajmutí hutě, což mělo dočasný ekonomický úspěch.¹³⁴

¹³⁰ Roku 1348 byla Příbram věnována Arnoštu z Pardubic králem Karlem IV. Arcibiskup, který zde rád pobýval, podnítil stavbu hrádku, dnešního Zámečku, a nejspíše byla i na jeho rozkaz vyrobena soška Panny Marie. Roku 1574 byl dnešní Zámeček zničen, soška se dostala do rukou měšťanů. Na svatou Horu byla přenesena až po roce 1620, kdy se ve městě natrvalo usazují jezuité. Původní poutní chrám, který se dnes nachází uprostřed areálu, pochází ze 14. století. Obestavěn barokními kaplemi byl až v letech 1658-1675.

¹³¹ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 41.

¹³² Vznik vysokých pecí v oblasti jihozápadně od Příbrami vedlo k názvu Vysoká Pec, části dnešní obce Bohutín.

¹³³ Dobříš se v této době též stává konkurentem Příbrami v oblasti železné rudy, jelikož tato hutní činnost se na počátku 18. století velmi slibně rozvíjí i na dobříšském panství.

¹³⁴ K této obchodní transakci došlo v roce 1736 a už v roce 1741 neslo toto rozhodnutí ovoce, neboť město Příbram koupilo sousední statek Trhové Dušníky. Tak získalo odbytiště surového železa pro své hamry a Příbram zvětšila své území o další pole, lesy, čtyři vsi, pivovar a další dva hospodářské dvory.

V roce 1732 byla na Svaté Hoře korunována původní gotická soška Panny Marie Svatohorské¹³⁵ a z této korunovace se stala tradiční slavnost, což neslo městu nemalé zisky.

Slibný ekonomický rozvoj byl přerušen dalšími válkami, tentokrát o dědictví rakouské. Válečné kontribuce, nucené dodávky zásob pro armádu, povinnost ubytovávat habsburská vojska, přechody nepřátelských bavorských a francouzských oddílů - to vše trápilo město Příbram. Díky těmto okolnostem se Příbram po válce utápěla v obrovských dlužích. Majetek byl nevýhodně pronajímán, správci panství mysleli spíše na vlastní zisk¹³⁶, než na prospěch města. Další ranou byla morová epidemie v letech 1771 - 1772. To spolu s dalšími aspekty vedlo k ukončení železářské činnosti.¹³⁷

1.4.4 Devatenácté století

Mohutnému rozmachu báňského průmyslu na Příbramsku v 2. polovině 19. století předcházelo zavedení řady progresivních technických i organizačních postupů a ekonomických změn, o které se zasloužil již během poslední čtvrtiny 18. století vynikající horní a hutní Jan Antonín Alis, rodák z nedaleké Vysoké Pece.¹³⁸ Reformy přinesly vylepšení využívání energetických zdrojů¹³⁹ a zakládání nových jam a umožnily hlubší dobývání.

Roku 1779 byl založen důl Vojtěch a roku 1789 důl Anna. V pozdějších letech se otevřely ještě doly Strachovská šachta, roku 1813 jáma Císaře Františka I.¹⁴⁰, roku 1820 Ferdinand, roku 1822 Marie, roku 1827 důl Arcivévodů Štěpána¹⁴¹, ve třicátých letech je následovaly doly Prokop a August na dnešním Drkolnově, roku 1843 důl Božího požehnání¹⁴², roku 1857 Lillův důl, roku 1871 Svatohorský důl¹⁴³, roku 1871

¹³⁵ Podle jedné pověsti ji vyřezal sám arcibiskup Arnošt z Pardubic.

¹³⁶ Obec vlastní v této době hospodářské dvory, pole, louky, lesy, ovčiny, pastviny.

¹³⁷ K ukončení hutní činnosti došlo již před rokem 1756, tedy před započatím sedmileté války, kdy většina mužů utekla před naverbováním. Opakované problémy s dřevem byly posledním hřebíkem do rakve hutní činnosti na Příbramsku. Roku 1761 skončila smlouva posledního nájemce a do roku 1766 byla huť již zbourána.

¹³⁸ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 52.

¹³⁹ Největší zásluhu za vylepšení využívání energetických zdrojů má založení nového systému vodních děl.

¹⁴⁰ Tento důl byl později přejmenován na důl Františka Josefa I. a po vzniku Československa na Ševčínský důl.

¹⁴¹ Veden též pod názvem Bohumín I.

¹⁴² Dnešní Řimbaba.

¹⁴³ Tento důl leží mimo březohorský i bohutínský revír, na rozdíl od ostatních dolů.

Rudolfův důl¹⁴⁴. Všechny tyto doly se nacházejí ve dvou revírech, v bohutínském a březohorském. Výjimku tvoří Svatohorský důl.

Rozvoj hutní činnosti je vidět i na počtu pracovních míst. Roku 1749 nabízel příbramský báňský průmysl 62 pozic v hutích a dolech, ale už roku 1805 zde bylo zaměstnáno 291 lidí. Do poloviny 19. století se vyšplhal tento počet přes tři tisíce a v samotné huti pracovalo přibližně 250 lidí. Nárůst pracovních míst i nadále pokračoval.

Tato poptávka po pracovních měla i další důsledky, a to zejména v rostoucím počtu obyvatelstva města. Kolem poloviny 18. století je v Příbrami evidováno 222 domů, ve kterých žilo 1100 - 1200 obyvatel. V roce 1841 byly Březové Hory povýšeny na samostatné městečko a od roku 1850 si volily obecní představenstvo. V roce 1850 už v Příbrami žilo 6 736 obyvatel a Březové Hory byly osídleny 2 348 obyvateli.¹⁴⁵ Na konci 19. století měla Příbram 14 800 obyvatel a Březové Hory přes 5 500.

V Příbrami se neměnil jen počet obyvatel, ale i samotná tvář města. Přibývaly nové ulice, především v oblastech periférie. Starší uličky se postupně rozšiřovaly. Kolem roku 1784 byl zrušen hřbitov, který lemoval kostel sv. Jakuba na náměstí¹⁴⁶. Nový hřbitov vznikl při severovýchodním okraji města. Taktéž se dostavovaly starší ulice a postupně vznikaly i nové ulice v centru - např. Příkopy (dnešní Na Příkopech), Pivovarská, Hradební, Střelecká, Vamberkova, Potoční, Zahradnická, Arnoštova (dnešní Tyršova), městské sady barona Schonaua (dnešní Jiráskovy sady) atd. Stavební změny se dotkly historického centra nejen výstavbou nových ulic a dostavěním a rozšířením těch starších, ale i samotných domů, v roce 1826 lehlo popelem při velkém požáru 36 domů a 19 stodol, které byly postupně nahrazovány domky kamennými. Mnoho dalších staveb bylo také modernizováno. Movitější měšťané začali stavět činžovní domy, které mívaly povětšinou piliřové schodiště, balkon v patře a v přízemí se nacházely obchody či restaurace. Levnější obydlí byla ozdobena typickými ochozními pavlačemi, jež byly stavěny směrem do dvora. V těchto domech bydleli drobní živnostníci, dělníci, nádeníci, hokynáři či služební. Ve dvorech těchto domů pak byly malé dílny nebo nějaké menší provozovny. Příkladem takovéto ulice může být

¹⁴⁴ Též nazývaný Vysokopecký. Po roce 1918 byl přejmenován na Bohumín II, později na důl Generála Štefánika a od roku 1953 je nazýván důl 25.února.

¹⁴⁵ Pro porovnání, v roce 1869 měla Praha 270 000 obyvatel, Plzeň 31 000, Hradec Králové a České Budějovice 19 000, Příbram 14 000 (viz Ludmila FIALOVÁ - Pavla HORSKÁ - Milan KUČERA - Eduard MAUR - Jiří MUSIL - Milan STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, s. 398).

¹⁴⁶ Jedná se o dnešní náměstí T. G. Masaryka ve Staré Příbrami.

dnešní Plzeňská ulice¹⁴⁷ nebo bývalé Karlovo náměstí, dnešní Ryneček¹⁴⁸. Většina domů z 19. století byla zbourána za první a druhé asanace v šedesátých letech dvacátého století. Několik domů činžovního typu se zachovalo pouze v Pražské ulici a na náměstí T. G. Masaryka zůstal velmi honosný a okázalý dům z první poloviny 19. století. Jedná se o stavbu vybudovanou v empírovém stylu. Nejdříve byla využívána c. k. báňským ředitelstvím a později sloužila kupříkladu státnímu podniku Rudné doly Příbram. Město se začíná věnovat i povrchu ulic a náměstí, sází stromy a stará se o veřejné osvětlení¹⁴⁹.

Další významnou budovou 19. století byla tzv. Střelovna. Toto místo se stalo na více než sto let kulturním a společenským centrem města. Byla založena¹⁵⁰ měšťanskou střeleckou společností. Pořádaly se zde taneční zábavy, střelecké akce, koncerty, divadelní představení, přednášky či různá shromáždění. Budova byla roku 1955 asanována.

S úpravou města souvisí velmi úzce otázka dopravy. Tehdejší Zlatá stezka byla upravena a převedena na moderní komunikaci, císařskou silnici, v letech 1816 - 1827.

Listovní přepravu pomocí posílů zajišťovala již od roku 1750 první soukromá sběrna umístěná v ulici v Brance. Erární poštovní sběrna vznikla v Příbrami na náměstí v roce 1838 a roku 1850 došlo k jejímu povýšení na řádný poštovní úřad. Klíčovou úlohu při přepravě poštovních zásilek i osob sehrála ještě před dokončením železniční trati v roce 1875 dostavníková doprava¹⁵¹, existující v Příbrami od roku 1833.¹⁵²

Během druhé poloviny 19. století bylo založeno v Příbrami několik vzdělávacích institucí. Nejvýznamnější vzdělávací institucí, která v Příbrami v této době působila, byla báňská akademie¹⁵³ a Vysoká škola báňská¹⁵⁴. V roce 1851 byla zřízena dvoutřídní

¹⁴⁷ Tato ulice se původně nazývala Dušnická (vedla směrem k Trhovým Dušníkům), v první polovině 19. století byla přejmenována na Březohorskou a od roku 1854 ji známe jako Plzeňskou. Tato pavlačová úprava zde byla vybudována především v letech 1838 - 1848, ale v šedesátých letech 20. století tato zástavba celá zanikla.

¹⁴⁸ Karlovo náměstí, které bylo po celá staletí nazývané Rynečkem, založili v polovině 14. století horničtí kolonisté.

¹⁴⁹ Například v letech 1836 - 1840 byla provedena první povrchová úprava terénu na náměstí T.G. Masaryka. Celý prostor byl vydlážděn, kostel byl olemován stromy a náměstí bylo opatřeno petrolejovými lucernami, které byly v roce 1901 nahrazeny plynovými.

¹⁵⁰ Měšťanská střelecká společnost, též ostrostřelci, působila ve městě Příbrami již od roku 1713. Jedinou výjimkou byla léta 1812 - 1838. Více viz Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998.

¹⁵¹ V druhé polovině 19. století bylo v Příbrami evidováno šest soukromých provozovatelů dopravníkové přepravy, mezi ně patřil např. Václav Houska.

¹⁵² Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 57.

¹⁵³ V roce 1851 byla v Příbrami založena horní škola a už v roce 1865 dostala titul Báňská akademie. Roku 1894 obdržela akademie dekret o udělení vysokoškolského organizačního statutu.

¹⁵⁴ Vysoká škola báňská zde působila v letech 1894 až 1945 a poté byla přemístěna do Ostravy, kde existuje dodnes jako Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava. Prvním rektorem byl zvolen roku 1898 A. Hoffmann.

reálka, která se později proměnila v nižší reálku. Tato škola prošla mnoha organizačními úpravami a v letech 1906 - 1908 se přestěhovala do nové honosné budovy v dnešních Jiráskových sadech¹⁵⁵. Zde sídlilo ještě gymnázium¹⁵⁶, později c. k. reálné a vyšší, které ve městě existovalo již od roku 1871. V roce 1875, pouhý rok po svém založení, se do ulice Na Příkopech přestěhoval učitelský ústav, jenž zde zůstal až do roku 1948. Naproti Zámečku byla taktéž dokončena stavba dívčí školy. Dále se v Příbrami nacházela průmyslová škola pokračovací. Tyto ústavy navštěvovalo v jejich historii mnoho významných osobností, např. Ladislav Malý, Antonín Škoda, Sigismund Bouška, Hanuš Jelínek, Jaroslav Durych, Karel Toman, Karel Sezima - Kolář, Zdeněk Matěj Kuděj, Quido Maria Vyskočil a v pozdější době Jan Drda, Václav Dražan či František Klíma, Julius Glucklich, Jiří Baborovský, Karel Domin, Vladimír Heinrich, Otakar Mrkvička, František Bakule, Karel Schadt, František Suchý, Václav Šára, Svatopluk Havrлік, Jan Karel či František Gellner.

1.4.5 Dvacáté století

Dne 28. 6. 1914 byl v Sarajevě spáchán na následníka rakouského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu Žofii z Hohenbergu atentát, který posloužil jako záminka k rozpoutání války¹⁵⁷. Ta zásadně změnila život obyvatel Evropy a pochopitelně zasáhla i do života obyvatel Příbrami. Dne 1. 7. 1914 tuto zprávu sdělil starosta města zastupitelstvu při mimořádném zasedání. Ještě na svatého Jakuba dne 25. 7. se sice uskutečnila tradiční Příbramská pouť, avšak hned další den, na sv. Annu, byl doručen na poštovní úřad mobilizační telegram. Většina příbramských vojáků byla evidována u 102. benešovského pěšího pluku.

Jen z příbramského okresu se počet padlých odhaduje minimálně na 1000 mužů. Němými svědky nesmyslného zabíjení jsou dnes pomníky a památníky obětem 1. světové války, roztroušené ve většině obcí regionu. Z Příbrami položilo život v boji, zemřelo na následky zranění a nemoci nebo zůstalo nezvěstných 252 mužů, podle některých pramenů 260. Z Březových Hor se již nikdy nevrátilo domů 134 vojáků, z Podlesí 29, z Bohumína, Vysoké Pece, Tavírny, Lázu, Kozičina a Tisové 107¹⁵⁸.

Během války byla v průmyslových odvětvích, která byla pro válku důležitá, nastolena vojenská správa. Do těchto odvětví spadaly i příbramské doly a v jejich čele

¹⁵⁵ Tato budova byla navržena ing. Havlíčkem v pseudobarokním slohu.

¹⁵⁶ Budova tehdejšího gymnázia byla postavena v letech 1881 - 1882.

¹⁵⁷ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 80.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 80.

stanuli npor. Reiner a později por. Brendt. i přes válečné aktivity příbramské doly měly určitý zisk.¹⁵⁹ Bohužel, v sociální oblasti však tento zisk žádné výhody neznamenal - pracovní doba byla prodloužena. Dalším problémem byl nedostatek surovin a materiálů pro těžbu, jako např. uhlí, koks, trhaviny, olej, stavebniny atd. Většinu koní zabavila armáda, a tak získal báňský úřad pouze dvě nákladní auta, jejichž provoz byl velmi drahý a často doprovázený poruchami. Jelikož bylo nedostatkovým zbožím i vápno, přidával se do malty karbidový popel a dokonce se od poloviny roku 1918 z důvodu totálního nedostatku zdíciho materiálu neklenulo vůbec. Přestala se hledat nová naleziště a těžilo se jen z nejbohatších žil. *V roce 1914 se podařilo vyřubit 182 254 q rudy, ze které bylo získáno 38 686 kg stříbra a 46 431 q olova. O rok později zaznamenal báňský závod celkový nárůst. Příbramské podzemí vydalo 194 894 q rudy, což přineslo 40 575 kg stříbra a 47 846 q olova. Oproti tomu v roce 1918 horníci vytěžili jen 80 341 q rudy a to znamenalo 15 480 kg stříbra a 23 593 q olova*¹⁶⁰.

S válkou přicházela i bída, hlad a nemoci. Obyvatelstvo bylo špatně zásobeno potravinami a dalšími nejnütnějšími věcmi. Toto špatné dodávání mělo největší vliv na sociálně nejslabší vrstvy obyvatelstva. Potraviny byly rozdělovány z obecních zásob pomocí přidělového systému. Díky tomu vznikla roku 1915¹⁶¹ tzv. chlebová komise, jež měla na starost rozdávání chlebových lístků.

V roce 1918 bylo město Příbram zasaženo epidemií tzv. španělské chřipky¹⁶², která se do města dostala nejspíše díky vojenskému lazaretu, jenž zde byl zřízen a jehož kapacita byla téměř 900 pacientů. Pro jeho zřízení byly zabaveny budovy nemocnice a později i několik škol¹⁶³.

*Po vypuknutí války s Itálií v roce 1915 se stala Příbram a Březové Hory od 26. 5. dočasným domovem asi 400 italských uprchlíků rakouských oblastí zasažených boji. Již koncem října 1914 našlo v Příbrami útočiště 869 polských a rusínských běženců z Haliče, které koncem roku 1916 vystřídalo 147 Chorvatů, 55 Ukrajinců a 231 polských Židů. Rovněž jejich přítomnost způsobovala městu nemalé potíže, zejména s ubytováním a zásobováním. V Příbrami se objevovali též váleční zajatci, převážně ruští a italští*¹⁶⁴.

¹⁵⁹ Zisk byl důsledkem momentální zvýšené ceny stříbra a olova.

¹⁶⁰ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 81.

¹⁶¹ Konkrétně dne 5. 4. 1915.

¹⁶² Denně na ni umíralo šest až sedm lidí.

¹⁶³ První obětí zabrání byl učitelský ústav roku 1914, o rok později dívčí měšťanská škola a v září roku 1916 i chlapecké obecné a měšťanské školy.

¹⁶⁴ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 82.

Situace se nelepšila ani bezprostředně po ukončení války. Na jedné straně byla euforie ze vzniku republiky, na druhé se praly hospodářská krize s hladomorem a nemocemi. Ve městě bujel černý obchod, lichva, doznívala španělská chřipka a lokální výrobní trh nebyl schopný se tak rychle přeorientovat z válečné výroby. Domů se navraceli vojáci a zajatci. Tato situace zcela logicky vedla k problémům – rabování a plenění.

Dne 6. 12. 1918 asi dvacetičlenná skupinka¹⁶⁵, ke které se postupně přidávali další obyvatelé města¹⁶⁶, začala svou pouť napříč příbramskými hospodami, nálevnami, hotely¹⁶⁷ a restauracemi. Nutili majitele a hospodské, aby je zdarma obsluhovali, a odcházeli bez placení, často si s sebou nesli další nezaplacené zboží. Jejich pouť začala v Edelsteinově podniku v Plzeňské ulici, pokračovali do Kafkova obchodu v Pražské ulici. Hlídka, která byla ke skupině přivolána, ji nezvládala, a tak požádala o posily. Dav se postupně rozrůstal, až dosahoval několika set lidí. Tato masa se přesunula i s přihlížejícími ke Kohnovu výčepu na náměstí¹⁶⁸. Tam se rozlícený dav setkal s 35 příslušníky milice a četnictva, kteří ho chtěli vytlačit pomocí bodáků nasazených na puškách. Strážci pořádku pak údajně několikrát vystřelili do vzduchu pro výstrahu, což se naprosto minulo účinkem. Nejagresivnější jedinci z davu neváhali, vyzbrojili se klacky a kameny a vrhli se na četníky. Proběhl krátký boj. Jeden z iniciátorů zfanatizované skupiny, Josef Marek, se pokusil vytrhnout pušku nejbližšímu milicionáři. Náhle padl výstřel a Marek se zhroutil k zemi mrtvý. Milicionáři se rozprchli, četníci se schovali na stanici, ale tři z nich byli poranění. Část davu odešla s dalším alkoholem do hotelu Šplíchal, pak se vrhli na Kohnův obchod. Vytáhli násilně rolety a tím dali vlastně podnět k rabování. Během několika hodin byly vydrancovány dva obchody s alkoholem, konkrétně obchody Maxe Kohna a Hugo Edelsteina, obchody se střížním a textilním zbožím Julia Katze a Bedřicha Steinera a obchod a skladiště tabáku bratří Otty a Adolfa Hermanna. U Hermannů a jejich zaměstnanců došlo taktéž k vyplenění jejich bytů. Podle výpovědí svědků se tohoto ničení zúčastnilo přibližně na 2 000 osob a to včetně dětí. Vše trvalo až do podvečerních hodin. *Teprve okolo 17. – 18. hodiny zformoval profesor Fousek a profesor Šorner oddíl ozbrojené dobrovolnické milice z řad studentů Vysoké školy báňské a v rojnici za zvuků polnice začali vyklízet*

¹⁶⁵ Tyto osoby byly v minulosti několikrát trestány za opilství, rvačky, krádeže, ublížení na zdraví apod.

¹⁶⁶ Část lidí, kteří se přidávali ke skupině, byli čerstvě demobilizovaní vojáci.

¹⁶⁷ Skupina navštívila i známé hotely Buchar a Šplíchal.

¹⁶⁸ Jedná se o dnešní náměstí T. G. Masaryka.

*Pražskou ulici*¹⁶⁹. Lidé se domnívali, že dorazilo vojsko, a ve strachu z něj a ze zatčení se rozprchli. Večerními vlaky nakonec skutečně přijelo na žádost okresního hejtmána Šprongla padesát četníků a padesát vojáků z Berouna a dalších sto vojáků z Písku, v tuto dobu je již ve městě relativní klid¹⁷⁰. Během noci byla zatčena velká část výtržníků a během následujících dnů jejich zbytek.

V roce 1919 se odehrály první poválečné svobodné volby, kde zcela zvítězila sociální demokracie. V Příbrami se tak stal starostou učitel Josef Skopeček a na Březových Horách živnostník Hynek Klička. V pozdějších volbách v meziválečné době se do čela dostávali především zástupci strany lidové¹⁷¹.

V meziválečných časech bylo Příbramsko několikrát poctěno návštěvou prezidenta republiky, T. G. Masaryka. Avšak jeho první setkání s tímto krajem se neslo ve smutném duchu. Ještě jako říšský poslanec navštívil Příbram a Březové Hory v roce 1892¹⁷² v reakci na obrovskou důlní katastrofu. Jeho pozdější návštěvy se odehrávaly již v době jeho působení na postu prezidenta republiky. Roku 1920¹⁷³ si vybral za své první letní sídlo zámek v nedaleké Hluboši, kde ho obyvatelé nadšeně vítali. Odtamtud podnikal mnohé důležité cesty do blízkých měst. V roce 1920 tak navštívil kupříkladu Dobříš, Obecnici, Příbram, Březové Hory, Dolní Hbity či Stříbrnou huť. Dokonce přihlížel fotbalovému zápasu mezi SK Příbram a AC Sparta Praha, jenž se uskutečnil 17. 10. 1920 v Příbrami. Na zámku v Hluboši probíhala důležitá politická jednání¹⁷⁴.

Ačkoliv zůstávaly příbramské doly na stříbro a olovo nejdůležitějším hospodářským podnikem v této oblasti, jejich činnost byla velmi negativně ovlivněna *klesající cenou stříbra, olova a dalších kovů na světových trzích*¹⁷⁵. Podnik se propadal stále do větších ztrát. Vedení se této nepříjemné situaci snažilo čelit racionalizací, a tak docházelo k mnohým zlepšením ve výrobě, podmínky horníků i ostatních zaměstnanců se zlepšovaly. Zvyšovala se taktéž kovnatost těžených rud, díky čemuž ubývaly postupně kvalitní zábovy. Přesto se roční ztráty pohybovaly kolem 19 procent. Státní

¹⁶⁹ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 86.

¹⁷⁰ Více viz Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 86.

¹⁷¹ Roku 1924 se stal starostou František Pešek, původním povoláním bednář. Pro léta 1928 – 1941 ho na jeho postu vystřídal jeho stranický kolega Augustin Čížek, jenž byl původní profesí voskař.

¹⁷² Konkrétně dne 4. 6. 1892.

¹⁷³ Konkrétně dne 27. 8. 1920.

¹⁷⁴ Řešila se zde kupříkladu vnitropolitická krize v ČSR, kdy se setkali na hlubošském zámku odstupující předseda vlády Husar, ministr Švehla, předseda nové úřednické vlády Černý, předsedové hlavních politických stran a prezident Masaryk.

¹⁷⁵ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 88.

dotace, které přicházely do podniku, umožnily modernizaci a inovaci některých provozů.

Přes všechnu tuto snahu docházelo k vyliďňování Příbrami a Březových Hor¹⁷⁶. Bohužel, za upadající báňskou činností zde nebyla nalezena žádná alternativa, která by nabízela pracovní místa pro tolik lidí. Přesto se zde nacházely další menší podniky, např. Kolaříkova továrna na provaznické výrobky, dřevitou vlnu a přádelna konopí, firma bratří Weillů, která produkovala poutní a kovové výrobky a konkurovala Kučerovu podniku.

Stát podporoval bytovou výstavbu pomocí výhodných půjček, a tak bylo postaveno *do roku 1930 v Příbrami přes 300 nových domů. Koncem 20. let 20. století byla například dostavěna Jungmannova a Alšova ulice nedaleko bývalého hostince Na skalce a družstevní domky s vilkami ve Smetanově ulici. Vznikla dále řada rodinných domů v jižní části Albínovy ulice, v ulici Mánesově, Fibichově, Charvátově, Olbrachtově, na Sportovním náměstí i jinde. Zásluhou obce pokračovalo budování vodovodu a v letech 1925 – 1926 se přistoupilo k zavedení elektrického proudu*¹⁷⁷.

Zlepšení nastalo i v dopravě. Začaly se zavádět linkové autobusy a v letech 1937 – 1943 byla vystavěna nová státní silnice Příbram - Sedlčany - Votice. S rozvojem dopravy se rozvíjel i cestovní ruch, pro který mělo Příbramsko vhodné přírodní podmínky.

Určitý zisk mělo město i z poutního místa Svaté Hory, kam ročně přicházely desetitisíce poutníků. Nejvíce, v počtu kolem 30 000, navštěvovali Svatou Horu v červnu při tradiční korunovaci Panny Marie Svatohorské¹⁷⁸.

Ačkoliv Příbram neměla vyrovnaný rozpočet a zadlužovala se, nadále platila za kulturní centrum regionu. Velkou zásluhu na tom mělo neobyčejně rozvinuté školství, ke kterému *v roce 1920 přibyla ještě dvouletá veřejná obchodní škola*¹⁷⁹; o něco později zde byla založena hudební škola¹⁸⁰, jež funguje dodnes. Svě zastoupení zde našly i sportovní organizace, jako je Sokol, Orel, DTJ a dokonce zde vzniká ještě před první světovou válkou skautský oddíl, Dvojka¹⁸¹, který funguje dodnes.

¹⁷⁶ Pro porovnání v roce 1934 zaměstnával báňský podnik 1290 horníků, v 90. letech 19. století to bylo pět až šest tisíc.

¹⁷⁷ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 91.

¹⁷⁸ Rekordní účast byla zaznamenána v roce 1932, kdy město přivítalo na 80 000 návštěvníků.

¹⁷⁹ Josef VELFL, *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, s. 92.

¹⁸⁰ Tato škola byla v roce 1930 pojmenována podle skladatele Antonína Dvořáka.

¹⁸¹ Z původně čistě chlapeckého oddílu se v průběhu jednadvacátého století stává oddíl koedukovaný. Skautské hnutí na Příbramsku přežilo všechny zákazy, obě světové války i komunismus. V současnosti funguje v samotném městě Příbram několik dívčích, chlapeckých i smíšených oddílů.

Dne 22. 9. 1938 proběhla v Příbrami mohutná manifestace na podporu republiky, jež byla zorganizována dobrovolným vlasteneckým sdružením Petiční výbor *Věrní zůstaneme*. Jeho čelními představiteli a mluvčími byli v Příbrami lékař MUDr. J. Jelínek, advokát JUDr. E. Patzák a JUDr. Z. Černý, řídící učitel J. Procházka, odborový předák J. Lukáš a redaktor J. Svoboda. Když prezident Edvard Beneš vyhlásil dne 23. září 1938 mobilizaci československé branné moci, začali se scházet první vojáci v příbramských Horymírských kasárnách. Kromě vojáků přicházely i řady dobrovolníků. Bohužel, poté dochází k mnichovské dohodě a z Československa se stává Protektorát Čechy a Morava.

Rektor Vysoké školy báňské prof. ing. Václav Cibuš se dozvěděl o uzavření školy dne 17. listopadu 1939. Tomuto uzavření předcházela vlna zatýkání vysokoškoláků a vysokoškolských pedagogů, kteří byli popravováni či odváděni do koncentračních táborů. Všechny vysoké školy v Protektorátu byly postupně uzavřeny.

V listopadu 1942 byli ve speciálních transpotech "Bd" a "Bz" odvezeni "rasově nečistí" obyvatelé města. Mělo se jednat o 189 osob (podle některých pramenů i 220 osob), z nichž koncentrační tábor přežili čtyři lidé.

Významnou válečnou událostí v dějinách města Příbram, která inspirovala spisovatele Jana Drdu k napsání povídky *Vyšší princip*¹⁸², byl případ Antonína Stočese. Antonín Stočes, student kvinty příbramského gymnázia, byl nařčen z toho, že schvaluje atentát na Heydricha, a na základě tohoto nařčení byl udán nacistům a popraven. Stejný osud postihl i ředitele školy PhDr. Josefa Lukeše a otce Antonína Stočese Josefa Stočese.

Na osvobození města Příbram se velmi významně podílel kapitán J. A. Olesinský se svými muži, jenž odzbrojil jednotku Wehrmachtu.

Po válce při volbách do Národního shromáždění v roce 1946 velmi těsně zvítězili komunisti před lidovci. Za nimi se dále umístili národní socialisté a sociální demokraté. Předsedou MNV (místní národní výbor) se stal lidovec Josef Palivec.

V letech 1948 – 1954 se začaly na Příbramsku zakládat tzv. tábory nucených prací, kam se umísťovaly osoby nepohodlné režimu, jež se ale podle zákonů nedopustily trestného činu. Represe byly zaměřeny především proti bývalým příslušníkům nekomunistických stran, členům nekomunistického odboje za druhé světové války,

¹⁸² Tato povídka byla vydána v knize *Němá barikáda*.

osobnostem církve, proti rodinám živnostníků a soukromých zemědělců či nekomunistické inteligence aj.

Otázka hospodářské prosperity byla po roce 1945 velmi proměnlivá. Nejdůležitějším podnikem byly za války stříbrné doly, jejichž činnost ale ve válečných letech stagnovala. Po válce se báňská činnost začala proměňovat a počaly se řešit problémy, které přetrvávaly i přes válku. Proběhla rekonstrukce několika dolů, šachet a jam, s rozvojem těžby souvisí i nástup stavební činnosti. Od roku 1947 se začaly stavět nové hornické domy v lokaci pod Březovými Horami. Ačkoliv se na počátku 50. let dostává těžba stříbra a olova na vrchol (těží se přes 155 000 tun ročně), klesá tím kovnatost rud.

Od konce čtyřicátých let se začíná zvažovat možnost těžít uran. V roce 1956 vzniká samostatný národní podnik Jáchymovské doly Příbram, který je roku 1966 přejmenován na Uranové doly Příbram, z něhož vzniká roku 1992 společnost Diamo. S rozvojem uranové důlní činnosti souvisel i nový problém nedostatku pracovní síly, který byl později řešen zaměstnáváním osob uzavřených v táborech nucených prací a později i nasazením vězňů, v Příbrami především z lágru Vojna¹⁸³. V roce 1953 vzniká nové vězeňské zařízení – Bytíz.

Rozvoj důlní činnosti s sebou nesl i nové změny v podobě tváře města. Začaly se stavět nové ulice, náměstí a začaly probíhat asanace. Již v padesátých letech vznikly ulice Mariánská a Kladenská, bylo postaveno náměstí 17. listopadu a budova dnešního gymnázia. V roce 1953 se na příkaz shora spojila dvě samostatná města, Příbram a Březové Hory.

Kromě výstavby nových ulic a náměstí se tvář města proměnila především díky nesmyslnému bourání historických objektů, ke kterému docházelo především v rámci první a druhé asanace. Z dnešního náměstí T. G. Masaryka zmizel barokní kupecký dům, tzv. Carminův dům, dále lékárna U bílého lva a objekt zvaný Na staré rychtě. Z Jiráskových sadů zmizela Střelovna a dále byla zbourána židovská synagoga, která stála v místě dnešní tržnice. V polovině padesátých let byl zbourán barokní zámek nazývaný Na hrádku, který bychom dříve našli v Plzeňské ulici. V rámci první etapy asanace v šedesátých letech proběhla kompletní rekonstrukce ulic Plzeňská a Ryneček (původně Karlovo náměstí). Dále měly být zbourány a kompletně přestavěny ulice Dlouhá a Pražská. K tomuto kroku však již nedošlo. V roce 1957 byl položen základní

¹⁸³ Tábor nucených prací Vojna vznikl v roce 1948 a roku 1951 se stal vězeňským zařízením.

kámen a v roce 1959 byl dokončen multifunkční objekt, kde dnes nalezneme Kulturní dům, Divadlo Antonína Dvořáka a kino. Jedná se o tzv. socialistický realismus a tato budova byla dokonce v roce 2006 zařazena mezi kulturní památky.

Po roce 1989 začala probíhat proměna místní ekonomiky. Také začala rekonstrukce zbylých historických objektů a revitalizace okolí. Tato činnost probíhá do současnosti. Vznikají soukromé podniky, z nichž je na počátku devadesátých let největší akciová společnost ZAT.

2 POJETÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN VE VÝUCE DĚJEPISU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH VE MĚSTĚ PŘÍBRAM

Regionální dějiny se promítají do školní výuky nejen v předmětu dějepis, ale objevují se i v literární výchově, ve společenskovedních předmětech či v dějinách umění. O regionálních dějinách bylo pojednáno v první kapitole. Zde byly také přiblíženy konkrétní dějiny Příbramska, ze kterých může každý učitel čerpat inspiraci pro výběr vhodných témat pro výuku dějepis, kde jsou regionální dějiny nejen zohledňovány, ale i vyučovány. Učitel si takto může vybírat témata podle vlastních preferencí, ale i podle zájmu žáků či podle nabídek místních institucí, s kterými se rozhodl při své výuce spolupracovat.

Region Příbramska nabízí několik výrazných historických témat, s nimiž se také ve školách nejčastěji pracuje. Mezi ně patří především doba arcibiskupa Jana Arnošta z Pardubic a jeho působení na Příbramsku, dějiny poutního místa Svatá Hora a důlní činnost, zejména její tři vrcholy – 16. století, 2. polovina 19. století a 2. polovina 20. století spojená s těžbou uranové rudy. Do výuky literatury se nejčastěji promítá období protektorátu a osobnost Antonína Stočese.

2.1 Empirický výzkum na středních školách ve městě Příbram (cíle, hypotézy, použité metody a techniky výzkumu, respondenti, průběh a výsledky)

Pro empirický výzkum byly osloveny všechny střední školy v městě Příbram, které mají do školních vzdělávacích programů zařazen dějepis. Tomuto požadavku odpovídalo sedm středních škol – Obchodní akademie a Vyšší odborná škola Příbram, Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram, Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Příbram, Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola Příbram, Gymnázium pod Svatou horou Příbram, Gymnázium Příbram a Waldorfská škola Příbram – ZŠ, Gymnázium a Střední odborné učiliště.

Před započítím samotného výzkumu byly nejprve zformulovány cíle a hypotézy. Dále byla vyhledána a prostudována odborná literatura týkající se regionálních dějin,

jejich vymezení, i využití regionálně historické problematiky ve výuce dějepisu. Poté byly určeny metody a techniky výzkumu a postup zpracování získaných informací. Následně byli vybráni respondenti ze středních škol, jež zařazují dějepis do svých školních vzdělávacích programů.

V průběhu druhé etapy empirického výzkumu se konal sběr, zpracování a vyhodnocování získaných dat, která byla dále interpretována. Na základě interpretace a vyhodnocení proběhla konfrontace s původními hypotézami, a tak došlo k jejich vyvrácení či potvrzení.

2.1.1 Cíle a hypotézy výzkumu

Pro výzkum byly stanoveny dva základní cíle:

- a) zjistit, zda jsou vůbec regionální dějiny zahrnovány do výuky dějepisu na středních školách ve městě Příbram,
- b) pokud dochází k jejich zahrnutí do výuky dějepisu, jak je potom takto obohacená výuka úspěšná z hlediska motivace žáků.

Dále byly určeny dílčí cíle.

- a) Proč pedagog zařazuje/nezařazuje regionální dějiny Příbramska do výuky dějepisu?
- b) Jaká témata jsou volena?
- c) Spolupracuje pedagog při výuce dějepisu s místními institucemi?
- d) S jakými tématy z regionální historie by žáci chtěli být ve výuce dějepisu seznamováni?
- e) Jaké organizační formy výuky a jaké vyučovací metody jsou využívány při prezentaci regionálně historických témat ve výuce dějepisu?
- f) Jaké jsou názory pedagogů na dostatečnost a kvalitu nabídky institucí v regionu, která je určena středním školám?

Na základě těchto cílů byly stanoveny konkrétní hypotézy.

- a) Regionální dějiny nejsou většinou zahrnovány do výuky dějepisu především z důvodu nedostatečné hodinové dotace.
- b) Regionální dějiny jsou zahrnovány do výuky částečně v průběhu celé doby studia a intenzivně jsou probírány v hodinách dějepisného semináře.

- c) Pedagogové volí pro prezentaci regionálně historických témat zejména projektovou metodu výuky.
- d) Převažují témata z dějin 20. století s důrazem na důlní činnost.
- e) Pedagogové spolupracují zvláště s Hornickým muzeem Příbram.
- f) Větší prostor pro zařazení regionálních dějin je na gymnáziích než na středních odborných školách.
- g) Větší prostor pro zařazení regionálních dějin je na lyceích než na odborných oborech středních odborných škol (Obchodní akademie, Zdravotnický asistent).
- h) Waldorfské gymnázium poskytuje pro zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu větší prostor než gymnázia ostatní.

Výzkum byl započat na podzim roku 2009. Na počátku výzkumu stálo nastudování odborné literatury a pramenů. Byly určeny konkrétní cíle a hypotézy, na jejichž základě začala probíhat příprava a tvorba dotazníku pro učitele a dotazníku pro žáky. Během jara a léta následujícího roku, tj. během roku 2010, byli vybráni respondenti z příbramských středních škol a tyto školy byly osloveny. Od října roku 2010 do března roku 2011 proběhl sběr dat. Získané údaje byly během měsíců března až května 2011 vyhodnoceny, interpretovány a konfrontovány s danými cíli a hypotézami.

2.1.2 Metody a techniky výzkumu

Na základě stanovených cílů a hypotéz byly zvoleny vhodné metody a techniky pro empirický výzkum. Pro sběr dat od učitelů a žáků vybraných škol se jednalo o kvantitativní metodu výzkumu – dotazníky. Pro jejich vyhodnocení byly použity běžné statistické metody.

2.1.2.1 Dotazník pro žáky

Dotazník byl vybrán jako vhodný metodický nástroj pro svou jednoduchost a zároveň pro možnost získání velkého množství informací. Dotazník byl připraven tak, aby jeho vyplnění nevyčerpalo mnoho času a nedocházelo tedy k narušování výuky.

Základní otázkou dotazníku byla otázka číslo 1 zjišťující, zda jsou regionální dějiny řazeny do výuky dějepisu¹⁸⁴. Dále byl dotazník rozdělen na dvě pomyslné části; první z nich tvořily otázky, které vycházely z kladné odpovědi na otázku č. 1. Jednalo

¹⁸⁴ Všechny otázky dotazníku určeného žákům byly vyplňovány s jistotou určité subjektivizace žáka.

se o otázky číslo 2 (*Jakým obdobím dějin regionu se v hodinách dějepisu zabýváte – zaškrtněte : pravěk, starověk, středověk, raný novověk, novověk a nové dějiny*), číslo 3 (*Setkáváte se s tematikou regionálních dějin v jiném předmětu? a) ano ne b) Uveďte název předmětu...*), číslo 7 (*Uveďte, jaké období či téma postrádáte.*), číslo 8 (*Jaká forma prezentace regionálně dějinné tematiky je pro Vás nejvíce přitažlivější? – běžná vyučovací hodina, exkurze, beseda s odborníky, dějepisná vycházka, jiná – doplňte jaká...*).

Otázky číslo 9 – 11 byly určeny žákům, kteří v otázce číslo 1 odpověděli, že se s výukou regionálních dějin na střední škole nesetkali. Žáci byli tázáni, zdali by si přáli zařadit do výuky dějepisu i regionálně dějinnou tematiku (otázka číslo 9: *Chtěl/a byste zařadit do výuky dějepisu i problematiku regionálních dějin?*). Svou odpověď na tuto otázku měli žáci zdůvodnit. Ti žáci, kteří by si přáli zařazení regionální historie do výuky, se zabývali i otázkami následujícími, tj. Otázkou č. 10 (*Jaká historická období a témata z dějin regionu by Vás zajímala? Uveďte aspoň tři příklady.*) a otázkou č. 11 (*Jaká forma prezentace regionálně dějinné tematiky by Vám vyhovovala? – běžná vyučovací hodina ve třídě, exkurze, beseda s odborníky, dějepisná vycházka, jiná – doplňte jaká...*).

Na počátku dotazníku byl napsán krátký úvod, proč je tento dotazník zadáván a pro jakou diplomovou práci bude použit. Dotazník uzavíralo poděkování za jeho vyplnění. Zadání dotazníku je zařazeno do příloh.

Pořadí a téma otázek bylo záměrně uspořádáno tak, aby tvořilo chronologickou řadu, která bude ucelená, bude vycházet ze zadaných hypotéz a cílů a zároveň bude korespondovat s otázkami v dotazníku pro učitele.

V dotazníku byly využity tři typy otázek – otevřené, polouzavřené a uzavřené. Mezi otevřené otázky patří otázka č. 10 a č. 7. K polouzavřeným otázkám se řadí otázky číslo 3, 8, 9 a 11. Uzavřené otázky jsou otázky číslo 1, 2, 4, 5 a 6. Tzv. dichotomické (uzavřené) otázky¹⁸⁵ nabízejí žákům možnost volby odpovědi (ANO x NE). Mezi uzavřené otázky patří tedy i otázka číslo 2, kde mají žáci na výběr z několika možností¹⁸⁶. Oproti tomu v otevřených otázkách je po žácích požadována jejich vlastní odpověď bez možnosti předem určených možností. V sedmé otázce je zjišťováno, jaké konkrétní období dějin regionu postrádají a v otázce číslo 10 mají napsat aspoň tři

¹⁸⁵ Jedná se o otázky číslo 1, 3, 4, 5 a 6.

¹⁸⁶ Žáci si mají vybrat období dějin regionu, kterými se v hodinách zabývají – pravěk, starověk, středověk, raný novověk, novověk a nové dějiny.

historická období z historie regionu, která by je zajímala. V polouzavřených otázkách (otázky č. 3, 8, 9 a 11) mají žáci opět možnost volby odpovědi, ale zároveň mohou sami doplnit vlastní návrh.

Uzavřené otázky, kde mají žáci předem předestřené možnosti odpovědi, mohou snižovat výpovědní hodnotu, avšak tyto otázky jsou velmi vhodné pro další vyhodnocování a interpretaci poznatků výzkumu.

2.1.2.2 Dotazník pro učitele

V dotazníku pro učitele dějepisu na středních školách v městě Příbram tvořila jádro informací otázka číslo 1¹⁸⁷, kde bylo zjišťováno, zda učitelé zařazují do své výuky dějepisu i tematiku regionálních dějin. Na základě odpovědi na tuto otázku se dělily otázky v dotazníku dvěma směry. První vycházel z kladné odpovědi na první otázku a druhý ze záporné.

Pokud učitel odpověděl ano, byl dotázán na dalších jedenáct bodů, které vycházely z určených cílů a hypotéz. Bylo zjišťováno, jakou časovou dotaci věnují regionálním dějinám¹⁸⁸ a jaká historická období si z nich vybírají¹⁸⁹. Dále byli dotázáni na to, jaké vyučovací formy používají pro jejich výuku¹⁹⁰. U této otázky byly stanovené možnosti včetně varianty jiné, kde doplnili vlastní návrh¹⁹¹. Otázka číslo 5¹⁹² se zabývala pomůckami a didaktickou technikou využívanou ve výuce regionálních dějin. Otázka číslo 6¹⁹³ se zaměřila na vyučovací metody. O spolupráci s institucemi při výuce dějepisu pojednávala otázka číslo 7, kde opět byl možný již předem připravený výběr¹⁹⁴. S otázkou číslo 7 nepřímo souvisí též otázka číslo 8, zjišťující, zda učitelé využívají nabídky různých institucí a pokud ano, tak kterých. Z otázky číslo 7 dále vyplývá i otázka číslo devět – *Postrádáte nějaké nabídky od institucí? Jaké konkrétně?* Otázka číslo 10 se zabývá mezipředmětovými vztahy, zjišťující informace o tom, zda jsou dějiny regionu zakomponovány i do výuky dalších předmětů. Otázka číslo 11 se

¹⁸⁷ Přesné znění otázky: Zařazujete do vaší výuky dějepisu tematiku regionálních dějin?

¹⁸⁸ Přesné znění otázky: Jakou časovou dotaci jí věnujete?

¹⁸⁹ Přesné znění otázky: Jaké historické období si vybíráte z regionálních dějin?

¹⁹⁰ Přesné znění otázky: Jaké vyučovací formy používáte pro výuku regionálních dějin? (běžná vyučovací hodina ve škole, historická vycházka, exkurzní vyučování, beseda s odborníkem, jiné – doplňte jaké...)

¹⁹¹ Jednalo se o tyto návrhy: běžná vyučovací hodina ve škole, historická vycházka, exkurzní vyučování, beseda s odborníkem a jiné – doplňte jaké.

¹⁹² Přesné znění otázky: Jaké pomůcky a didaktickou techniku pro výuku regionálních dějin používáte?

¹⁹³ Přesné znění otázky: Jaké vyučovací metody volíte pro výuku regionálních dějin?

¹⁹⁴ Na výběr byly tyto instituce: Hornické muzeum, Památník Vojna, Muzeum III. Odboje, Galerie Františka Drtikola, Čapkova Strž, Památník Antonína Dvořáka ve Vysoké u Příbrami, Státní okresní archiv, Svatá hora a jiné – doplňte jaké.

týkala ohlasu, s nímž se učitelé setkávají u žáků při zapojování dějin regionu do výuky dějepisu.

V druhé části dotazníku, jež vychází ze záporné odpovědi na první otázku, byly zjišťovány důvody, proč učitel regionální dějiny nezařazuje do výuky. I zde bylo nabízeno několik možných důvodů pro nezapojování – čas, nezájem, nedostatek pomůcek a technologií, nedostatek látky, nedostatek zájmu studentů, nedostatek vhodných témat. Další dvě otázky byly čistě hypotetické a týkaly se toho, jaké období by bylo pro učitele atraktivní pro zapojení historie regionu, a pokud by se věnovali ve svých hodinách regionálním dějinám, tak jaké vyučovací formy by volili¹⁹⁵.

V tomto dotazníku byly použity opět tři typy otázek – otevřené, polouzavřené a uzavřené. Uzavřenou otázkou je pouze otázka číslo jedna. K polouzavřeným otázkám se řadí otázky č. 4, 7, 8, 9, 10, 12 a 14, kde kromě předestřených odpovědí se opět nabízí varianta vlastního doplnění. Otevřené otázky jsou otázky číslo 2, 3, 5, 6, 11 a 13. Dotazník pro učitele byl zařazen do příloh.

2.1.3 Respondenti

Výběr respondentů z řad učitelské veřejnosti byl dán dějepisnou aprobací vyučujícího. Dotazovaní z řad žáků byli zvoleni v rámci vhodného možného vyhodnocování a porovnávání s ostatními respondenty na základě daných hypotéz. Vzhledem k relevantnosti údajů byly dotazníky zadány většinou žákům těch tříd, ve kterých na dané škole končí výuka dějepisu.

2.1.3.1 Oslovené školy

V Příbrami bylo osloveno celkem sedm škol, kde probíhá výuka dějepisu

Tabulka č. 1. Oslovené školy a počet respondentů

Škola	Obor	Počet respondentů		Počet učitelů, kteří učí v současné době dějepis
		žáků	učitelů	
Obchodní akademie a Vyšší odborná škola	obchodní akademie	41	3	3
	ekonomické lyceum	15		
Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb	obchodník	0	2	2
	hotelnictví	20		
	cestovní ruch	20		

¹⁹⁵ I zde byl připraven výběr - běžná vyučovací hodina ve škole, historická vycházka, exkurzní vyučování, beseda s odborníkem a jiné – doplňte jaké.

Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Příbram	zdravotnický asistent	11	1	1
	zdravotnické lyceum	12		
Gymnázium pod Svatou horou	čtyřletý cyklus	19	2	2
	šestiletý cyklus	15		
Gymnázium Příbram	čtyřletý cyklus	69	3	4
	osmiletý cyklus	24		
Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola Příbram	strojírenství počítačové	21	3	3
	počítačové technologie	19		
	pozemní stavitelství	24		
Waldorfská škola – ZŠ, Gymnázium, a Střední odborné učiliště	gymnázium	8	2	2
Celkem		318	16	17

2.1.3.2 Obchodní akademie a Vyšší odborná škola Příbram

První oslovenou školou se stala Obchodní akademie a Vyšší odborná škola Příbram (dále jen Obchodní akademie), jež byla i pilotní školou tohoto výzkumu. Zde byla poprvé testována kvalita připraveného dotazníku, srozumitelnost otázek a možnosti vyhodnocení. Taktéž zde byl zkoušen i dotazník pro učitele.

Na Obchodní akademii jsou nabízeny dva obory: obchodní akademie a ekonomické lyceum. Obor obchodní akademie má dějepis zařazen do prvních dvou ročníků s dvouhodinovou dotací v obou ročnících. Na ekonomickém lyceu je dějepis vyučován ve třech ročnících vždy s dvouhodinovou dotací. Dále je na škole nabízen dějepisný seminář s dvouhodinovou dotací, se kterým se setkáváme ve čtvrtém ročníku obchodní akademie i ekonomického lycea.

Na Obchodní akademii byli osloveni žáci všech tří tříd druhého ročníku, tj. jedna třída ekonomického lycea a dvě třídy obchodní akademie. Z učitelů proběhl rozhovor se třemi učitelkami, které na škole dějepis vyučují. Z žakovské veřejnosti bylo osloveno 56 žáků.

Tabulka č. 2 Hodinová dotace dějepisu na Obchodní akademii Příbram

Obor	Předmět	Ročník			
		1.	2.	3.	4.
Obchodní akademie	Dějepis	2	2		
	Seminář z dějepisu				2
Ekonomické lyceum	Dějepis	2	2	2	
	Seminář z dějepisu				2

2.1.3.3 Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Příbram

Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola Příbram (dále jen Střední zdravotnická škola) nabízí obory zdravotnický asistent a zdravotnické lyceum. Škola dále vyučuje obor masér sportovní a rekondiční, ale tento obor je zde provozován jen v prvním ročníku a nemá hodinovou dotaci pro dějepis.

Obor zdravotnický asistent má dějepis zařazen do výuky prvních dvou ročníků. V prvním ročníku se setkáváme s dvouhodinovou dotací a ve druhém ročníku s hodinovou dotací dějpisu. Na zdravotnickém lyceu je dějepis vyučován v prvních dvou ročnících s dvouhodinovou dotací. Dějepisný seminář škola nenabízí.

Na této škole byli v rámci výzkumu osloveni žáci druhého ročníku oboru zdravotnický asistent a zdravotnické lyceum v počtu 23. Z pedagogického sboru byl proveden rozhovor s vyučující dějpisu, jež vyučuje dějepis ve všech třídách.

Tabulka č. 3 Hodinová dotace dějpisu na Střední zdravotnické škole

Obor	Ročník			
	1.	2.	3.	4.
Zdravotnický asistent	2	1		
Zdravotnické lyceum	2	2		
Masér rekondiční a sportovní				

2.1.3.4 Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram

Na Integrované střední škole hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram (dále jen Integrovaná střední škola) jsou nabízeny jak maturitní obory, tak obory s výučním listem. Mezi maturitní obory patří cestovní ruch, hotelnictví a obchodník. V sekci s výučním listem nalezneme obory cukrář, kuchař – číšník, aranžér a prodavač. Pro výzkum byly vybrány obory cestovní ruch a hotelnictví, jež mají v rámci učebního plánu dějepis zařazen do výuky. Obor cestovní ruch má dějepis v prvních dvou ročnících; v prvním ročníku dvouhodinovou, v druhém jednodinovou dotací. Na oboru hotelnictví je nabídka dějpisu i jeho hodinová dotace shodná s oborem cestovní ruch. Obor obchodník má též v prvním ročníku dvouhodinovou dotaci a ve druhém ročníku hodinovou dotaci pro výuku dějpisu. Seminář není nabízen.

Dotazníky vyplnilo dvacet žáků prvního ročníku oboru cestovní ruch a dvacet žáků taktéž prvního ročníku oboru hotelnictví. Celkem zde bylo tedy osloveno 40 žáků. Z časových důvodů na této škole nebylo možné oslovit žáky druhých ročníků, proto byli

osloveni žáci ročníků prvních. Obor obchodník nebyl do výzkumu zařazen, jelikož se nepodařilo získat vyplněné dotazníky od žáků studujících toto zaměření. Z pedagogického sboru byl veden rozhovor s dvěma učiteli.

Tabulka č. 4 Hodinová dotace dějepisu na Integrované střední škole hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram

Obor	Ročník			
	1.	2.	3.	4.
Obchodník	2	1		
Cestovní ruch	2	1		
Hotelnictví	2	1		

2.1.3.5 Gymnázium pod Svatou Horou Příbram

Gymnázium pod Svatou Horou Příbram (dále jen Gymnázium pod Svatou horou) má akreditaci pro čtyřleté a šestileté gymnázium. Zde byli osloveni žáci posledních ročníků obou studijních cyklů, neboť těmto žákům je nabízen i dějepisný seminář. Na čtyřletém gymnáziu se dějepis vyučuje ve všech čtyřech ročnících s dvouhodinovou dotací a ve třetím a čtvrtém ročníku je nabízena studentům jedna hodina¹⁹⁶ dějepisu navíc, která je vedena v cizím jazyce. Na šestiletém gymnáziu je dějepis vyučován po celou dobu studia vždy s dvouhodinovou dotací pro ročník. Žákům je v posledním ročníku studia nabízen dějepisný seminář.

Z pedagogického sboru byli osloveni dva učitelé z celkového počtu dva. Počet oslovených žáků na této škole dosahuje 34.

¹⁹⁶ Gymnázium pod Svatou Horou nabízí nadstandardní výuku cizích jazyků. První dva roky studia jsou jazyky intenzivně vyučovány českými učiteli a zahraničními lektory. Ve třetím ročníku začínají studenti navštěvovat jeden předmět jiné provenience, jenž je též vyučován v cizím jazyce (anglický, německý a španělský jazyk). Do této nabídky cizojazyčně vyučovaných předmětů spadá i dějepis. Žák si může vybrat jeden, maximálně dva takovéto předměty s jednohodinovou týdenní dotací.

Tabulka č. 5 Hodinová dotace dějepisu na Gymnáziu pod Svatou Horou

Obor	Ročník					
	1	2	3	4.	5.	6.
Čtyřletý cyklus	2	2	2+1	2+1	x	x
Šestiletý cyklus	2	2	2	2	2	2

2.1.3.6 Gymnázium Příbram

Gymnázium Příbram představuje největší vzorek respondentů tohoto výzkumu, protože osloveni byli žáci čtyř tříd – tři třídy třetího ročníku a kvinta. Na Gymnáziu Příbram mají žáci možnost studovat čtyřletý studijní cyklus a osmiletý studijní cyklus. Na čtyřletém gymnáziu je dějepis vyučován ve všech čtyřech ročnících studia. V prvním ročníku je tříhodinová dotace, ve druhém a třetím dvouhodinová dotace a ve čtvrtém opět tříhodinová dotace. Na osmiletém gymnáziu je dějepis vyučován po celou dobu studia. Ve většině ročníků má dvouhodinovou dotaci, výjimku tvoří kvinta a oktáva s tříhodinovou dotací.

Gymnázium Příbram má velmi bohatou nabídku volitelných předmětů a seminářů, které souvisejí s obsahem vzdělávacího oboru dějepis. Žáci třetích ročníků si mohou vybrat v rámci volitelných předmětů například Mezníky 20. století, Neznámá místa české historie, Křižovatky naší minulosti (20. století) či Poznávání historických památek. Žáci čtvrtých ročníků si mohou zvolit opět Mezníky 20. století, dále pak klasický Historický seminář. Regionálních dějin se týká i nabídka volitelného předmětu na nižším stupni osmiletého gymnázia. V tercii je předmět Region a my, kde se žáci učí o regionu z hlediska kulturního, geografického, hospodářského, společenského a historického.

Počet oslovených žáků činil celkem 93, z toho bylo 24 žáků z víceletého gymnázia. Z řad pedagogů byl realizován výzkum u tří učitelů dějepisu z celkového počtu čtyř pedagogů, kteří na škole dějepis vyučují.

Tabulka č. 6 Hodinová dotace dějepisu na Gymnáziu Příbram

Obor	Ročník							
	prima	sekunda	tercie	kvarta	kvinta	sexta	septima	oktáva
Osmiletý cyklus	2	2	2	2	3	2	2	3
Obor					Ročník			
					1.	2.	3.	4.
Čtyřletý cyklus					3	2	2	3

Tabulka č. 7 Nabídka a hodinová dotace seminářů souvisejících s dějepisem na vyšším gymnáziu Gymnázia Příbram

Seminář	Ročník	
	3. / septima	4. / oktáva
Mezníky 20. století	2	
Neznámá místa české historie	2	2
Křižovatky naší minulosti (20. století)	2	
Poznávání historických památek	2	2
Mezníky 20. století		2
Historický seminář		4

Tabulka č. 8 Nabídka volitelného předmětu na nižším gymnáziu Gymnázia Příbram

	tercie
Region a my	2

2.1.3.7 Střední průmyslová škola a Vyšší odborná škola Příbram

Na Střední průmyslové škole a Vyšší odborné škole Příbram (dále jen Střední průmyslová škola) je dějepis vyučován pouze v prvním ročníku s dvouhodinovou dotací. Studijní nabídka školy zahrnuje mnoho oborů: elektrotechniku, kde je nabízen školní vzdělávací program počítačové technologie a slaboproudá elektrotechnika, obor stavebnictví, jenž nabízí školní vzdělávací program pozemní stavitelství, obor geotechnika se školním vzdělávacím programem ekologie a užitá geologie; obor strojírenství poskytující vzdělání ve školním vzdělávacím programu strojírenství počítačové.

Výzkum byl proveden ve druhém ročníku oborů strojírenství počítačové, počítačové technologie a pozemní stavitelství. Celkem byl výzkum proveden mezi 64 žáky. Dotazník pro učitele byl zadán všem pedagogům, kteří na škole vyučují dějepis (3 učitelky). Seminář z dějepisu škola nenabízí.

Tabulka č. 9 Hodinová dotace dějepisu na Střední průmyslové škole a Vyšší odborné škole Příbram

Obor	Ročník			
	1	2	3	4
Počítačové technologie	2			
Pozemní stavitelství	2			
Ekologie	2			
Užitá geologie	2			
Strojírenství počítačové	2			
Slaboproudá elektrotechnika	2			

2.1.3.8 Waldorfská škola Příbram – ZŠ, Gymnázium a Střední odborné učiliště¹⁹⁷

Město Příbram nabízí zájemcům studium nejen na státních školách, ale i na Waldorfské škole, která představuje klasický alternativní přístup ke vzdělávání. Waldorfská škola v Příbrami poskytuje studium na Základní škole, Gymnázium a Středním odborném učilišti. Středním odborným učilištěm, kde jsou k dispozici obory krejčí a umělecký truhlář a řezbář, jsem se dále v této práci nezabývala, neboť tato práce je zaměřena na maturitní obory středních škol.

Dějepis je na waldorfském gymnáziu vyučován po dobu čtyř let s následující hodinovou dotací: v prvním a druhém ročníku je dvouhodinová dotace a ve třetím a čtvrtém ročníku je jednohodinová dotace. Výzkum proběhl ve čtvrtém ročníku Gymnázia a zúčastnilo se ho osm žáků a dva učitelé, jež na škole vyučují dějepis.

Tabulka č. 10 Hodinová dotace dějepisu na Waldorfské škole – ZŠ, Gymnázium a Středním odborném učilišti

Obor	Ročník			
	1.	2.	3.	4.
Gymnázium	2	2	1	1

2.1.4 Průběh a výsledky výzkumu

Empirického výzkumu se zúčastnilo sedm středních škol a bylo osloveno celkem 318 žáků. Dotazníky zadané respondentům z řad žáků zjišťovaly, jestli je do hodin dějepisu řazena regionální tematika a pokud ano, v jaké formě a jaká témata jsou využívána. Pokud se regionální problematika v hodinách dějepisu neuplatňuje, byli žáci dotázáni, jestli by je toto téma zajímalo. Výzkum mapoval, které dějinné etapy by je lákaly nejvíce a v jaké formě vyučování by se s nimi chtěli setkávat. Pokud žáci odpověděli, že jsou v jejich výuce dějepisu regionální dějiny zahrnuty, byli dotázáni, zda se s tímto tématem setkávají i v dalších předmětech, jaká forma prezentace regionálních dějin je pro ně nejpřitažlivější, jakými obdobími dějin regionu se v dějepisu zabývají a zda jim tato časová období vyhovují či jestli nějaká jiná postrádají.

V dotazníku pro učitele dějepisu bylo zkoumáno jejich zapojování regionálních dějin do výuky dějepisu. Byli dotázáni na to, jakou časovou dotaci jim věnují, které historické období z regionálních dějin vybírají. Dále směřovaly otázky na vyučovací

¹⁹⁷ Dále jen Waldorfská škola.

formy, metody, pomůcky a didaktickou techniku, jež využívají pro výuku regionální historie. Také byli dotázáni na to, jestli při výuce spolupracují i s institucemi na Příbramsku a zda využívají jejich nabídky pro svou výuku. V neposlední řadě bylo zjišťováno, s jakým ohlasem se setkávají u žáků.

V následujících podkapitolách budou výsledky zjištěné z vyplněných dotazníků žáků interpretovány.

2.1.4.1 Zařazování regionálních dějin do výuky dějepisu na středních školách v Příbrami

Nejvyšší počet kladných reakcí na zařazení regionálních dějin byl zaznamenán na Gymnáziu Příbram, kde se 98,55 %¹⁹⁸ žáků ze třetího ročníku s regionálními dějinami během výuky dějepisu setkává. Žáci kvinty Gymnázia Příbram odpověděli jednohlasně, tj. 100 % dotazovaných, že je regionální historie do jejich výuky dějepisu zapojena. Pokud tedy porovnáme výsledky výzkumu na Gymnáziu Příbram, kde je srovnávané víceleté a čtyřleté gymnázium, dospějeme k jednoznačnému závěru, že na obou oborech jsou regionální dějiny do výuky dějepisu zahrnovány. Na čtyřletém gymnáziu pouze jeden žák vybral odpověď, že se během výuky dějepisu s problematikou regionální historie nesetkává. Tento údaj v rámci kvantity dotazovaných můžeme považovat za odchylku v rámci statistické chyby.

Na Obchodní akademii jsou regionální dějiny taktéž intenzivně zapojovány do výuky dějepisu. Z dotazovaných žáků oboru ekonomické lyceum odpovědělo na danou otázku kladně 86,67 % a na oboru obchodní akademie 82,93 % dotazovaných žáků. Porovnání těchto dat s konkrétními hypotézami, stanovenými v první fázi výzkumu, vede k závěru, že výuka dějepisu je propojena s regionálními dějinami na obou oborech téměř shodně.

Na Střední zdravotnické škole byl pro tento výzkum osloven též druhý ročník¹⁹⁹ oboru zdravotnický asistent a zdravotnické lyceum. Na oboru zdravotnický asistent se s regionálními dějinami setkává 27,27 % žáků a na oboru zdravotnické lyceum 25,00 %. Na obou školách jsou si údaje obou typů oborů velmi blízké. Lze tedy konstatovat, že hypotéza, že regionální dějiny jsou více zahrnovány do výuky dějepisu na lyceích než na odborných oborech středních odborných škol, nebyla potvrzena. Avšak srovnáme – li

¹⁹⁸ Všechny procentuální údaje uvedené v této práci jsou zaokrouhlené na dvě desetinná místa.

¹⁹⁹ Druhý ročník byl zvolen záměrně, pro vhodné porovnání s výsledky Obchodní akademie a Střední průmyslové školy.

výsledky Obchodní akademie, Střední průmyslové školy a Střední zdravotnické školy, je zřejmé, že na Obchodní akademii v obou oborech a na Střední průmyslové škole ve všech třech zkoumaných oborech jsou regionální dějiny zastoupeny silně, zatímco Střední zdravotnická škola jim poskytuje podle žáků mnohem menší prostor. Podle rozhovoru s učiteli Obchodní akademie k tomu dochází především proto, že jejich absolventi se po maturitě často hlásí na vysoké školy, včetně humanitně zaměřených oborů, kde budou navazovat na středoškolský dějepis. Proto nabízí Obchodní akademie svým žákům i dvouhodinový seminář dějepisu ve čtvrtém ročníku.

Na Gymnáziu pod Svatou Horou celkem 53,33 % oslovených žáků víceletého oboru potvrdilo, že do jejich výuky dějepisu jsou regionální dějiny zapojovány. Oproti tomu na čtyřletém oboru na této škole potvrdilo propojení regionálních dějin s dějepisem pouze 36,84 % žáků. Porovnáme-li tyto výsledky s hypotézou formulovanou na počátku výzkumu, lze říci, že tato data hypotéze odpovídají – na víceletém gymnáziu je regionálním dějinám věnován podstatně větší prostor než na oboru čtyřletém.

Konfrontace dat získaných na Gymnáziu Příbram a Gymnáziu pod Svatou Horou vede k závěru, že na Gymnáziu Příbram je regionálním dějinám věnována výraznější pozornost než na Gymnáziu pod Svatou Horou. Příčiny tohoto jevu lze hledat v tom, že Gymnázium pod Svatou horou je zaměřeno zejména jazykově a jeho nabídka seminářů je podstatně chudší než nabídka obdobných seminářů na druhé srovnávané škole. Gymnázium Příbram má výuku dějepisu velmi dobře promyšlenou a jednoznačně nejpropracovanější ze všech sledovaných škol. Svým žákům nabízí sedm speciálních seminářů s dějepisným obsahem, volitelných ve třetím a čtvrtém ročníku. Dokonce je zde zaveden předmět Region a my, jež je určen žákům tercie a jehož dominantou jsou právě dějiny Příbramska.

Na Waldorfské škole proběhl výzkum ve čtvrtém ročníku, kde momentálně studuje osm žáků, z nichž se všichni setkávají s regionálními dějinami ve výuce dějepisu. Na waldorfském gymnáziu je tedy jako na jediné škole v Příbrami stoprocentně potvrzeno zařazení dějin regionu do výuky dějepisu. Tento údaj odpovídá hypotéze, že na Waldorfské škole je dějinám regionu dáván větší časový prostor než na klasických gymnáziích. Je ovšem nutné vzít v úvahu velmi malý rozsah tohoto statistického souboru (a tedy i malou průkaznost).

Na Střední průmyslové škole proběhl výzkum ve třech třídách druhého ročníku a zúčastnilo se ho celkem 64 žáků. Na oboru pozemní stavitelství odpovídalo na dotazník

celkem 24 žáků, z nichž 17, tj. 70,83 %, potvrdilo, že se při dějepisu setkávají s regionálními dějinami. Na oboru strojírenství počítačové kladnou odpověď na první otázku zvolilo 100% žáků a na oboru počítačové technologie 89,47 %. Celkově tedy na Střední průmyslové škole z 64 žáků odpovědělo kladně na první otázku²⁰⁰ 55 respondentů, tj. 85,94 % tázaných.

Nejnižší, tj. nulová, účast regionálních dějin na výuce dějepisu byla zaznamenána na Integrované střední škole, kde výzkum proběhl v oborech cestovní ruch a hotelnictví. Z dotazovaných žáků všichni odpověděli negativně, tedy že se s regionálními dějinami během výuky dějepisu nesetkávají.

Celkový počet všech oslovených žáků činil 318, z toho se 223 žáků, tj. 70,13 %, setkává v hodinách dějepisu i s regionálními dějinami. Prvním vytyčeným cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, zda se regionální dějiny vůbec implementují do běžné výuky dějepisu na středních školách v městě Příbram. Podle výsledků tohoto výzkumu lze potvrdit, že vyučování dějepisu je obohaceno o historii regionu. Je nutné si samozřejmě uvědomit, že tento údaj je poněkud zkreslen vysokým podílem respondentů z Gymnázia Příbram, kde byly osloveny čtyři třídy.

2.1.4.2 Preference období dějin regionu během výuky dějepisu

Podle žáků Střední průmyslové školy se ve výuce dějepisu s regionálními dějinami setkávají nejvíce v rámci výuky novověku (celkem 41 voleb) a moderních dějin (celkem 34 voleb). Dále se umístila tato dějinná období: raný novověk (27), středověk (22), pravěk (11) a starověk (10).

Podle žáků, kteří se na Střední průmyslové škole s dějinami regionu nesetkávají, by je zajímala nejvíce témata lokálních historických osobností a zajímavých historických míst; z dějinných období je nejpřitažlivější doba pravěku, středověku a novověku.

Na Waldorfské škole se žáci s regionálními dějinami setkávají nejvíce při výuce dějin středověku (8), novověku (8) a nových dějin (8). Dále v období raného novověku (7), pravěku (6) a starověku (2).

Na Gymnáziu pod Svatou horou jsou na víceletém gymnáziu ve výuce nejvíce preferovány dějiny novověku (5), poté nejnovější dějiny (3) a dějiny středověku (1). Na čtyřletém oboru je nejvíce času dáváno podle žáků novým dějinám (6), době novověku

²⁰⁰ Přesné znění otázky: Setkáváte se v rámci výuky dějepisu s tematikou regionálních dějin (dějiny vašeho regionu, v tomto případě konkrétně Příbramska)?

(4), ranému novověku (2) a pravěku (1), starověku (1) a středověku (1). Celkově je největší prostor věnován dějinám novověku a novým dějinám (9).

Na čtyřletém gymnáziu žáci, jež se ve výuce dějepisu s regionálními dějinami nesetkávají, preferují především témata z dějin 20. století (doba komunismu, 1. světová válka, 2. světová válka), dějiny novověku (4), středověku (4) a pravěku (4). Na víceletém oboru by žáci přivítali v dějinách regionu především období dějin 20. století (4), dějiny středověku (2) a dějiny pravěku (1).

Na Gymnáziu Příbram se žáci kvinty nejvíce zabývají obdobím středověku (17), raného novověku (11), pravěku a starověku (oboje 2) a novověku (1). Na čtyřletém cyklu se žáci třetích ročníků nejčastěji setkávají s novými dějinami (62), dějinami novověku (60), středověku (50), raného novověku (50), pravěku (39) a nejméně se dějinami regionu zabývají v období starověku (10).

Na Obchodní akademii na oboru ekonomické lyceum se žáci věnují v regionálních dějinách především obdobím novověku (13), nových dějin (12), raného novověku, středověku a starověku (vše 11) a období pravěku (10). Na oboru obchodní akademie se žáci nejvíce zabývají v dějinách regionu zejména dějinami novověku (19), novými dějinami (13). Za nimi se řadí doba raného novověku (6), středověku a pravěku (oboje 2). Pro žáky, kteří si myslí, že se s dějinami regionu při hodinách dějepisu nesetkávají, jsou nejvíce atraktivní témata 2. světová válka a doba komunismu a jako přitažlivá se jim jeví období pravěku (3), nových dějin (2) a starověku (1).

Na Integrované střední škole se žáci s regionálními dějinami v hodinách v dějepisu nesetkávají, avšak někteří z nich (18,26 %) tuto problematiku postrádají. Atraktivní by pro ně byla především období nových dějin (7), novověku (5), středověku (6) a starověku (4) na oboru cestovní ruch. Tyto žáky by nejvíce zajímala témata z dějin obou světových válek a jejich promítání do dějin regionu (4), historie rodů na Příbramsku (2), architektura a stavební slohy (3) a památky regionu (3). Na oboru hotelnictví by pro žáky byla poutavá především témata stavebních slohů (1), přiblížení životů významných osobností regionu (1), vznik regionu (1) a jeho celková historie (1). Z dějinných období je pro ně nejlákavější především pravěk, starověk a středověk (vše po 1).

Na Střední zdravotnické škole na oboru zdravotní lyceum se žáci setkávají s regionálními dějinami především v obdobích novověku (2), nových dějin (1) a starověku (1). Podle žáků, kteří se dějinami regionu v hodinách dějepisu nezabývají, je pro ně zajímavá zejména doba nových dějin (7), novověku (3), středověku (3),

pravěku (2) a raného novověku (1). Z témat regionální historie by je nejvíce lákala oblast světových válek, vývoj České republiky a jeho dopad na region Příbramska, těžební činnost v 19. století a dva žáky by zajímala problematika roku 1975.

Na oboru zdravotnický asistent tři žáci zaškrtnuli, že se setkávají s dějinami regionu a všichni tři potvrdili, že se zabývají všemi obdobími, tj. pravěkem, starověkem, středověkem, raným novověkem, novověkem a novými dějinami. Pro ostání žáky se jeví přitažlivě obzvláště doba starověku a středověku (oboje 3), nových dějin (2), pravěku a novověku (oboje 1). Z témat jsou pro tyto žáky nejvíce zajímavá 1. světová válka a 2. světová válka.

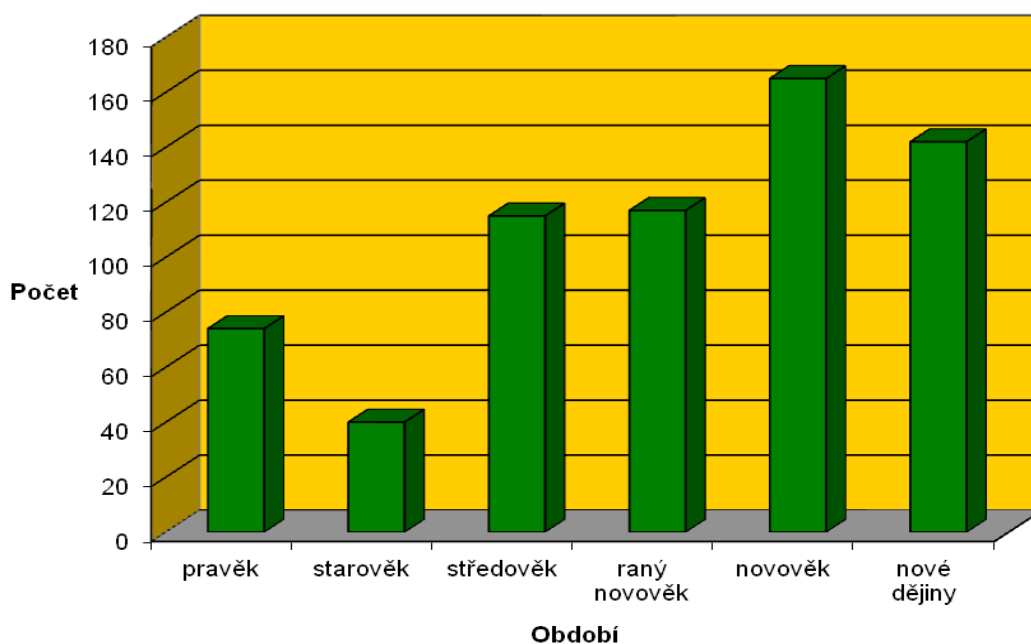
Ze souhrnu výsledků je zřejmé, že nejčastěji se žáci setkávají s dějinami novověku (156), novými dějinami (142), raným novověkem (117), středověkem (115), pravěkem (74) a starověkem (40). Pro žáky, kteří se dějinami regionu ve výuce dějepisu nezabývají, je nejatraktivnější doba nových dějin (25), středověku (20), novověku (15), pravěku (13), starověku (9) a na posledním místě je období raného novověku (1).

Z porovnání výsledků s danými hypotézami vyplývá, že je pro žáky skutečně nejpoutavější období novověku a nových dějin, kdy na Příbramsku vrcholila těžební činnost.

Tab. č. 11: Preference historických období

Období	Počet
pravěk	74
starověk	40
středověk	115
raný novověk	117
novověk	165
nové dějiny	142

Preference historických období

2.1.4.3 Mezipředmětové propojení regionálních dějin

Regionální dějiny nezasahují jenom do dějepisu, ale promítají se i do dalších předmětů. Objevují se především v předmětu český jazyk a literatura, humanitně orientovaných předmětech a dále v zeměpisu. Zajímavé ale je, že se regionální dějiny objevují i v exaktních předmětech, jako je fyzika, biologie a chemie.

Na Střední zdravotnické škole v oboru zdravotnický asistent se tři žáci setkávají s problematikou regionu v českém jazyce a literatuře a na oboru zdravotní lyceum se žáci s dějinami regionu v žádném jiném předmětu nepotkávají.

Na Obchodní akademii se s dějinami regionu seznamují dále především v hodinách českého jazyka a literatury (17) a zeměpisu (17). Menší propojení nastává v ekonomice (1) a ruském jazyce (5). Na oboru ekonomické lyceum je nejvíce propojena historie Příbramska se zeměpisem (7), českým jazykem a literaturou (4) a chemií (3). Tři žáci uvedli, že se s dějinami regionu již jinde než v dějepisu nesetkávají.

Na Gymnáziu Příbram ve třídě kvinta jsou regionální dějiny nejvíce spojovány s výukou českého jazyka a literatury (12), zeměpisu (6) a hudební výchovy (1). Devět žáků uvedlo, že se s historií regionu jinde nepotkávají. Žáci třetích ročníků propojují historii regionu především s výukou zeměpisu (42), českého jazyka a literatury (15), se

základy společenských věd (11). Méně se s nimi setkávají v anglickém jazyce (4), ruském jazyce (3), biologii (3), hudební a výtvarné výchově (oboje 1). Jedenáct žáků nenašlo žádné propojení regionálních dějin s jiným předmětem, než je dějepis.

Na Gymnáziu pod Svatou horou se žáci ve víceletém cyklu setkávají s dějinami regionu především v předmětech český jazyk a literatura (3), literární seminář (1) a zeměpis (1). Tři žáci nemají lokální historii propojenou s dalším předmětem. Na čtyřletém gymnáziu se nejčastěji objevuje český jazyk a literatura (5) a zeměpis (4). Dále jsou zde minimálně zastoupeny další předměty: literární seminář, anglický jazyk, výtvarná výchova, německý jazyk a chemie (vše 1).

Na Střední průmyslové škole v oboru počítačové technologie jsou regionální dějiny spojovány ještě s českým jazykem a literaturou (8) a chemií (3). Jen tři žáci uvedli, že regionální dějiny se vyučují pouze v dějepise. Na oboru pozemní stavitelství se regionální historie váže s českým jazykem a literaturou (9), fyzikou (1) a anglickým jazykem (1). Šest žáků uvedlo, že regionální dějiny jsou vyučovány pouze v dějepisu. Na oboru strojírenství počítačové převažují dějiny regionu v českém jazyce a literatuře (13) a tři žáci se s nimi nikde jinde nepotkávají.

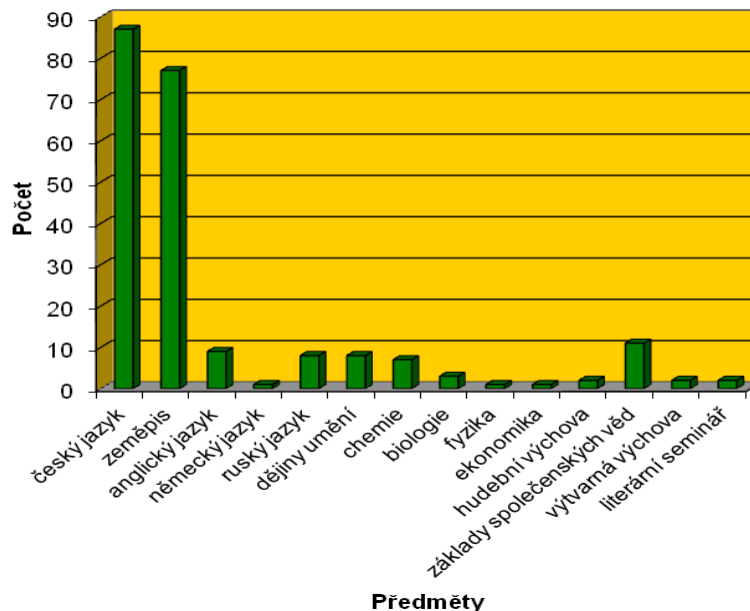
Na Waldorfské škole se všichni žáci čtvrtého ročníku seznamují s dějinami regionu i v předmětech český jazyk a literatura a dějiny umění (8).

Celkově jsou regionální dějiny nejvíce spojovány, kromě dějepisu, s předměty český jazyk a literatura (87), zeměpis (72), základy společenských věd (11), anglický jazyk (9), ruský jazyk (8) a chemie (7). Okrajově se tato problematika objevuje taktéž v předmětech biologie (3), hudební výchova (2), výtvarná výchova (2), literární seminář (2), fyzika (1), ekonomika (1) a německý jazyk (1). Celkem 49 žáků ze všech oslovených škol se s dějinami regionu setkává pouze v předmětu dějepis.

Tab. č. 12: Mezipředmětové propojení regionálních dějin

Předmět	Počet
český jazyk	87
zeměpis	77
anglický jazyk	9
německý jazyk	1
ruský jazyk	8
dějiny umění	8
chemie	7
biologie	3
fyzika	1
ekonomika	1
hudební výchova	2
základy společenských věd	11
výtvarná výchova	2
literární seminář	2

Mezipředmětové propojení regionálních dějin

2.1.4.4 Dostatečnost prostoru věnovaného regionálním dějinám z pohledu žáků

Na Waldorfské škole se dějinám regionu podle žáků školy věnuje dostatek času (8). Na Střední průmyslové škole v oboru počítačové strojírenství je podle všech

dotazovaných žáků taktéž poskytován dostatek času regionální historii. Na této škole v oboru počítačové technologie hodnotí dvanáct žáků jako dostatečný prostor, který je zaměřen na regionální dějiny. Na oboru pozemní stavitelství jen třem žákům z celkového počtu 17 připadá čas věnovaný dějinám regionu nedostatečný. Na Gymnáziu pod Svatou horou v šestiletém cyklu je pět žáků²⁰¹ spokojeno s časovou dotací pro regionální dějiny. Na čtyřletém oboru této školy se hodinová dotace jako postačující jeví dvěma žákům. Oproti tomu na Gymnáziu Příbram ji jako dostačující vidí 49 žáků z celkového počtu 68. Ve třídě kvinta je spokojeno s časovou dotací 18 žáků z 24. Na oboru ekonomické lyceum Obchodní akademie je šest žáků²⁰² spokojeno s časem věnovaným dějinám regionu a na oboru obchodní akademie je to 13 žáků z 33. Na Střední zdravotnické škole v oboru zdravotnický asistent jsou všichni tři žáci nespokojeni s množstvím času věnovaného historii Příbramska a na oboru zdravotnické lyceum dva žáci ze tří shledávají jako nedostatečnou časovou dotaci pro dějiny této oblasti.

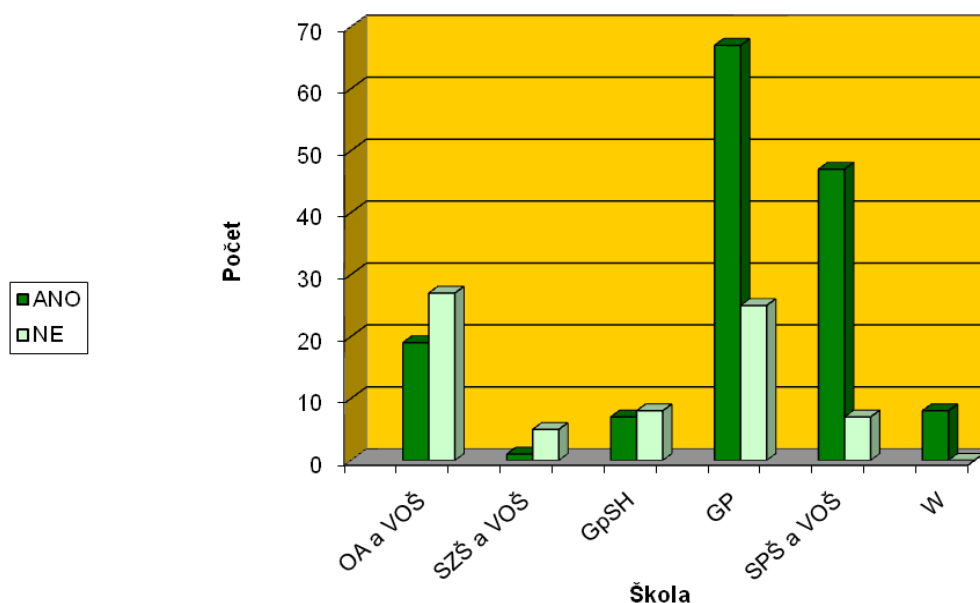
Tab. č. 13: Spokojenost s časovou dotací

Škola	ANO	NE
OA a VOŠ	19	27
SZŠ a VOŠ	1	5
GpSH	7	8
GP	67	25
SPŠ a VOŠ	47	7
W	8	0
Celkem	149	72

²⁰¹ Z celkového počtu 8 žáků.

²⁰² Z celkového počtu 13 žáků.

Spokojenost s časovou dotací

2.1.4.5 Spokojenost s probíranými tématy

Učitelé zařazují regionální dějiny a témata, která z nich vycházejí, do výuky dějepisu v různé formě a sami volí rozličné okruhy, jimiž se chtějí zabývat. Ty však nemusí vždy vyhovovat zájmům žáků.

Na Střední zdravotnické škole v oboru zdravotnické lyceum jsou spokojeni s výběrem témat všichni²⁰³ žáci (3) a žádné téma nepostrádají, oproti tomu na oboru zdravotnický asistent všem žákům (3) vyhovují, avšak větší část z nich (2) nějaké téma postrádá.

Na Obchodní akademii v oboru obchodní akademie výběr témat vyhovuje většině (29) a většina (32) také nepostrádá nějaké další téma z regionálních dějin. Ekonomické lyceum si vede obdobně jak ve spokojenosti s tématy (11), tak s nepostrádáním dalších (11).

Na Gymnáziu Příbram ve třídě kvinta je s výběrem spokojeno 23 žáků a 21 žáků této třídy nepostrádá další téma či období. Na čtyřletém oboru této školy je spokojeno s volbou období a témat 65 žáků a 63 žákům ani žádné další téma nechybí.

Na Waldorfské škole jsou všichni žáci spokojeni a žádnému žákovi nějaké konkrétní období či téma nechybí.

²⁰³ Tento počet je uváděn z množství žáků, kteří odpověděli na první otázku dotazníku ano.

Na Střední průmyslové škole v oboru pozemní stavitelství je 15 žáků spokojeno s volbou témat a stejný počet žádné téma či období nepostrádá. V oboru počítačové technologie je z 19 oslovených žáků spokojeno 14 z nich a téměř stejnému počtu (15) nic nechybí. V Oboru počítačové strojírenství žádnému žákovi nechybí a jen 3 z nich se neztotožňují s tématy a obdobími vybranými učitelem.

V šestiletém cyklu Gymnázia pod Svatou Horou je šest žáků čtvrtého ročníku spokojeno a zároveň stejný počet nic nepostrádá. Ve čtyřletém cyklu většině (5) žáků vyhovují probíraná témata a období a šest žáků čtvrtého ročníku tohoto oboru nepostrádá nějaké další konkrétní téma či období z dějin regionu.

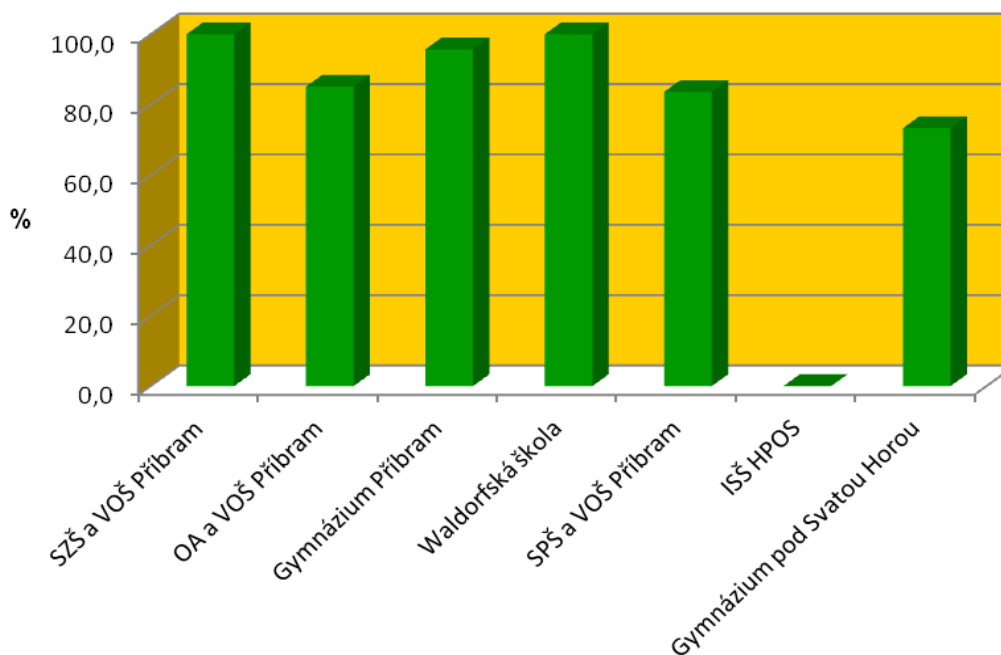
Žáci, jimž ve výuce regionálních dějin nějaké téma chybí, nejčastěji uvádějí, že by se chtěli zaměřit na období druhé světové války a její promítání do historie regionu.

Celkově je tedy spokojeno s výběrem témat z dějin regionu 201 žáků a 202 žáků žádné období či téma nepostrádá.

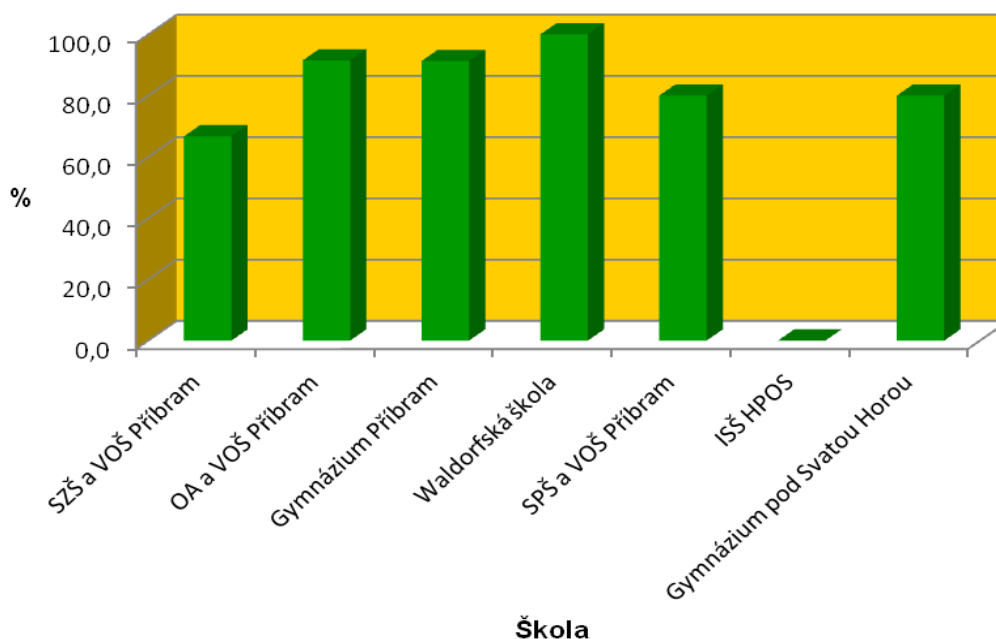
Tab. č. 14: Spokojenost se zařazenými tématy

Škola	Žáci spokojení se zařazenými tématy		Žáci nepostrádající žádné téma	
	Počet	%	Počet	%
SZŠ a VOŠ Příbram	6	100,0	4	66,7
OA a VOŠ Příbram	40	85,1	44	91,5
Gymnázium Příbram	88	95,7	87	91,3
Waldorfská škola	8	100,0	8	100,0
SPŠ a VOŠ Příbram	48	83,6	46	80,0
ISŠ HPOS	0	0,0	0	0,0
Gymnázium pod Sv. Horou	11	73,3	13	80,0
Celkem	201	89,2	202	87,4

Spokojenost se zařazenými tématy

Žáci nepostrádající žádné téma

2.1.4.6 Výběr formy prezentace regionálně dějinné tematiky na základě její atraktivnosti pro žáky

Regionální dějiny mohou být vyučovány rozličnou formou, která je však různě přitažlivá pro žáky. V dotazníku bylo nabídnuto několik forem prezentace historie

regionu – běžná vyučovací hodina ve třídě, exkurze, beseda s odborníkem a dějepisná procházka. Žáci mohli zvolit i odpověď jiná, kde poté měli prostor pro zaznamenání vlastního návrhu.

Na Gymnáziu pod Svatou Horou na šestiletém oboru je nejvíce preferována exkurze (5), běžná vyučovací hodina ve třídě (3), beseda s odborníkem (1) a dějepisná vycházka (1). Ve čtyřletém cyklu převažuje především exkurze (6), dějepisná vycházka (3), beseda s odborníkem (2) a běžná vyučovací hodina ve třídě (1).

Na waldorfském gymnáziu je největší zájem o dějepisnou vycházku (8) a běžnou vyučovací hodinu ve třídě (8), menší zájem byl potom už o exkurzi (1).

Střední průmyslová škola vede obory pozemní stavitelství, počítačové technologie a strojírenství počítačové. Na oboru počítačové technologie jednoznačně převažuje exkurze (17), následuje dějepisná vycházka (8) a běžná vyučovací hodina (1). V oboru strojírenství počítačové jsou nejvíce preferovány dějepisná vycházka (16), běžná vyučovací hodina (13), běžná vyučovací hodina ve třídě (2) a beseda s odborníkem (1). Jeden žák by si přál pro prezentaci regionálních dějin používat PowerPoint. Žáci pozemního stavitelství dávají přednost exkurzi (9), dějepisné vycházce (7), běžné vyučovací hodině ve třídě (3), besedě s odborníkem (1).

Na Obchodní akademii na oboru obchodní akademie je nejoblíbenější formou prezentace regionálních dějin exkurze (31), dějepisná vycházka (8) a běžná vyučovací hodina (3). Na ekonomickém lyceu se nejvyšší oblibě těší také exkurze (12), dějepisná vycházka (7), beseda s odborníkem (4) a běžná vyučovací hodina (2). Jeden žák si opět vybral možnost jiná a i pro něj by byla nejvíce atraktivní prezentace v Powerpointu.

V kvintě na Gymnáziu Příbram převažuje exkurze (15), beseda s odborníky a dějepisná vycházka (7) a běžná vyučovací hodina ve třídě (1). Dva žáci zvolili jako možnost jiná film. Na čtyřletém oboru žáci čtvrtých ročníků nejvíce upřednostňují exkurzi (55), besedu s odborníky a dějepisnou vycházku (26), běžnou vyučovací hodinu (17) a v možnosti jiná uvedli četbu (1) a film (1).

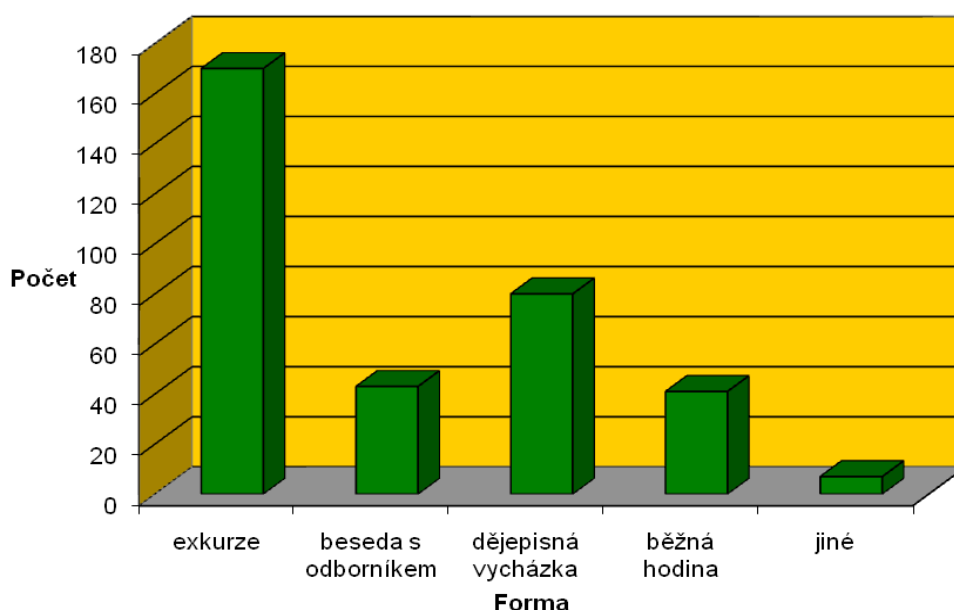
Na Střední zdravotnické škole je pro žáky oboru zdravotnický asistent nejvíce lákavá exkurze (3) a dějepisná vycházka. Jako jiná forma je pro ně přitažlivá taktéž možnost referátů (1). Na oboru zdravotnické lyceum jsou preferovány tyto formy prezentace regionálních dějin: exkurze (2), dějepisná vycházka (2) a beseda s odborníkem (1).

Celkově jsou u žáků nejoblíbenější exkurze (170), dějepisné vycházky (80), besedy s odborníky (43), běžné vyučovací hodiny ve třídě (41) a jiné (7).

Tab. č. 15: Atraktivnost forem prezentace regionálních témat

Forma prezentace	exkurze	beseda s odborníkem	dějepisná vycházka	běžná hodina	jiné
Počet	170	43	80	41	7

Atraktivnost formy prezentace

2.2 Rozbor dotazníku pro učitele dějepisu na středních školách ve městě Příbram

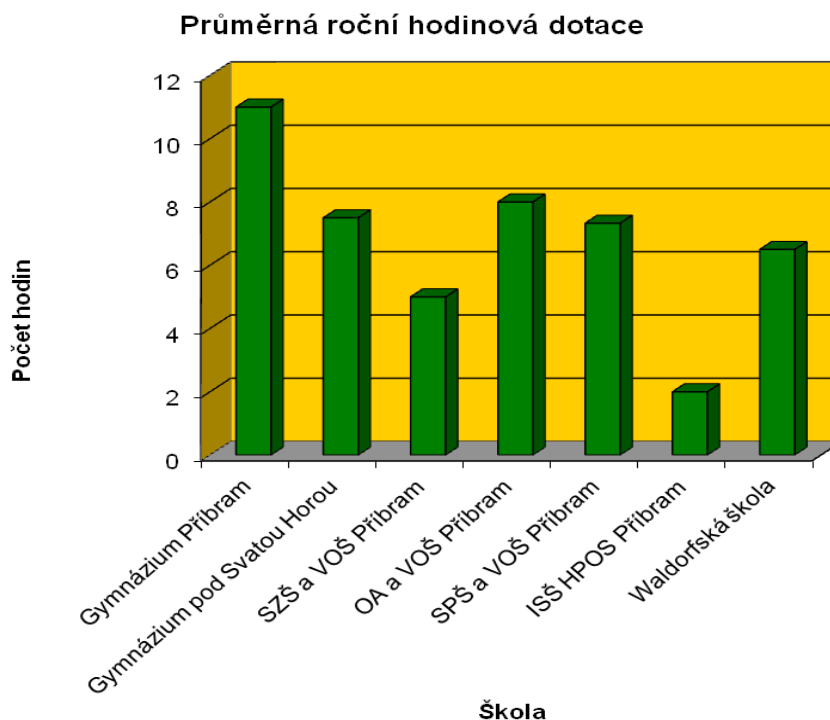
Celkem bylo osloveno 17 učitelů z celkového počtu 19 učitelů, kteří v současné době vyučují dějepis na středních školách v městě Příbram. Všichni učitelé uvedli, že regionální dějiny do výuky dějepisu zapojují. Nejméně se těmito dějinám věnují na Integrované střední škole Příbram, kde je podle vyjádření vyučujících historie regionu zapojována do výuky velmi okrajově, maximálně tři hodiny ročně. Nízkou časovou dotací (2 hodiny ročně) pro dějiny regionu uvedla i jedna učitelka na Střední průmyslové škole. U ostatních učitelů je regionální historie začleňována do dějepisu průběžně během celého roku, průměrně 6,59 hodiny ročně. Výjimku tvoří učitel Gymnázia Příbram, který se dějinám regionu věnuje minimálně dvacet hodin ročně, avšak u tohoto údaje je nutné uvědomit si, že je to vyučující předmětu Region a my, který má dějiny regionu přímo v náplni. S vysokou časovou dotací (15 hodin ročně) pro historii regionu se setkáváme i u jedné učitelky na Střední průmyslové škole.

Na základě vyplněných dotazníků se dá usuzovat, že vyšší počet hodin věnovaných dějinám regionu převažuje u učitelů, kteří se setkávají s pozitivním ohlasem ve třídě. Porovnáme – li to s údaji získanými od žáků daných škol, zjistíme, že si tyto údaje logicky odpovídají. Třídy, kde učitelé dávají historii regionu dostatečný prostor, uvádějí, že se setkávají s dějinami regionu a toto seznámení s lokální historií vítají.

Na Integrované střední škole učitelé zařazují dějiny regionu do výuky dějepisu průměrně dvě hodiny ročně. Na Gymnáziu Příbram průměrný čas pro lokální historii činí 11 hodin ročně. Na Střední průmyslové škole je to průměrně 7,33 hodiny za rok. Na Waldorfské škole jsou regionální dějiny zapojovány průměrně 6,5 hodiny ročně. Na Obchodní akademii to činí 8 hodin za rok a na Střední zdravotnické škole 5 hodin ročně. Na Gymnáziu pod Svatou Horou je to 7,5 hodin za rok.

Tab. č. 16: Průměrná roční hodinová dotace

Škola	Počet hodin
Gymnázium Příbram	11
Gymnázium pod Svatou Horou	7,5
SZŠ a VOŠ Příbram	5
OA a VOŠ Příbram	8
SPŠ a VOŠ Příbram	7,33
ISŠ HPOS Příbram	2
Waldorfská škola	6,5

Na většině středních škol v Příbrami propojují učitelé témata z dějin regionu průběžně se všemi obdobími. Na Gymnáziu pod Svatou Horou se dále zaměřují na dějiny středověku, novověku a nových dějin. Stejně je to i na Obchodní akademii a na Gymnáziu Příbrami. Na Waldorfské škole je důraz kladen na hornictví v průběhu celé doby, toto téma se opakuje též na Střední průmyslové škole, která navíc svým žákům přibližuje dějiny jejich školy. Na Gymnáziu Příbram se dále zabývají životem a činností Jana Antonína Alise a barokem na Příbramsku. Na Obchodní akademii, Střední průmyslové škole, Gymnáziu Příbram a Integrované střední škole je důraz kladen též na dějiny dvacátého století.

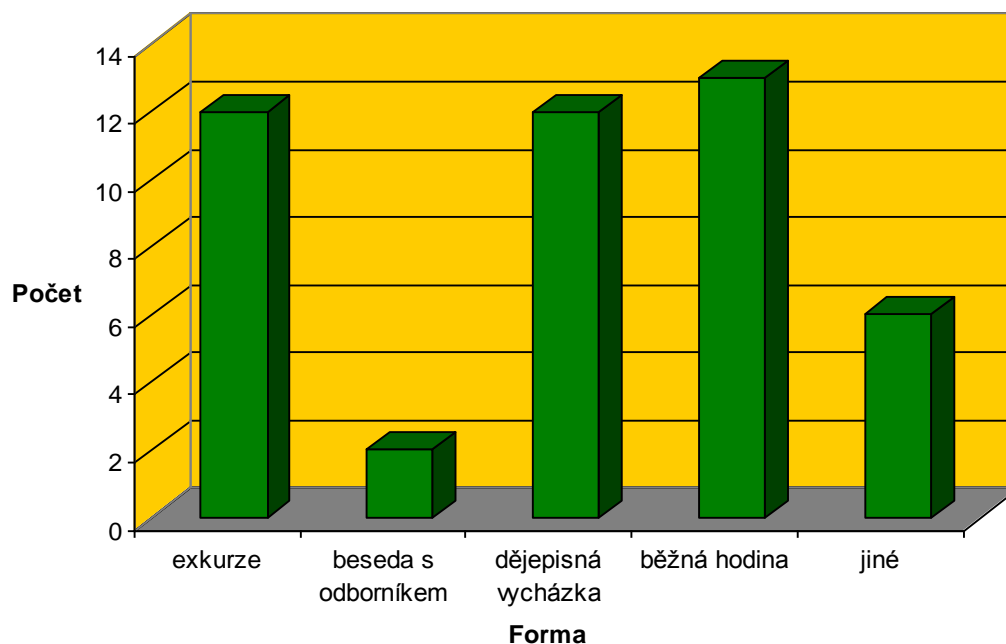
Na Gymnáziu pod Svatou Horou se žáci nejvíce setkávají s vyučovací formou běžná hodina (1), exkurze (1), vycházka (1). Na Obchodní akademii převažuje historická vycházka (3), exkurze (3), beseda s odborníky (2), běžná vyučovací hodina (2) a z jiných si učitelky této školy zvolily počítačové prezentace (2). Na waldorfském gymnáziu se žáci setkávají nejvíce s běžnou vyučovací hodinou (2) a historickou vycházkou (2). Na Střední průmyslové škole převažuje historická vycházka (3), běžná vyučovací hodina (2) a exkurze (1); u možnosti jiná uvedly učitelky této školy počítačové prezentace a projekty. Gymnázium Příbram seznamuje své žáky s dějinami regionu především ve formě exkurzí (4), běžné vyučovací hodině (3), historické vycházky (2) a dále u možnosti jiné uvedl učitel pracovní listy, kvízy a hry. Na Integrované střední škole převažuje forma běžné vyučovací hodiny (2), exkurze (2) a práce s historickými dokumenty (2) jako konkrétní odpověď u možnosti jiná. Na Střední zdravotnické škole učitelka uvedla vyučovací formy běžná hodina, historická vycházka, beseda s odborníky a exkurze (vše po jedné odpovědi).

Celkově převažuje vyučovací forma běžné vyučovací hodiny (13), exkurze (12), historické vycházky (12), jiné (6) a besedy s odborníky (2).

Tab. č. 17: Využití různých forem prezentace

Forma prezentace	exkurze	beseda s odborníkem	dějepisná vycházka	běžná hodina	jiné
Počet	12	2	12	13	6

Využití různých forem prezentace

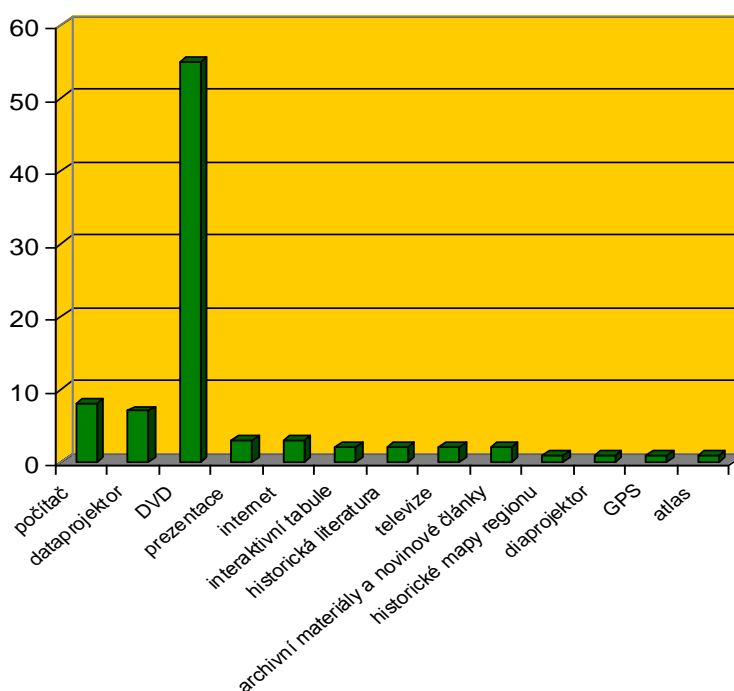
Na Střední zdravotnické škole učitelka dějepisu používá z pomůcek a didaktické techniky především prezentace, DVD a počítač. Na Gymnáziu pod Svatou Horou je využívána také prezentace, DVD a dataprojektor. Na Obchodní akademii pedagogové vybírají z pomůcek a didaktické techniky DVD, interaktivní tabule, internet, počítače a dataprojektory. Waldorfská škola pracuje ve výuce dějin regionu s odbornou historickou literaturou, internetem, učebnicemi, novinovými články a archivními prameny. Střední průmyslová škola používá především počítače, interaktivní tabule a dataprojektor. Integrovaná střední škola využívá počítač, dataprojektor a atlas. Na Gymnáziu Příbram mají učitelé při výuce dějin regionu k dispozici mnoho pomůcek a didaktické techniky – počítač, televizi, DVD, internet, dataprojektor, odbornou literaturu, historické mapy regionu, prezentace, diaprojektor a GPS.

Celkově nejvíce pedagogové pracují s počítači (8), dataprojektory (7), DVD (55), prezentacemi (3), internetem (3), interaktivními tabulemi (2), historickou literaturou (2), televizí (2), archivními materiály a novinovými články (2), historickými mapami regionu (1), diaprojektorem (1), GPS (1) a atlasem (1).

Tab. č. 18: Využití pomůcek a didaktické techniky

Pomůcky a didaktická technika	Počet
počítač	8
dataprojektor	7
DVD	55
prezentace	3
internet	3
interaktivní tabule	2
historická literatura	2
televize	2
archivní materiály a novinové články	2
historické mapy regionu	1
diaprojektor	1
GPS	1
atlas	1

Využití pomůcek a didaktické techniky

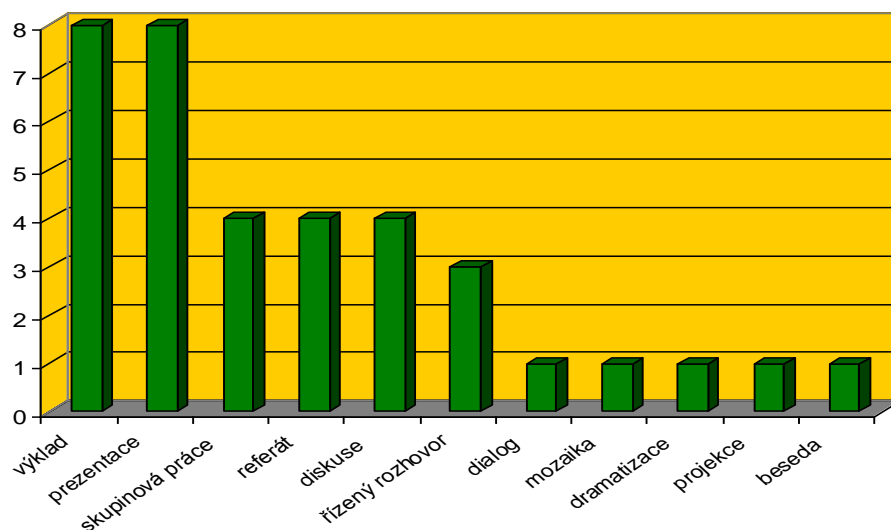
Z metod využívaných při prezentaci učiva převažuje na Gymnáziu pod Svatou Horou především skupinová práce žáků. Na Integrované střední škole volí vyučující metodu řízeného rozhovoru, výkladu, referáty žáků a prezentace. Na Střední průmyslové škole jsou vybírány metody prezentace, diskuse, referátů a besed. Waldorfská škola se zaměřuje na výklad a diskusi. Na Obchodní akademii využívají metody projektu, skupinové práce, prezentace a výkladu. Na Střední zdravotnické škole

jsou voleny metody projektu, prezentace, výkladu a diskuse. Na Gymnáziu Příbram si učitelé volí pro výuku dějin regionu metody dialogu, výkladu, mozaiky, dramatizace, projekce, rozhovoru, prezentace, frontální výuky a skupinové práce. Celkově jsou nejčastěji vybírány metody výkladu (8), prezentace (8), skupinové práce (4), referátu (4), diskuse (4), řízeného rozhovoru (3), dialogu (1), mozaiky (1), dramatizace (1), projekce (1) a besedy (1).

Tab. č. 19: Využívané metody

Používané metody	Počet
výklad	8
prezentace	8
skupinová práce	4
referát	4
diskuse	4
řízený rozhovor	3
dialog	1
mozaika	1
dramatizace	1
projekce	1
beseda	1

Používané metody

Na Obchodní akademii spolupracují učitelé s mnoha institucemi, ale přednost dávají především Hornickému muzeu, Památníku Vojna, Čapkově Strži, Muzeu III. odboje, Galerii Františka Drtikola, Památníku Antonína Dvořáka ve Vysoké u Příbrami, Státnímu okresnímu archivu a Svaté Hoře. Všechny tyto instituce využívají taktéž

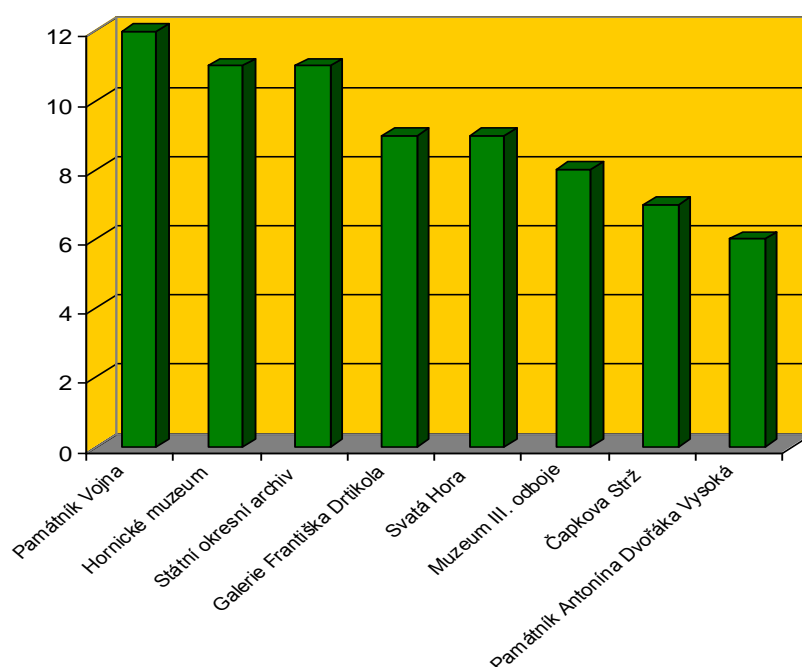
učitelé waldorfského gymnázia, střední průmyslové školy a Střední zdravotnické školy. Na Gymnáziu Příbram spolupracují učitelé se všemi institucemi kromě Čapkovy Strže, ale využívají i nabídku Podbrdského muzea v Rožmitálu pod Třemšínem, zámku na Dobříši a v Březnici. Kooperace na Integrované střední škole je především s Galeríí Františka Drtikola, Státním okresním archivem a památníkem Vojna a dále uvedli učitelé na této škole spolupráci s Lešany. Na Gymnáziu pod Svatou Horou využívají nabídky Hornického muzea, památníku Vojna, Muzea III. odboje, Čapkovy Strže, státního okresního archivu a Svaté Hory.

Celkově si školy nejvíce vybírají nabídku Památníku Vojna (12), Hornického muzea (11), Státního okresního archivu (11), Galerie Františka Drtikola (9), Svaté Hory (9), Muzea III. odboje (8), Čapkovy Strže (7) a Památníku Antonína Dvořáka ve Vysoké u Příbrami (6).

Tab. 20: Spolupráce s institucemi

Instituce	Počet
Památník Vojna	12
Hornické muzeum	11
Státní okresní archiv	11
Galerie Františka Drtikola	9
Svatá Hora	9
Muzeum III. odboje	8
Čapkova Strž	7
Památník Antonína Dvořáka Vysoká u Příbrami	6

Spolupráce s institucemi

Z celkového počtu sedmnácti učitelů využívá nabídky různých institucí celkem 76,47 % z nich a 11,76 % z těchto sedmnácti učitelů postrádá nějaké další zajímavé nabídky od těchto institucí. Chybí jim především výuková DVD a zážitkové zprostředkování expozice Vojna.

Na Střední zdravotnické škole se dějiny regionu promítají také do předmětu český jazyk a literatura. Totéž platí i o waldorfské škole, kde je propojována historie regionu i dějinami umění. Na Gymnáziu pod Svatou Horou se dějinami regionu zabývají také ve výuce českého jazyka a literatury a zeměpisu. Stejně je na tom i Integrovaná střední škola, kde dále zapojují lokální historii do předmětu dějiny kultury, na Obchodní akademii jsou dějiny regionu zapojovány i do předmětů český jazyk a literatura a společenská kultura. Střední průmyslová škola propojuje regionální dějiny i s předměty český jazyk a literatura a ekonomika. Gymnázium Příbram dějiny regionu vyučuje i v zeměpise, českém jazyce a literatuře, estetické výchově a základech společenských věd.

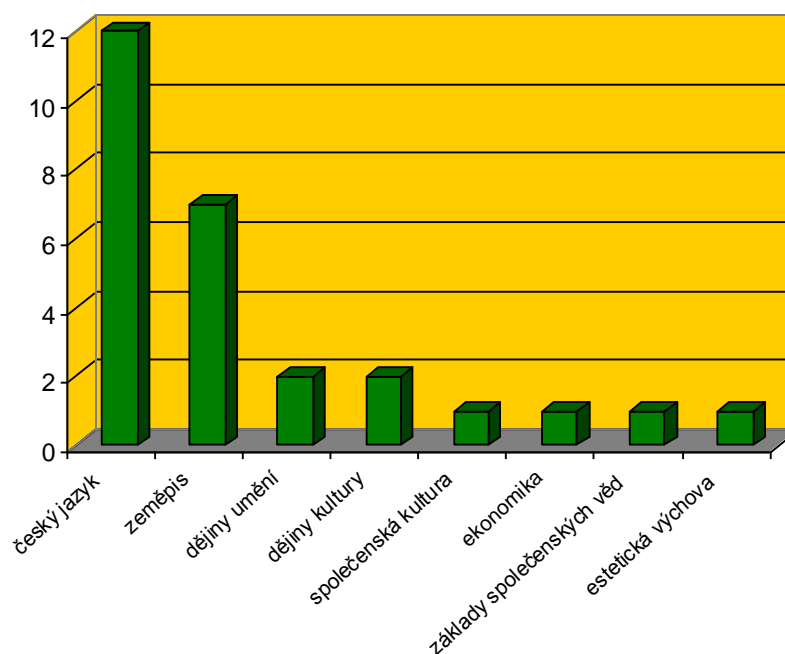
Celkově jsou nejvíce propojovány dějiny regionu s českým jazykem a literaturou (12), zeměpisem (7), dějinami kultury (2), dějinami umění (2), společenskou kulturou (1), ekonomikou (1), základy společenských věd (1) a estetickou výchovou (1).

Celkově se učitelé setkávají s pozitivním ohlasem od žáků. S kladným ohlasem se setkává 12 ze 17 učitelů, což činí 70,59 %.

Tab. 21: Propojení s dalšími vyučovacími předměty

Předmět	Počet
český jazyk	12
zeměpis	7
dějiny umění	2
dějiny kultury	2
společenská kultura	1
ekonomika	1
základy společenských věd	1
estetická výchova	1

Propojení s dalšími vyučovacími předměty

2.3 Výsledky výzkumu

Data získaná z jednotlivých škol byla zpracována a vyhodnocena. Na základě těchto informací byla pak provedena konfrontace mezi výsledky jednotlivých oborů a škol a byly navzájem konfrontovány výsledky výzkumu mezi učiteli a žáky, aby bylo možné posoudit jejich relevantnost. Tyto konečné výsledky byly porovnány s vytyčenými cíli a hypotézami.

2.3.1 Zařazování regionálních dějin do výuky dějepisu na středních školách ve městě Příbram

Všichni dotazovaní učitelé uvedli, že regionální dějiny ve větší či menší míře do výuky dějepisu zařazují. Oproti tomu pouze 70,13 % žáků uvedlo, že se s lokální historií během výuky dějepisu setkává. Ačkoliv tento údaj není stoprocentní jako u učitelů, pořadí je silně nadpoloviční. Na základě porovnání těchto údajů s prvním stanoveným cílem je možné s jistotou tvrdit, že regionální dějiny jsou do výuky dějepisu na středních školách v městě Příbram zapojovány.

Všichni učitelé dějiny regionu do výuky dějepisu zapojují a 70,59 % z nich se při tom setkává s kladným ohlasem od žáků. I sami žáci potvrzují, že se regionálními

dějiny setkávají a že toto setkání vítají. Většina žáků²⁰⁴, tj. 201, je spokojena s výběrem témat z regionální historie a 202 žáci žádné téma či období nepostrádají.

Protože všichni učitelé uvedli, že dějiny regionu do výuky dějepisu zahrnují, první hypotéza *Regionální dějiny nejsou většinou zahrnovány do výuky dějepisu, především z důvodu nedostatečné hodinové dotace* se nepotvrdila. Ale oba učitelé na Integrované střední škole a jedna učitelka na Střední průmyslové škole uvedli velmi omezené časové dispozice (max. 3 hodiny ročně), a to především z důvodu nedostatku zájmu žáků.

Všichni pedagogové tvrdí, že regionálně historickou tematiku zařazují do výuky dějepisu postupně během celé doby studia dějepisu. Jediné Gymnázium Příbram uvedlo rozšíření regionálních dějin během dějepisného semináře. Na této škole tomu odpovídá i množství nabídek seminářů orientovaných na historii. Na Gymnáziu Příbram je na regionální dějiny zaměřena i jedna samostatná maturitní otázka z dějepisu.

Projektová metoda je pro prezentace lokálních dějin vybírána minimálně, převažuje především exkurze, historická vycházka či prezentace.

U čtvrté hypotézy *Převažují témata z dějin 20. století s důrazem na důlní činnost* se shodli v rozhodující většině jak učitelé, tak žáci. Učitelé uvedli, že se zaměřují jak na mezníky 20. století, tak na důlní činnost, a sami žáci ventilovali zájem o tato témata.

Většina pedagogů upřednostňuje spolupráci s Hornickým muzeem, ale na stejné úrovni (11) se umístil i Státní okresní archiv. Ještě více využívají pedagogové nabídku Památníku Vojna (12).

Hypotéza *Větší prostor pro zařazení regionálních dějin je na gymnáziích než na středních odborných školách* se potvrdila jen částečně. Na waldorfském gymnáziu všichni žáci uvedli, že se s regionálními dějinami setkávají, vysoká míra potvrzení je i na Gymnáziu Příbram (100 % žáků v kvintě a 98,55 % žáků z třetích ročníků). Avšak na Gymnáziu pod Svatou Horou uvedlo, že jsou regionální dějiny zapojovány do jejich výuky dějepisu, pouze 53,33 % žáků víceletého oboru a 36,84% žáků čtyřletého oboru. S těmito poznatky souvisí i hypotéza poslední, *Waldorfské gymnázium poskytuje pro zařazení regionálních dějin do výuky dějepisu větší prostor než gymnázia ostatní*, kde lze vysoké začleňování odůvodnit i zaměřením samotné školy, která dějiny regionu intenzivně propojuje s dalším předmětem, dějinami umění. Celkové zaměření školy je umělecké a další obory na středním odborném učilišti (viz výše) vycházejí z umění a

²⁰⁴ Jedná se o žáky, kteří na první otázku odpověděli kladně.

s ním souvisejících dějin. Oproti tomu je Gymnázium pod Svatou Horou vedeno jazykově, a tak tu i klesá zájem žáků a učitelů o rozšířenější výuku regionálních dějin.

Na Obchodní akademii a Střední odborné škole zdravotnické, které obě nabízejí žákům možnosti studovat kromě klasických oborů i lyceum, se nepotvrdila hypotéza *Větší prostor pro zařazení regionálních dějin je na lyceích než na odborných oborech středních odborných škol (Obchodní akademie, Zdravotnický asistent)*. Ačkoliv se údaje oborů obchodní akademie a ekonomické lyceum liší minimálně a stejné je to i na oborech zdravotnický asistent a zdravotnické lyceum, rozdíl mezi lyceem zdravotnickým a lyceem ekonomickým je signifikantní. Tento fakt je nejspíše zapříčiněn profilováním budoucích absolventů těchto škol. Zatímco maturanti Obchodní akademie odcházejí studovat na vysoké školy, které bývají zaměřené i humanitně a kde využijí poznatky z dějepisu, maturanti ze Střední zdravotnické školy se profilují spíše exaktně a směřují na medicínské a přírodovědné obory, kde jejich dějepisné znalosti budou mít minimální uplatnění.

3 METODICKÉ NÁMĚTY NA UPLATNĚNÍ REGIONÁLNÍCH DĚJIN VE VÝUCE DĚJEPISU NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V MĚSTĚ PŘÍBRAM

Na základě předchozího výzkumu (viz kapitola 2) byly vytvořeny dva metodické náměty, jak využít regionální dějiny ve výuce dějepisu na středních školách. Při jejich vypracování bylo zohledněno to, že žáci i učitelé dávají přednost exkurzím²⁰⁵ a historickým vycházkám²⁰⁶. Dále bylo přihlédnuto k tomu, že je dějepis často propojován s dalšími vyučovacími předměty - dějinami umění, výtvarnou výchovou, zeměpisem a českým jazykem a literaturou.

První námět se věnuje projektové výuce zaměřené na významné umělecké osobnosti spjaté s Příbramskem. Jako další námět je zpracován projekt, který využívá historickou vycházku s prvky didaktické hry, a je zaměřen na proměny architektury města.

3.1 Umělecké osobnosti spjaté s Příbramskem

S městem Příbram je spojeno mnoho osobností z oblasti umění – hudby, výtvarného umění, literatury, fotografie, herectví a filmové tvorby. Tento fakt byl využit pro vytvoření návrhu projektu Umělecké osobnosti spjaté s Příbramskem. Je zde propojena historie města a preference žáků i učitelů – tedy exkurze. Tento projekt je zamýšlen jako mimořádně dlouhodobý (delší než jeden měsíc) a je vhodný zejména pro dějepisné semináře. Jedná se o projekt kombinovaný – domácí i školní, navrhovatelem je zde učitel²⁰⁷. Z hlediska dělení projektů podle účelu²⁰⁸ se jedná o projekt, jenž je určen k probírání a procvičování nové látky. Na základě dělení projektů podle smyslu projektu je tento projekt kombinací hodnotícího, konstruktivního a cílicího k estetické skutečnosti.

²⁰⁵ Přesné procento žáků preferujících exkurzi činí 76,23 %.

²⁰⁶ Přesné procento žáků preferujících historickou vycházku činí 35,87 %.

²⁰⁷ Jelikož se jedná o návrh projektu, který vychází z interpretace výzkumu v předešlé kapitole, kde jsou zohledňovány preference žáků, jedná se tedy o projekt, kde je sice navrhovatelem učitel, ale žáci se na vlastním návrhu podílejí pasivně.

²⁰⁸ Dělení na základě S. Vrány.

3.1.1 Cíle projektu

Hlavním cílem tohoto projektu je především přiblížit žákům významné umělecké osobnosti spojené s městem Příbram a jeho okolím. Projekt by měl umožnit propojení učebnicového dějepisu s reálnou historií města a jeho okolí. Důležitým cílem je i vzájemné prolínání aktivit vyučovacích předmětů dějepis, zeměpis, český jazyk a literatura, výtvarná výchova, hudební výchova a informatika. Tohoto cíle bude dosaženo pomocí odborných exkurzí na místa působení vybraných umělců, práce s jejich díly a odbornými pracemi o jejich životech a dílu a vyhledávání informací za využití moderních technologií.

Dílčím cílem tohoto projektu je taktéž rozvoj komunikace mezi žáky a jejich následovná spolupráce na zpracování a prezentaci projektu. Dále se zde žáci budou učit kriticky přemýšlet o projektech svých spolužáků i své vlastní práci, samostatně je hodnotit a vhodně prezentovat výsledky této práce.

Pro tento účel byli vybráni Antonín Dvořák za hudební umění, Karel Hojden z oblasti výtvarné, fotograf František Drtikol, dále Karel Čapek a Jan Drda jako zástupci české literatury a filmový režisér Pavel Juráček. Žáci během svého studia na střední škole navštíví Vysokou u Příbrami, kde působil a skládal Antonín Dvořák, Čapkovu Strž u Dobříše a Galerii Františka Drtikola na Zámečku v Příbrami. S ostatními umělci se žáci seznámí prostřednictvím jejich díla (obrazového, filmového i literárního) a publikací o nich.

3.1.2 Klíčové kompetence

Tento projekt rozvíjí klíčové kompetence žáků – kompetenci k učení, kompetenci komunikativní, kompetenci k řešení problémů, kompetenci sociální a personální, kompetenci občanskou a kompetenci k podnikavosti.

Kompetence k učení

- žák si sám naplánuje práci na projektu,
- žák si rozdělí dané úkoly v rámci druhé a třetí fáze projektu,
- žák zvolí vhodné strategie a prostředky k dosažení optimálního výsledku,
- žák samostatně i ve své pracovní skupině reflektuje dosavadní výsledky práce na projektu,
- žák je schopen přijmout objektivní a konstruktivní kritiku od svých spolupracovníků i od učitele.

Kompetence k řešení problémů

- žák je schopen pochopit zadaný úkol,
- žák se orientuje v jednotlivých fázích výzkumu a na základě toho pracuje s předem daným harmonogramem,
- žák je schopen práci na zadaném úkolu rozdělit do jednotlivých dílčích částí, na kterých pracuje ve své skupině,
- žák samostatně navrhuje možné kroky a postupy při práci na projektu,
- žák pracuje s již získanými vědomostmi a dovednostmi,
- žák je schopen získané poznatky kriticky a objektivně zhodnotit a na základě jejich interpretace je zapojuje do konečné podoby projektu.

Kompetence komunikativní

- žák využívá prostředky verbální i neverbální komunikace v průběhu všech čtyř fází projektu,
- žák je schopen používat odborný jazyk a rozumí mu,
- žák při práci na projektu využívá moderní technologie jako možný zdroj informací,
- žák rozumí ostatním žákům i učiteli a vhodně s nimi komunikuje při společné práci i při závěrečné prezentaci,
- žák pro závěrečné předvedení výsledku projektu zvolí vhodnou formu prezentace.

Kompetence sociální a personální

- žák si je vědom svých psychických i fyzických možností a pracuje s nimi,
- žák je schopen do práce na projektu zapojit i své vlastní záliby,
- žák určuje cíle a priority práce na projektu podle svých psychických a fyzických limitů,
- žák aktivně spolupracuje na stanovených úkolech ve skupině se svými spolupracovníky,
- žák svou činností přispívá k udržování kvalitních mezilidských vztahů,
- žák vůči svým spolužákům a spolupracovníkům a učiteli projevuje toleranci a empatii.

Kompetence občanská

- žák svým jednáním nepoškozuje přírodu ani lidskou činnost,

- žák je schopen lépe vnímat své bezprostřední okolí, je podpořen pozitivní vztah žáka k městu, jeho historii a památkám,
- žák respektuje hodnoty, schopnosti, dovednosti, postoje a možnosti svých spolužáků,
- žák prací na projektu rozšiřuje své obzory z hlediska kultury a duchovních hodnot,
- žák ke svým úkolům v rámci projektu přistupuje tvořivě a zodpovědně.

Kompetence k podnikavosti

- žák prací na projektu rozvíjí a obohacuje svůj osobní i odborný potenciál,
- žák respektuje a hodnotí návrhy dalších spolupracovníků při práci na projektu,
- žák se snaží dosáhnout předem stanovených cílů,
- žák je schopen svou práci kriticky hodnotit i v průběhu projektu,
- žák motivuje svým chováním další spolupracovníky při práci na projektu.

3.1.3 Mezipředmětové vztahy

Tento projekt se dotýká i dalších předmětů: dějiny umění, výtvarná výchova a hudební výchova, český jazyk s literaturou a zeměpis dovolují efektivně uplatnit vzájemné mezipředmětové vztahy.

Předmět dějiny umění, který je vyučován v Příbrami na Waldorfské škole a na Integrované střední škole se prolíná s tímto projektem zvláště v tom, že vybrané osobnosti jsou z oblasti umění a kultury.

Výtvarná výchova souvisí s konkretizací poznatků nabytých během vyučovacích hodin tohoto předmětu, kde se žáci seznamují s významnými uměleckými směry a jejich představiteli. V rámci tohoto projektu přenesou své dosavadní poznatky do praxe a propojí je s konkrétní osobností regionu²⁰⁹, v tomto případě s malířem Karlem Hojdenem.

Hudba je v příbramském regionu v rámci jeho dějin zastoupena opravdu výrazně. I v současnosti se na Příbramsku organizuje mnoho hudebních festivalů, působí zde různé hudební skupiny²¹⁰, na Příbramsku tvořili hudebníci a skladatelé, kteří dosáhli celorepublikového či světového ohlasu – např. Jakub Jan Ryba nebo Antonín Dvořák.

²⁰⁹ Obdobně je na tom i hudební výchova.

²¹⁰ Hudební skupina Ginevra a hudební skupina Chairé vznikly v Příbrami, orientují se na středověkou hudbu a jejich produkce je inspirována regionální historií a pověstmi z hradů a zámků.

Příbramský region se stal inspirací pro mnohá díla českých spisovatelů, ale je i rodištěm či působištěm autorů, jež svými pracemi oslovili celé generace. Jan Drda se inspiroval tragickým osudem Antonína Stočese v povídce *Vyšší princip* a město Příbram se stalo předlohou pro městečko *Rukapán*, které se objevuje v jeho díle *Městečko na dlani*. Březové Hory se vyskytují i v díle Aloise Jiráska *Staré pověsti české*. V Příbrami žil a tvořil básník František Gellner. Se Strží nedaleko města Dobříš je úzce spjat osud spisovatelů Karla a Josefa Čapka, kteří zde po určitou dobu žili a tvořili.

3.1.4 Fáze projektu

3.1.4.1 První fáze projektu

V první fázi projektu bude žákům přiblížen cíl projektu (seznámení s nejvýznamnějšími osobnostmi umění a kultury na Příbramsku a jejich působení v kontextu dějin města Příbrami a jejího okolí). V této fázi dojde k rozdělení žáků do skupin, kdy se bude každá skupina zabývat konkrétní oblastí umění a kultury propojenou s významnou osobností z daného okruhu – tj. jedna skupina se bude věnovat výtvarnému umění a Karlu Hojdenovi, jedna hudebnímu umění a Antonínu Dvořákovi, další oblasti fotografie a Františku Drtikolovi, literatuře spjaté s osobností Karla Čapka a Jana Drdy a filmu s hercem Josefem Hlinomazem a Pavlem Juráčkem.

Žáci si po rozdělení do skupin vyberou oblast, na níž budou pracovat, a na konci této fáze představí společně obecné cíle, kterých chtějí dosáhnout během práce. Stručně nás seznámí se svým tématem, osobností, pomůckami a metodami, jež budou chtít používat.

3.1.4.2 Druhá fáze projektu

Ve druhé fázi projektu, která se zabývá plánováním, jsou určeny konkrétní cíle a na jejich základě se stanoví obsah projektu. Obsahem tohoto projektu je přiblížení životů daných umělců a osobností kultury a zvýraznění jejich působení a tvorby spjaté s Příbramskem. Ve druhé fázi dojde k určení přesného harmonogramu.

Tento projekt je veden jako dlouhodobý. Zadán bude na počátku pololetí a jeho výstupy proběhnou v předposledním měsíci pololetí (tj. v květnu nebo v prosinci). Žáci budou mít tedy na realizaci čtyři měsíce. Během prvního měsíce dojde k první a druhé fázi projektu, tzn., že žáci budou obeznámeni se smyslem a cílem projektu, rozdělí se do

skupin, utvoří časový harmonogram, zvolí si vhodné pomůcky a prostředky, samostatně si naplánují celý proces projektu včetně jeho vyvrcholení.

3.1.4.3 Třetí fáze projektu

Ve třetí fázi projektu dojde k uskutečnění předem stanoveného plánu. Na tuto fázi mají žáci vyhrazeny přibližně dva a půl měsíce. Během této doby proběhnou exkurze do lokací vhodných pro vypracování projektu a zpracování dosažených poznatků. Výstupem projektu by měl být panel věnovaný jedné oblasti kultury a umění, kde dominantou bude představení osobnosti z tohoto oboru. Tento panel bude poté vystaven i v prostorách školy. Učitel zde funguje pouze jako kontrolní jednotka, nepodílí se na tvorbě panelů aktivně.

Žáci průběžně v hodinách dějepisu informují o průběhu a poznacích z exkurzí, kterých se v rámci tohoto projektu zúčastnili, přibližují získané poznatky.

3.1.4.4 Čtvrtá fáze projektu

Během čtvrté fáze dojde k hodnocení jednotlivých panelů, ale i postupu, všech fází tvorby, práce jednotlivých žáků a závěrečného výstupu a prezentace. Hodnotícími osobami zde nebude pouze pedagog, ale i sami žáci pracující na jiných oblastech umění a kultury.

Žáci předstoupí před třídu a učitele se svým panelem a připravenou prezentací. Přednesou závěry, ke kterým v rámci projektu došli. Zároveň kompletně přiblíží zvolený postup, pomůcky a metody a celkový průběh projektu. Popíší také rozdělení rolí a práce na projektu mezi sebou

3.1.5 Hodnocení

Projekt je zadáván učitelem, který je zároveň vrchním hodnotitelem konečné prezentace a v průběhu projektu slouží jako rádce. Závěrečná prezentace pracovní skupiny je ale hodnocena i ostatními žáky, kteří se zaměřují na několik aspektů. Hodnotí, zda projekt splňuje všechny náležitosti, zaměřují se na vhodnost zvolených pomůcek a metod a zamýšlejí se nad tím, co všechno jim daná prezentace dala. V závěru hodnotí konečný výstup a připravený panel.

Žáci, kteří pracovali na daném projektu, hodnotí také vlastní projekt. Sebereflektují přínos projektu, poměřují dostatečnost své práce na projektu a kriticky se snaží zamyslet nad konečným výsledkem a prezentací projektu.

Učitel projekt kontroluje během celého průběhu, u všech fází hodnotí průběžné výstupy žáků. Nehodnotí jen pracovní skupinu jako celek, ale snaží se zaměřit i na jednotlivé žáky a jejich činnost. Ve čtvrté fázi zhodnotí celkovou prezentaci jednotlivých pracovních skupin.

3.1.6 Pomůcky a materiál

Během první a druhé fáze si žáci zvolí vhodné pomůcky a materiál, který využijí během svého projektu. Tuto volbu provedou za asistence učitele. Jako vhodné pomůcky jsou vedena umělecká díla z oblasti výtvarného umění, filmu a fotografie, hudební skladby, díla spisovatelů související s Příbramskem. Dále žáci využijí informace nabyté v průběhu exkurzí. Žáci budou pracovat i s materiály a informacemi, které získají v archivu. Dále pracují s publikacemi, jež nám přibližují život jednotlivých umělců. Dalším přínosným materiálem a pomůckami jsou média. Žáci mohou pracovat s ověřenými informacemi získanými z internetu, využívají televizní dokumenty, zvukové záznamy rozhovorů s jednotlivými osobnostmi či filmové záznamy. Tyto materiály jsou jim k dispozici i pro možnost multimediální závěrečné prezentace.

3.2 Historická vycházka

Historická vycházka je oblíbená forma výuky nejen mezi žáky, ale i mezi učiteli. Přináší osvěžení výuky a využívá již nabyté poznatky pro konkretizaci učiva a názornou prezentaci. Tato historická vycházka bude zapracována do projektové výuky a bude zároveň obohacena o prvky městské hry, které dodají určité vhodné napětí. Tato forma výuky je vhodná pro kratší časový úsek, kupříkladu pět vyučovacích hodin, jedná se tedy o projekt krátkodobý. Celý tento návrh je spojen s městskou architekturou, kde se žáci pokusí vyhledat ve městě na základě indicií stavby, typické pro významné stavební slohy ve městě. Pro tyto účely budou využity stavby v oblasti staré části města a budova Divadla Antonína Dvořáka.

3.2.1 Hlavní cíle

Hlavním cílem je seznámení žáků s městskou architekturou nevšedním způsobem, který je pro ně atraktivní. Žáci pracují ve dvojici, popřípadě ve trojici, a tyto malé skupiny jsou si navzájem konkurenty. Žáci využívají své nabyté poznatky z oblasti dějin umění a architektury a zároveň dosud získané znalosti regionálních dějin (přesně z dějin města Příbram) a tyto znalosti aplikují ke konkrétnímu poznávání historických budov.

Dílčím cílem této formy výuky je vzájemná spolupráce ve dvojici či trojici. Zároveň si takto žáci mohou lépe uvědomit proměny tváře města v průběhu doby. Učí se pracovat nejen se znalostmi získanými ve škole, ale i s odbornou literaturou, popřípadě s materiály z muzea či archivu. Prvky městské hry rozvíjí logickou a analytickou stránku myšlení žáka.

3.2.2 Klíčové kompetence

Kompetence k učení

- žák rozvíjí schopnost samostatného učení a rozdělení učení a práce,
- žák je schopen efektivně zúročit získané informace a poznatky,
- žák přistupuje k získaným informacím kriticky a je schopný je analyticky a logicky rozebrat a použít pro daný účel,
- v rámci práce na kombinované vycházce je žák schopen kriticky zhodnotit své úsilí, pokroky i kritiku od ostatních žáků, spolupracovníka ve dvojici i učitele.

Kompetence k řešení problémů

- žák je schopen určit daný problém, umí roztrždit důležitost informací,
- žák je schopen vytvořit konkrétní hypotézy jak postupovat během vycházky, aby zdárně splnil všechny úkoly,
- žák určuje postupně vhodné kroky, které konfrontuje s nápady svého spolupracovníka,
- žák využívá již získané dovednosti a vědomosti, využívá vhodné metody práce a je schopen kriticky zhodnotit situaci,
- žák využívá tvořivé myšlení,
- žák získané informace ověřuje,
- žák je schopen otevřenosti jiným návrhům a postupům,

- žák si uvědomuje klady a zápory jednotlivých návrhů pro postupování během kombinované vycházky.

Kompetence komunikativní

- žák v rámci procházky vhodně využívá prvky verbální i neverbální komunikace,
- žák používá vhodně odborný jazyk a odbornému jazyku zároveň rozumí,
- žák pro postup ve hře vhodně využívá moderní informační zdroje,
- žák se ve své skupině vyjadřuje jasně a srozumitelně, vhodně s ohledem k dalším členům skupiny,
- žák rozvíjí práci na úkolech v rámci projektu své komunikační dovednosti,
- žák vhodně prezentuje svoje dosavadní výsledky v projektu před ostatními spolužáky a učitelem.

Kompetence sociální a personální

- žák je schopen v rámci projektu zhodnotit své fyzické i psychické možnosti,
- žák je na základě svých psychických a fyzických možností relevantně stanovit cíle a priority,
- žák je schopen vyhodnotit a zvážit možné důsledky svého chování v rámci práce na projektu,
- žák je schopen se přizpůsobit změněným podmínkám,
- žák spolupracuje s ostatními ve své skupině,
- žák svou činností v rámci práce na projektu projevuje toleranci a empatii vůči svým spolupracovníkům i dalším spolužákům, pracuje na udržení kladných mezilidských vztahů,
- žák v rámci činnosti během projektu neohrožuje na zdraví sebe ani své spolupracovníky a spolužáky.

Kompetence občanská

- žák svou činností při vycházce neohrožuje životní prostředí ani lidské výtvořry,
- žák respektuje různorodost názorů, hodnot a priorit svých spolupracovníků i spolužáků a tyto hodnoty neznevažuje,
- žák si během práce na městské hře rozšiřuje své znalosti, chápání a poznatky o jiných kulturách,
- žák přistupuje k plnění jednotlivých úkolů hry zodpovědně a tvořivě.

Kompetence k podnikavosti

- žák v rámci historické vycházky kombinované s městskou hrou rozvíjí svůj osobní i odborný potenciál,
- žák je při práci na projektu aktivní a uplatňuje tvořivý přístup při řešení úkolů,
- žák je schopen využívat různé zdroje informací pro splnění daného úkolu,
- žák usiluje o dosažení úspěchu v daných úkolech,
- žák chápe klady a výhody jednotlivých kroků a postupů při plnění stanovených úkolů.

3.2.3 Mezipředmětové vztahy

Tento projekt, který propojuje projektovou výuku s historickou vycházkou, využívá i poznatky a dovednosti z jiných předmětů. Mezipředmětové vztahy navazuje s předmětem výtvarná výchova a dějiny umění, v jehož rámci jsou umělecké styly a jejich prvky též vyučovány.

Dále je propojován s předmětem výpočetní technologie, protože jsou intenzivně využívány dovednosti práce na počítači. Žáci pro závěrečné shrnutí připraví počítačovou prezentaci.

3.2.4 Fáze projektu

3.2.4.1 První fáze projektu

První fáze projektu proběhne ve škole při běžné školní hodině. Žáci budou během první hodiny rozděleni do dvojic, případně do trojic, a budou seznámeni s cíli projektu. Na základě indicií, které obdrží, budou ve městě vyhledávat památky v daném uměleckém slohu. V první fázi projektu tedy obdrží indicie a mapu města, do které budou jednotlivé památky zakreslovat.

Učitel seznámí žáky s cíli projektu, kterými je především přiblížení stavebního vývoje města, včetně jeho proměn a propojení teoretických poznatků s praktickým vyhledáváním konkrétních památek.

3.2.4.2 Druhá fáze projektu

Ve druhé fázi projektu si žáci samostatně rozplánují vyhledávání památek podle indicií. Pokud jim nápověda nebude stačit, učitel jim doporučí další odbornou literaturu.

Žáci mají dále možnost oslovit i místní odborníky a instituce, jako je Hornické muzeum Příbram či Státní okresní archiv v Příbrami. Druhá fáze projektu probíhá částečně ve škole a je možné ji rozvinout i v hodinách výtvarné výchovy a dějepisu. Učitel v této fázi vystupuje již pasivně.

3.2.4.3 Třetí fáze projektu

Ve třetí fázi projektu je aktivita přesunuta jen na žáky, jelikož probíhá samotné vyhledávání konkrétních památek. Žáci pracují v době mimo vyučování, postupují ve dvojici nebo trojici. Při této práci rozvíjí své sociální a komunikační dovednosti. Zjišťují, kde se nachází dané památky v terénu, fotografují je a získávají o nich jednotlivé informace.

Zároveň s vyhledáváním a fotografováním objektů připravují žáci i závěrečnou počítačovou prezentaci a shrnutí získaných informací, dále pracují s mapou města, do které zakreslují nalezené památky a objekty. Učitel v této fázi projektu vystupuje pasivně.

3.2.4.4 Čtvrtá fáze projektu

Čtvrtá fáze projektu probíhá opět ve škole během běžné vyučovací hodiny dějepisu. Žáci si připraví počítačovou prezentaci s poznatky a informacemi, které získali. Dále žáci představí mapu města, ve které jsou zakresleny jednotlivé lokace.

Učitel zde vystupuje aktivně v roli hodnotitele. Dalšími hodnotícími jsou ostatní žáci, kteří mohou práci spolužáků porovnávat se svou vlastní. Žáci představí vlastní strategii, postupy, metody a zvolené pomůcky.

Ve čtvrté fázi projektu proběhne též reflexe a zpětná vazba projektu. Dále zde žáci samostatně zhodnotí celý projekt, jeho přínos a další možné budoucí využití. Žáci si vyjasní, co jim projekt přinesl a kde by se mohl vylepšit. Podle zvážení učitele je možné též uskutečnit společnou vycházku a projít si trasu s památkami.

3.2.5 Hodnocení

Projekt je zadáván učitelem a učitel je zároveň i jeho hlavním hodnotitelem. Dalšími hodnotiteli jsou všichni žáci, kteří se zaměřují na závěrečnou prezentaci projektu. Hodnotí především samotný výstup skupiny, zda projekt obsahuje všechny náležitosti (závěrečná prezentace, mapa se zakreslenými objekty, použitá literatura).

Dále se zaměřují na vhodnost zvolených pomůcek, metod a strategií, hodnotí, zda jim projekt něco přinesl a jestli by šel dále nějak využít či rozšířit.

Žáci hodnotí i svou vlastní činnost, nejen práci ostatních spolužáků. Sebereflektují vlastní přínos projektu, co jim šlo a s čím naopak měli problémy. Sami navrhuji možnosti zlepšení vlastní práce.

Učitel hodnotí žáky nejen za jejich závěrečnou prezentaci, ale věnuje pozornost jejich celkové činnosti během všech čtyř fází projektu. Hodnotí skupinu jako celek a zároveň se snaží rozebrat i činnost jednotlivců a jejich přínos projektu.

3.2.6 Pomůcky a materiál

Žáci si během první a druhé fáze projektu vyberou vhodné pomůcky a zpracují pomocný materiál. Jako pomůcky jim slouží především seznam indicií k daným uměleckým směrům²¹¹, dále mapa města, digitální fotoaparát a počítač, na kterém zpracovávají závěrečnou prezentaci.

3.2.6.1 Seznam indicií

1. Zámeček

Jsem jedna z nejstarších budov ve městě. Během svého života jsem vystřídala mnoho rolí, v současnosti sloužím jako galerie, muzeum, sídlo matriky a obřadní síň. Jsem obklopena malým parčíkem, kde najdete i památník obětem první světové války. V minulosti jsem byla obývána mnohými významnými osobnostmi, kupříkladu arcibiskupem Janem Arnoštem z Pardubic. Z dob mého mládí, gotiky, se zachoval už jen jeden malý arkýř.

2. Divadlo Antonína Dvořáka

Před několika lety jsem oslavila padesáté narozeniny a celý svůj život sloužím jen umění. V mých prostorách lidé zažívají radost i smutek, záleží na tom, zdali si zvolí tragédii či komedii. Od roku 2006 patřím mezi kulturní památky České republiky. V současné době je mým ředitelem MgA. Petr Bednář.

3. Svatá Hora

Na to, abyste mě navštívili, si musíte udělat procházku do kopce a tuto výšinu mám i v názvu. Již od samého počátku sloužím duchovním a náboženským

²¹¹ Tento seznam indicií jim zadává učitel sám.

záležitostí. V průběhu staletí jsem se stala velmi známá a dnes v mém areálu najdete i baziliku minor. Za svou současnou podobu mohu poděkovat především jezuitům a baroknímu architektu Carlu Luragovi.

4. Kostel sv. Jakuba na náměstí T.G.Masaryka

Ačkoliv bývám považován za nejstarší budovu ve městě, je toto tvrzení mylné. Stojím na náměstí T.G.Masaryka a v současné době jsem přestavěn v neogotickém stylu. Odjakživa sloužím náboženským účelům a dříve byl v mém okolí též hřbitov.

5. Secesní dům na náměstí T.G.Masaryka

Ač se to nezdá, mám za sebou velmi pestrou minulost. Přestože dnes jsem celkem nenápadný a zašlý dům na náměstí T.G.Masaryka, dříve jsem sloužil jako soud a za druhé světové války ve mně sídlilo gestapo. Jsem jedním z posledních pozůstatků secese ve městě a na výzdobě mého štítu se podílel i Mikoláš Aleš.

6. Kubistický dům u nádraží v ulici Čs. armády

Za mými původními architektonickými krásami se dnes již málokdo ohlédne. Zaujmu kolemjdoucí především poničenou fasádou či obyvateli se sociálními problémy. Přesto jsem jeden z mála domů v Příbrami, který je vystavěn v kubistickém duchu. V posledních několika letech sloužím jen jako obytný dům a místní obyvatelé mě hodnotí v lepším případě jako "ten poničený dům u nádraží" a v horším jako "dům hrůzy".

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat výuku dějepisu na středních školách v městě Příbram; konkrétně jak jsou do výuky dějepisu zapojovány regionální dějiny. Práce se zaměřila na jejich zpracování, na formy prezentace regionálních dějin a i na preference žáků a pedagogů.

Celá diplomová práce je rozdělena do tří velkých celků, které se zaměřují na jednotlivé dílčí části dotýkající se regionálních dějin. První část teoreticky pojednává o pojmu region, regionální bádání a regionální historie. Představuje nám nejvýznamnější české regionální historiky a badatele. Jelikož je tato práce zaměřena konkrétně na regionální dějiny Příbramska, ukazuje i význačné regionální badatele, kteří se zabývají dějinami Příbramska. Pro další inspiraci zde byly shrnuty alespoň rámcově dějiny města Příbram.

Ve druhé části jsou zpracována data získaná během empirického pedagogického výzkumu, který byl proveden na sedmi středních školách ve městě, na kterých je dějepis v maturitních oborech vyučován. V první fázi výzkumu byly určeny základní cíle a hypotézy výzkumu, ze kterých bylo vycházeno při tvorbě a zadávání dotazníků žákům a pedagogům. Prvotní otázkou bylo, zda se regionální dějiny vůbec zapojují do výuky dějepisu na středních školách. Další otázky byly vystavěny na principu rozdílu: využívají se více regionální dějiny ve výuce dějepisu na odborných školách nebo na gymnáziích? Je větší rozdíl mezi víceletým nebo čtyřletým gymnáziem? Je rozdíl mezi státním gymnáziem a waldorfským gymnáziem? Je větší rozdíl mezi lyceem nebo odbornou školou (obor Obchodní akademie na Obchodní akademii a Vyšší odborné škole Příbram, obor Zdravotnický asistent na Střední zdravotnické škole a Vyšší odborné škole zdravotnické Příbram)?

Dále byly sestaveny dotazníky, které byly zadány vybraným respondentům, tj. žákům a učitelům oslovených škol. Dotazník určený žákům měl přinést odpovědi na otázky, zda jsou regionální dějiny řazeny do výuky dějepisu, jestli o ně mají žáci zájem a jestli je učitelé využívají při své výuce. Dále byly zjišťovány preference žáků, zda jsou pro ně regionální dějiny dostatečně atraktivní, jestli jim vyhovuje forma výuky, ve které jsou jim předkládány či zda by je zajímala jiná témata. Učitelé dostali též dotazník, který se týkal využívání regionálních dějin ve výuce dějepisu, forem a metod výuky, jež

používají, jejich spolupráce s místními institucemi (muzea, galerie, archivy, knihovny aj.).

Na základě výsledků empirického výzkumu bylo zjištěno, že regionální dějiny jsou na středních školách ve městě Příbram opravdu do výuky dějepisu zapojovány. Přes osmdesát procent žáků se s nimi setkává během výuky. Otázky, jež se zaměřily na rozdíly mezi jednotlivými školami, získaly někdy poněkud nejednoznačné odpovědi. Gymnázium Příbram dává regionálním dějinám obrovský prostor, jak v běžné výuce, tak bohatou nabídkou dějepisných seminářů. Obchodní akademie a Vyšší odborná škola Příbram společně se Střední průmyslovou školou a Vyšší odbornou školou Příbram ve velké většině regionální dějiny využívají pro obohacení výuky dějepisu ve všech oborech včetně ekonomického lycea. Oproti tomu Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Příbram a Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram regionální dějiny představují svým žákům minimálně či téměř vůbec. Waldorfská škola jako představitel klasické alternativní školy s regionálními dějinami pracuje velmi intenzivně. Zároveň lze hovořit o tom, že školy zapojují do své činnosti i nabídky různých vhodných organizací. Všechny poznatky získané z dotazníků od respondentů byly zpracovány pomocí grafů, tabulek a slovně komentovány.

Ve třetí části této diplomové práce jsou předkládány metodické návrhy, které využívají poznatky z předchozích dvou kapitol. Na základě zpracování dějin města Příbram a údajů získaných z empirického výzkumu vznikly dva návrhy na projektovou výuku, která využívá témata z dějin regionu. První návrh se zaměřuje na významné umělecké osobnosti související s příbramským regionem. Druhý projekt je založen na propojování uměleckých směrů a poznatků o historii staveb v Příbrami s konkrétními domy. Zde jsou využívány i prvky didaktické hry a historické vycházky.

Přestože se podařilo dosáhnout cílů, které byly vytyčeny, a zodpovědět otázky, jež byly položeny, je nutné si uvědomit, že se jedná o malý empirický výzkum, pro který byla zvolena specifická lokalita Příbramska. Informace získané z výzkumu jsou pro zmapování situace současného školství na Příbramsku užitečné a věřím, že i použitelné, avšak je otázka, do jaké míry jsou relevantní ve větším, kupříkladu krajském nebo celorepublikovém, měřítku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- Bartoš, Josef, *Metodické otázky regionálních dějin*, Praha 1981.
- Bartoš, Josef - Schulz, Jindřich – Trapl, Miloš, *Regionální dějiny. Pojetí, poslání, metodika*, Olomouc 2004.
- Beiner, Helmut, *Heimatgeschichte als Regional- und Landesgeschichte*, in: Waltraud Schreiber (ed.) *Erste Begegnungen mit Geschichte. Grundlagen historischen Lernens 2*, Neuried 2004.
- Bejček, Eduard, *Hornické fejetony a humor*, Příbram 1988.
- Bezděka, Jiří, *Z historie hornictví na Příbramsku*, Příbram 1970.
- Birgus, Vladimír, *František Drtikol*, Praha 1989.
- Blažek, Václav, *Co vypovídají místní jména o historii osídlení příbramského regionu?*, Podbrdsko VII, Státní okresní archiv Příbram - Okresní muzeum Příbram 2000, 7-13.
- Bůžek, Václav, *Region v historickém diskursu*, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 5 - 13.
- Cílek, Václav, *Krajiny vnitřní a vnější*, Praha 2002.
- Čáka, Jan, *Hornické tradice v Brdech*, Příbram 1966.
- Čáka, Jan, *Junácká symbolika*, Praha 1970.
- Čáka, Jan, *Březové Hory*, Příbram 1979.
- Čáka, Jan, *Rožmitál pod Třemšínem*, Rožmitál pod Třemšínem 1980.
- Čáka, Jan, *Brdy*, Příbram 1994.
- Čáka, Jan, *Památky příbramského okresu*, Příbram 1995.
- Čáka, Jan, *Kráčím starou Příbramí*, Příbram 1998.
- Čáka, Jan, *Toulání po Brdech*, Praha 1999.
- Čapek, Vratislav – Gracová, Blažena - Jílek, Tomáš - Východská, Helena, *Úvod do studia didaktiky dějepisu*, PF ZČU Plzeň 2005.
- Čapka, František, *Několik poznámek k významu regionálních dějin pro vyučování dějepisu*, in: XIX. Mikulovské sympozium 1989, Brno 1990, s. 69 - 75.
- Davídek, Václav, *Naše Spálenopoříčsko*, Praha 1939.
- Davídek, Václav, *Staré časy Spálenopoříčska*, Spálené poříčí 1992.
- Doležal, Daniel, *Pečeti rožmitálských měšťanů v 17. a 18. století*, Podbrdsko, č. 3, 1996, s. 46 – 64.

- Doležal, Daniel, *Větrný mlýn holandského typu u Příčov*, Podbrdsko, č. 5, 1998, s. 30 – 52.
- Doležal, Daniel, *František Gellner, bohém, který prožil část života i v Příbrami*, MF Dnes 9. 5. 2001, s. 6.
- Doležal, Daniel, *Milín býval přepřažní stanicí*, Mladá Fronta Dnes 15. 8. 2000.
- Doležal, Daniel, *Osud zámku v Dubenci*, Mladá Fronta Dnes roč. 11, č. 171, 2000.
- Doležal, Daniel, *Sedlčanský kostel sv. Martina a Zámek v Sedlčanech*, Mladá Fronta Dnes 12. 9. 2000.
- Doležal, Daniel, *Zámek Petrovice nechala postavit církev*, Mladá Fronta Dnes 12. 12. 2000.
- Doležal, Daniel, *Židé v Dobříši žili od 17. století*, Mladá fronta Dnes 17. 10. 2000
- Doležal, Daniel, *Knínská mincovna nebyla určena k ražení peněz*, Mladá Fronta Dnes 5. 12. 2000.
- Doležal, Daniel, *Stražiště se stalo místem odpočinku řady šlechticů*, Mladá Fronta Dnes 23. 1. 2001.
- Doležal, Daniel, *Keltové na Příbramsku*, Mladá Fronta Dnes 30.1. 2001.
- Doležal, Daniel, *Knínský mír z roku 1186 předznamenal rozvoj státu*, Mladá Fronta Dnes 6. 3. 2001.
- Doležal, Daniel, *O osudu zámku v Bukovanech*, Mladá Fronta Dnes 20. 3. 2001.
- Doležal, Daniel, *Historie sanatoria TGM v Dobříši*, Mladá Fronta Dnes 30. 11. 2001.
- Doležal, Daniel, *Příběh starého Třebeska*, Mladá Fronta Dnes 1. 2. 2002.
- Doležal, Daniel, *Jinecká listina z roku 1929*, Podbrdsko XII, 2005, s. 181 – 190.
- Doležal, Daniel, *Počátky četnické stanice v Březnici (1850 – 1860)*, Podbrdsko XV, 2008, s. 60 – 90.
- Fialová, Ludmila – Horská, Pavla – Kučera, Milan – Maur, Eduard – Musil, Jiří – Stloukal, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996.
- Gracová, Blažena, *Empirické výzkumy v didaktice dějepisu u nás, jejich potřebnost a význam*, in: Marie Hrubá – Marie Ryantová – Petr Vorel (edd.), IX. Sjezd českých historiků, 2007.
- Holas, František, *Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě*, Příbram 1929.
- Hornická Příbram ve vědě a technice*, Příbram 1990.
- Hornické Příbramsko*, Příbram 1976.

- Hrabák, Josef, *Průvodce po Příbrami a okolí hlavně též po příbramských dolech*, Příbram 1893.
- Hosák, Ladislav, *Historický místopis země Moravskoslezské*, Praha 1937.
- Kalista, Emil, *Ukázka hornické mluvy na Příbramsku*, Příbram 1964.
- Kutnar, František – Marek, Jaroslav, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997.
- Linhart, Jiří a kol., *Slovník cizích slov pro nové století*, Litvínov 2003.
- Mácha, František, *O příbramských řezbářích betlémů*, Příbram 1999.
- Máchová, Lenka, *Kronika hornického města Příbrami*, Příbram 1994.
- Majer, Jiří, *Rudné hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2004.
- Malý, Jakub, *Vlastenecký slovník historický*, Praha 1877.
- Mejstřík, Václav – Čapek, Vratislav – Michovský, Václav, *Metodika dějepisu jako ústředního předmětu*, Praha 1964.
- Münchenhagen, Wolfgang, *Regionalgeschichte im Schulunterricht*, in: Archiv – Nachrichten Niedersachsen 2002.
- Nováček, Aleš, *Historická geografie v Česku: zpráva o současném stavu vědního oboru*, Klaudyán 6, 2009, č. 1-2, s. 18 - 27.
- Orth, Jan – Sládek, František, *Topograficko-statistický slovník Čech*, Praha 1870.
- Palivec, Viktor, *Literární místopis Příbramska*, Praha 1908.
- Pikart, Antonín, *Počátky dělnického hnutí na Příbramsku*, Příbram 1971.
- Podlaha, Antonín, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Příbram*, Praha 1901.
- Polák, Stanislav, *Z regionálních dějin příbramského okresu*, Příbram 1987.
- Poznej svůj okres*, Příbram 1964.
- Příbramsko na pohlednicích a medailích*, Příbram 1988.
- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*, Praha 2007.
- Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání*, Praha 2007.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, Praha 2004.
- Rejzek, Jiří, *Český etymologický slovník*, Praha 2001, s. 532.
- Semotánová, Eva, *Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí*, Praha 2001.
- Svoboda, Luboš, *Regionální dějiny ve vyučování dějepisu*, České Budějovice 1986.
- Ševčík, František, *K důlním katastrofám v rudním a uhelném hornictví*, Příbram 1992.
- Šternberk, Kašpar Maria, *Nástin dějin českého hornictví*, Příbram 1984.

- Trantina, Václav a kol., *Velký slovník osobností vědy a kultury příbramského regionu (1945 až současnost)*, Příbram 2001.
- Valta, Karel, *Důlní katastrofa na Březových Horách roku 1892*, Příbram 1946.
- Valta, Karel, *Po stopách utrpení a slávy hornictva na Příbramsku*, Příbram 1936.
- Velfl, Josef, *120 let muzea v Příbrami*, Podbrdsko 8, 2006.
- Velfl, Josef, *Američané na Příbramsku v květnu 1945*, Příbramský zpravodaj 26, 1990, č. 6.
- Velfl, Josef, *Američané na Příbramsku v roce 1945*, Periskop 1, 1990, č.7.
- Velfl, Josef, *Cesty ke svobodě 1939 – 1945*. Příbram 1987.
- Velfl, Josef, *Dělnické a komunistické hnutí na Příbramsku v letech 1918-1945*, Vlastivědný sborník Podbrdsko 25, 1983.
- Velfl, Josef, *Generál Josef Khol v zrcadle vzpomínek*, Podbrdsko 2, 1995.
- Velfl, Josef, *GRAND – Generál Josef Khol ve světle vzpomínek*. Praha 1999.
- Velfl, Josef, *Historie příbramského muzea*, Vlastivědný sborník Podbrdsko 30, 1986.
- Velfl, Josef, *Jeden z hrdinů generál Richard Tesařík*. Příbram 1986.
- Velfl, Josef, *K účasti horníků v protifašistickém odboji na Příbramsku*, in: Sborník symposia Hornická Příbram ve vědě a technice (HPVT), Příbram 1981, s. 336 – 352.
- Velfl, Josef, *Ke dvěma vojenským okupacím Československa v průběhu 20. století na pozadí příbramských událostí*, Podbrdsko 15, 2008.
- Velfl, Josef, *Legionáři z Příbramska*, Příbram 2002.
- Velfl, Josef, *Otisky času – báňská činnost ve Středočeském kraji*, Praha 2007.
- Velfl, Josef, *Průkopníci moderní architektury v Čechách a jejich odkaz Příbrami*, Podbrdsko 10.
- Velfl, Josef, *Příbram v průběhu staletí*. Příbram 1998.
- Velfl, Josef, *Příbramsko a konec 2. světové války*, Příbramský deník 3, 1995 č. 152.
- Velfl, Josef, *Příbramsko za heydrichiády*, Příbram 1989.
- Velfl, Josef – Trantina, Josef, *Hornické muzeum Příbram*, Plzeň 2004.
- Vorel, Petr, *Základy historické regionalistiky*, Pardubice 2005.
- Vurm, Karel, *Dějiny příbramské hutě*, Příbram 2001.
- Úvod do regionálních věd a veřejné správy*, Plzeň 2004.

<http://gshpb.cz>

<http://svata-hora.cz>

<http://www.galerie-drtikol.com>

<http://www.gym.pb.cz>

<http://www.iss.pb.cz>

<http://www.spspb.cz>

www.antonindvorak.cz

www.divadlopribram.eu

www.kjd.pb.cz

www.muzeum-pribram.cz

www.oapb.cz

www.soapraha.cz/pribram

www.szs.pb.cz

www.waldorf.pb.cz

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Tento dotazník bude použit pro vypracování diplomové práce na téma Pojetí regionálních dějin ve výuce dějepisu na středních školách v městě Příbram. Děkuji za Váš čas a ochotu.

Hana Blažková

1. Setkáváte se v rámci výuky dějepisu s tematikou regionálních dějin (dějiny vašeho regionu, v tomto případě konkrétně Příbramska)? Zaškrtněte:

ANO NE

Odpovězte, prosím, na tyto otázky v případě, že jste na otázku č. 1 odpověděl/a ANO:

2. Jakým obdobím dějin regionu se v hodinách dějepisu zabýváte – zaškrtněte:

- pravěk
- starověk
- středověk
- raný novověk
- novověk
- nové dějiny

3. Setkáváte se s tematikou regionálních dějin v jiném předmětu?

ANO NE

Uveďte název předmětu

4. Je podle Vás věnováno regionálním dějinám při Vašich hodinách dějepisu dostatek prostoru?

ANO NE

5. Vyhovují Vám vybraná témata?

ANO NE

6. Postrádáte nějaké téma či období?

ANO NE

7. Uveďte, jaké.....

8. Jaká forma prezentace regionálně dějinné tematiky je pro Vás nejpřitažlivější?

- běžná vyučovací hodina ve třídě
- exkurze
- beseda s odborníky
- dějepisná vycházka
- jiná – doplňte jaká.....
-

Odpovězte, prosím, na tyto otázky v případě, že jste na otázku č. 1 odpověděl/a NE:

9. Chtěl/a byste zařadit do výuky dějepisu i problematiku regionálních dějin?

ANO NE

Uveďte důvody:

.....

Jestliže byla odpověď na otázku č. 9 ANO, odpovězte, prosím, na následující otázky:

10. Jaká historická období a témat z dějin regionu by Vás zajímala?

Uveďte aspoň tři návrhy:

1.
2.
3.

11. Jaká forma prezentace regionálně dějinné tematiky by Vám vyhovovala?

- běžná vyučovací hodina ve třídě
- exkurze
- beseda s odborníky
- dějepisná vycházka
- jiná – doplňte jaká.....

Děkuji za vyplnění dotazníku.

DOTAZNÍK PRO UČITELE

RD = regionální dějiny

Zařazujete do vaší výuky dějepisu tematiku regionálních dějin?

ANO:

1. Jakou časovou dotaci jí věnujete?
2. Jaké historické období si vybíráte z RD?
3. Jaké vyučovací formy používáte pro výuku RD?(běžná vyučovací hodina ve škole, historická vycházka, exkurzní vyučování, beseda s odborníkem, jiné - doplňte jaké.....)
4. Jaké pomůcky a didaktickou techniku pro výuku RD používáte?
5. Jaké vyučovací metody volíte pro výuku RD?
6. Spolupracujete s nějakými institucemi při výuce RD? (Hornické muzeum, Památník Vojna, Muzeum III. odboje, Galerie Františka Drtikola, Čapkova Strž, Památník Antonína Dvořáka ve Vysoké u Příbrami, Státní okresní archiv, Svatá Hora, jiné- doplňte jaké.....)
7. Využíváte nabídky různých institucí při výuce RD? Jakých?
8. Postrádáte nějaké nabídky od institucí? Jaké konkrétně?
9. Propojujete problematiku RD s jinými předměty? S jakými?
10. S jakým ohlasem se u žáků při výuce RD setkáváte?

NE:

1. Z jakého důvodu RD nezařazujete do vaší výuky (čas, nezájem, nedostatek pomůcek a technologií, nedostatek látky, nedostatek zájmu žáků, nedostatek vhodných témat)
2. Pokud byste se věnovali RD, jaké historické období by pro Vás bylo atraktivní?
3. Kdybyste se věnovali RD, jaké vyučovací formy byste volili? (běžná vyučovací hodina, historická vycházka, exkurze, beseda s odborníkem, jiné - doplňte jaké.....)